

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Збірник тез науково-практичного семінару

29 листопада 2024 року

Львів 2024

УДК 343.13+343.98

П78

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету №1
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 16 грудня 2024 р. № 1)

У п о р я д н и к : - *Татарин І.І.*

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ЛьвДУВС
кандидат юридичних наук, доцент

П78   **Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового роз-
слідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (29
листопада 2024 року) / упор. І.І. Татарин. Львів: ЛьвДУВС. 2024. 154 с.**

Збірник містить тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичного семінару «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування», який відбувся 29 листопада 2024 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ. У публікаціях українських учених і практиків висвітлено проблемні аспекти процесуального та криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Наведено досвід фахівців у пошуку ефективних шляхів його удосконалення.

Опубліковано в авторській редакції. (Організатори науково-практичного заходу не завжди поділяють позицію авторів матеріалів. За достовірність поданих матеріалів відповідальність несуть автори)

УДК 343.13+343.98

© Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024

ЗМІСТ

Артимович А. М., Татарин І. І. АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ.....	7
Басиста І. В. ЧИ ВКЛЮЧАЄТЬСЯ СТРОК ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ І СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ, ВІДКРИТИМИ ПРОТИЛЕЖНОЮ СТОРОНОЮ В ПОРЯДКУ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ СТАТТЕЮ 290 КПК, У СТРОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТАТТЕЮ 219 КПК?.....	11
Базалійський Р. Т. ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	18
Білоус М.М. ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	22
Бондарчук В. М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ.....	26
Варениця Х.Р. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	30
Вульчин М., Ткачишин В. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЖЕРТВ МАСОВИХ ПОХОВАНЬ.....	34
Гутник А.В. ПІДСТАВИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	40
Гуцуляк Ю.В. ДІЗНАННЯ – СПРОЩЕНІСТЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЧИ ЧЕРЕЗ СПЕЦИФІЧНІСТЬ ДОКАЗУВАННЯ?.....	44
Деркач О. Р., Хитра А.Я. ПРАКТИЧНА СТОРОНА РОБОТИ СЛІДЧОГО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА НОВОВВЕДЕННЯ.....	50
Дукас А.Я. ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ МАЛОЛІТНЬОЇ АБО НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ.....	54
Дуфенюк О.М. ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА vs ЦИФРОВІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ.....	58
Євтушенко І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	63
Комісарчук Ю.А.	

ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ.....	65
Коцур Х. А.	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	69
Лембак Ю.В.	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РУГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ.....	73
Літвінова Ю.О., Татарин І.І.	
ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	77
Лужецька В.Р., Татарин І.І.	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ.....	81
Мартиняк Д.Ю.	
ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	85
Майсак В. В.	
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	88
Момотюк М.С., Шевчук О.Т.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ВИГОТОВЛЕНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ 3D-ПРИНТЕРА.....	92
Пенькало О.О.	
ПРОБЛЕМАТИКА ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	96
Перетятко М.А.	
РОЗМЕЖУВАННЯ ОЧЕВИДНОЇ ПРОВОКАЦІЇ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	101
Плюсква А.В., Никеруй З.Б.	
ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ПРОКУРОР ГРОМАДИ» В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ.....	104
Ряшко О.В.	
ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	109
Сотніков О.В.	
УЧАСТЬ ПЕДАГОГА ПІД ЧАС ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ.....	113
Супрун О. О.	
ПОКАЗАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ДОКАЗІВ.....	116
Суховерський Д.П.	

ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ.....	119
Степанюк М.М.	
ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ ТРУПА.....	124
Стецик Б.В., Башак М.	
ТАКТИКА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОСТРАЖДАЛИХ В НАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ.....	128
Струж П.В.	
ЗМІСТ ТА МІСЦЕ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ В МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВООРУШЕННЯ.....	135
Тітова Н.В.	
ДОКАЗУВАННЯ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ОЗНАКАМИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 201 ² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	140
Хитра А.Я., Татарин І.І.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ЗНЯТТЯ ПОКАЗАНЬ З ТЕХНІЧНИХ ПРИЛАДІВ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО МАЮТЬ ФУНКЦІЇ ФОТО-, КІНОЗЙОМКИ, ВІДЕОЗАПИСУ, ЧИ ЗАСОБІВ ФОТО-, КІНОЗЙОМКИ, ВІДЕОЗАПИСУ.....	143
Цімерман У. Ю.	
ДОПИТ НЕПОВНОЛІТНЬОГО.....	149
Чайковська А. Р., Хитра А.Я.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	153
Чолій В.В.	
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	156

Артимович А. М.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»

факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник

Татарин І. І.

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Адвокатура є ключовим інститутом правової системи, який забезпечує реалізацію права кожної особи на захист у правових відносинах. Особливо важливе значення адвокатури відображено у міжнародних стандартах, які закріплюють фундаментальні гарантії доступу до правової допомоги. Одним із таких документів є Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН у 1990 році. Ці положення встановлюють зобов'язання держав гарантувати кожному право на адвокатську допомогу у випадках арешту, затримання, пред'явлення обвинувачення. Розвиток і функціонування інституту адвокатури, а також професійна підготовка адвокатів у різних країнах світу значною мірою впливають на ефективність забезпечення прав людини. Зокрема, цікавий досвід європейських країн, США та Великої Британії у формуванні системи навчання та етичних стандартів для адвокатів. Водночас розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, відкриває нові можливості й виклики для адвокатської діяльності, що вимагає вдосконалення підходів до професійної підготовки юристів. У контексті інтеграції України до європейського правового простору важливим є врахування міжнародного досвіду для вдосконалення національної системи адвокатури, особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних із війною

та реформами. Аналіз міжнародних норм і практик допомагає зрозуміти роль адвокатури як гаранта прав людини та верховенства права у глобальному масштабі.

Будь-яка особа, яка не має адвоката, у випадках, коли інтереси правосуддя вимагають цього, повинна бути забезпечена допомогою адвоката, котрий має відповідну компетенцію та досвід ведення таких справ, щоб забезпечити її ефективну допомогу без оплати з її боку, якщо у неї немає необхідних коштів.

Затриманій, заарештованій або поміщеній в тюрму особі мають бути забезпечені необхідні умови, час і засоби для зустрічі або комунікацій й консультацій з адвокатом без зволікань, перешкод і цензури, з повною їх конфіденційністю. Такі консультації можуть бути в полі зору, проте, за межами чутності уповноважених посадових осіб [1].

Навчальний процес на всіх етапах навчання юриста у Франції побудований у формі лекцій для великої аудиторії студентів (від 100 до 1000 чоловік), а також семінарів для меншої кількості студентів (у середньому, 20–35 осіб на 1–4 курсах). Професійна підготовка адвокатів здійснюється в Паризькій школі підготовки адвокатів і регіональних центрах професійної підготовки адвокатів, які мають багаті професійні традиції. По завершенні навчання стажисти складають усний і письмовий іспити, які спрямовані на перевірку практичних навичок, після чого приймають присягу адвоката. Французький юрист XIX в. М. Лавіза визначив завдання вищої юридичної освіти як можливість «підняти розум над знанням деталей і створити в людині здатність у виробленні особистих ідей» [5, с. 238].

У Великій Британії в даний час спостерігається активізація законодавчої діяльності, уніфікація позовного провадження, об'єднання судів загального права і права справедливості. Як наслідок, підвищується роль закону серед інших джерел права. У цих умовах зростає значення університетської освіти в системі підготовки англійських юристів. Представники академічної спільноти в Англії вважають, що практичне навчання повинно починатися після отримання

базової підготовки в галузі права за допомогою відповідних практичних програм і стажувань [2, с. 38].

Цікавим є той факт, запропонований В.В. Гайворонською, що на адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», поширюються вимоги Правил, а також вимоги етичних та деонтологічних норм, якими керуються адвокати в країні їхнього походження. На адвокатів іноземних держав, якщо вони входять до Європейського Союзу або Ради Європи (Європейського співтовариства) при здійсненні ними адвокатської діяльності або будь-яких професійних контактів в Україні (незалежно від їх фізичної присутності при цьому на території України) також поширюється дія Кодексу поведінки європейських адвокатів ССВЕ. Співвідношення і кореляція різних джерел деонтологічних стандартів має здійснюватися за принципами, закріпленими цими Правилами. У разі порушення вимог цих Правил або Кодексу поведінки європейських адвокатів, адвокат іноземної держави, який здійснює адвокатську діяльність в Україні, може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3, с. 44].

За К.В. Плисок, організація діяльності адвокатів у європейських країнах, побудована на різних моделях організації самоврядування адвокатури. Найбільш поширена класична модель, у якій членство в адвокатурі пов'язане з належністю до палати адвокатів. Цієї моделі дотримуються Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Франція, Італія, Греція. Друга модель характеризується тим, що палати утворюються за територіальною ознакою та об'єднують усіх адвокатів, внесених до списку на території тієї чи іншої федеральної землі. Типовим представником цієї моделі є Австрія та Німеччина. Наступна модель передбачає самоврядування адвокатурою через асоціації, спілки. Наприклад, Асоціація адвокатів у Швеції, Спілка адвокатів у Швейцарії. Четверта модель передбачає здійснення управління через судові інстиції, остання – управління за допомогою юридичної спільноти (Велика Британія). Усі вказані моделі, крім моделі, яка передбачає

самоврядування адвокатурою через асоціації та спілки, об'єднує те, що членство в палаті, колегії судовому інні є обов'язковим [4, с. 491].

Таким чином, адвокатура являє собою добровільне професійне громадське об'єднання, основним завданням якого, відповідно до Конституції України, є забезпечення захисту прав і свобод, а також представництво законних інтересів громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб, надання їм інших видів правової допомоги.

Зважаючи на аналіз отриманих і узагальнених даних, можна зробити висновок, що інститут адвокатури, зокрема професія адвоката, у міжнародній практиці має високий рівень розвитку. Українські законотворці активно враховують міжнародні стандарти з метою покращення механізмів захисту прав і свобод громадян у нашій країні, навіть у складних умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам 01.08.1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

2. Вільчик Т.Б. Професія адвоката в умовах глобалізації. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 35-42.

3. Гайворонська В.В. Дотримання правил адвокатської етики - гарантія надання якісної правничої допомоги. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 42-45.

4. Плис К. В., Янішевська К. Д. Організаційно-правові форми адвокатської діяльності: порівняння українського та міжнародного досвіду // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 травня 2022 р. / редкол.

: А. М. Куліш, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стеблянюк та ін. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 489-492.

5. Appleton M. Revue international de l'enseignement. 1891. Vol. 21. P. 238.

Басиста І.В.

заступник начальника

сектору служби освітньої безпеки

Івано-Франківського РУП ГУНП в Івано-Франківській області

доктор юридичних наук, професор

підполковник поліції

(Національна поліція України)

членкиня Науково-консультативної ради

при Верховному Суді

ЧИ ВКЛЮЧАЄТЬСЯ СТРОК ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ І СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ, ВІДКРИТИМИ ПРОТИЛЕЖНОЮ СТОРОНОЮ В ПОРЯДКУ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ СТАТТЕЮ 290 КПК, У СТРОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТАТТЕЮ 219 КПК?

Здавалося би банальне питання задеклароване до розгляду у назві цієї публікації. Але ж ні, бо як слідує зі звернення судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді [1], то «на розгляді Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду перебуває касаційна скарга прокурора на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 серпня 2023 року у справі № 761/35056/19. Колегія суддів передала це провадження на розгляд Об'єднаної палати для відступу від сформульованого нею в постанові від 11 вересня 2023 року висновку про те, що:

«Період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими

стороною захисту в порядку, передбаченому статтею 290 КПК України, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого статтею 219 КПК України, і не зупиняє його».

Колегія, передаючи на розгляд Об'єднаної палати це провадження, пропонує сформулювати такий висновок:

«Строк ознайомлення стороною захисту і стороною обвинувачення з матеріалами, відкритими протилежною стороною в порядку, передбаченому статтею 290 цього Кодексу, не включається у строк досудового розслідування, передбачений статтею 219 КПК» [1].

Обґрунтування такого висновку викладені в ухвалі від 14 травня 2024 року.

Перед членами Науково-консультативної ради при Верховному Суді поставлене таке питання: «Стосується правило частини 5 статті 219 КПК про виключення зі строку досудового розслідування періоду ознайомлення з матеріалами, відкритими в порядку, передбаченому статтею 290 цього Кодексу,

- (1) періоду ознайомлення з ними виключно стороною захисту; чи
- (2) періоду ознайомлення з ними будь-якою стороною кримінального провадження» [1].

Розпочинаючи розгляд запропонованого питання слід зазначити, що ще у квітні 2023 року до членів НКР при Верховному Суді у справі № 711/8244/18 (провадження № 51-769км22) направлялося звернення із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 110/0/26-23 від 10.04.2023. Крайнім четвертим питанням цього звернення було таке:

«Чи виключається строк ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку передбаченому статтею 290 цього Кодексу зі строку досудового розслідування, передбаченого статтею 219 КПК?».

Аргументацією авторського наукового висновку були наступні положення, які релевантні й до ситуації, яка наявна у зверненні судді у справі № 761/35056/19.

Отож, вже зазначалося, що по-перше, варто звернутися до назви та викладу законодавцем частин статті 290 КПК України. Назва статті звучить, як «Відкриття матеріалів іншій стороні». Тобто вже передбачається, що є ті сторони, які таку діяльність («відкриття матеріалів») будуть реалізовувати, а дана норма встановлює для них певні правила у перебігу цієї діяльності. Своєю чергою пункт 19 частини 1 статті 3 КПК України розрізняє дві сторони (обвинувачення і захисту) кримінального провадження, котре здійснюється на основі змагальності (частина 1 статті 22 КПК України). «З боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники (пункт 19 частини 1 статті 3 КПК України) [2]. Тобто прокурор однозначно належить до однієї із двох сторін, а саме – до сторони обвинувачення.

По-друге, ці дві сторони мають певні права та обов'язки у перебігу відкриття матеріалів одна одній. «Тягар обов'язків» у перебігу означеної процесуальної діяльності звісно несуть прокурор та слідчий (див. ч.1-3 статті 290 КПК України та в меншій мірі інші частини). При цьому, на сторону захисту теж законодавцем покладено певні обов'язки. Серед них, частиною 6 статті 290 КПК передбачено, що «сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.

Сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення і, як наслідок, *прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів, може бути відкладено до закінчення ознайомлення сторони захисту з матеріалами досудового розслідування [2]*».

Як видається, із наведених законодавчих положень слідує, що правом сторони захисту є знайомитися із відкритими їй стороною обвинувачення матеріалами і вже за результатами такого ознайомлення сформувані власні переконання про них у їх сукупності та лише тоді приймати рішення щодо наявних у неї (сторони захисту) матеріалів, з огляду віднесення нею (стороною захисту) цих матеріалів до тих, котрі «...можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості...». І у завершенні такої діяльності з ознайомлення, через набуття певних переконань та прийняття за їх результатами власних рішень, сторона захисту має право прийняти і таке із них, що не надаватиме прокурору доступ до тих матеріалів, які на її аргументоване (що сформувалося у перебігу ознайомлення з відкритими їй представником сторони обвинувачення матеріалами досудового розслідування) переконання «...можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення» [2].

По-третє, як ми бачимо, у статті 290 КПК України законодавець вірно оперує терміном «сторони кримінального провадження», зрозуміло й відносячи до сторони обвинувачення і прокурора.

По-четверте, частина 10 статті 290 КПК України розпочинається із такого законодавчого положення: «Сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано дос-

туп...» [2]. Тобто такий доступ сторони надають одна одній із тими особливостями, які передбачені статтею 290 КПК (частина із них вище вже цитовані та аналізовані). Тобто доступ... отримує й прокурор і на нього також поширюються положення частини 10 статті 290 КПК України –йому теж (як і представникам сторони захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження) повинен надаватися достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких йому надано доступ.

По-п'яте, у частині 5 статті 219 КПК України, котра чинна на сьогодні [3], передбачений такий узагальнений підхід, як не включення до строку досудового розслідування строку ознайомлення сторонами з його матеріалами (хоча й момент початку перебігу цього строку, який виключається... досі залишається дискусійним [4; 5; 6], не дивлячись на наявне рішення Верховного Суду).

Що ж стосується обґрунтуваннях судової тези про те, що «...матеріали, які мають відношення до кримінального провадження і які перебувають у володінні сторони захисту, не є матеріалами досудового розслідування...» [7], то у аргументах на її підтвердження наявні концептуальні упущення, про що також вже йшлося [5; 8; 9]. Зокрема, серед іншого, назва статті 290 КПК України та її наповнення стосуються «*відкриття матеріалів іншій стороні*». Мова йде про дії у завершення *першої стадії –досудового розслідування та зібраних у її (стадії) перебігу усіх матеріалів без прив'язки до жодного суб'єкта*.

Всі наведені аргументи *спростовують* той підхід, що використаний колеґією суддів у постанові від 11 вересня 2023 року при формулюванні висновку, що «період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому статтею 290 КПК України, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого статтею 219 КПК України, і не зупиняє його» [7].

Враховуючи все вище викладене, згоджуюся з позицією прокурора, що «ознайомлення з матеріалами, відкритими стороною захисту, є процесуальною дією, яка має бути виконана стороною обвинувачення до закінчення стадії досудового розслідування (частина 2 статті 113 КПК), тому сторона обвинувачен-

ня не має повноважень продовжити ознайомлення після передачі обвинувального акта до суду, що знову ж таки ставить під сумнів використання таких матеріалів стороною захисту» [10].

Висновки:

Доступ до матеріалів, що зібрані сторонами у перебігу першої стадії кримінального провадження, яким є досудове розслідування, вони (сторони) надають одна одній із тими особливостями, які передбачені статтею 290 КПК України. Тобто доступ..., серед інших представників двох сторін (обвинувачення та захисту) отримує, як прокурор, так і захисник і на них поширюються положення частини 10 статті 290 КПК України – їм повинен надаватися достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ [11].

Згоджуюся із висновком, що «Строк ознайомлення стороною захисту і стороною обвинувачення з матеріалами, відкритими протилежною стороною в порядку, передбаченому статтею 290 цього Кодексу, не включається у строк досудового розслідування, передбачений статтею 219 КПК» [1].

Список використаної літератури:

1. Звернення судді ККС Верховного Суду до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 761/35056/19 із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 384/0/26-24 від 9.10.2024 на 2-х аркушах.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Документ 4651-VI, редакція від 28.04.2023, підстава - 2858-IX.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Документ 4651-VI, редакція від 01.11.2024, підстава - 4033-IX.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої «Щодо правозастосування частини 5 статті 219 КПК України» (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду Верховного

Суду Юрія Миколайовича Луганського у справі № 216/4805/20). 13.09.2022. 15с.

5. Басиста І.В. Обчислення строку досудового розслідування при ознайомленні з його матеріалами: теорія та практика. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Юридичні науки». 2023. Том 11. С. 47-55. <http://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/289968/283410>

DOI: 10.18523/2617-2607.2023.11.47-55

6. Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.44-57. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

7. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 вересня 2023 року у справі № 711/8244/18 (провадження № 51-769 кмо 22). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536395>

8. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої «Щодо тлумачення та застосування положень пункту 10 частини 1 статті 284 КПК України, статей 219, 290 КПК України (на виконання звернення від судді, голови Касаційного кримінального суду Верховного Суду Станіслава Івановича Кравченка у справі № 711/8244/18, провадження №51-769км22)». 30.05.2023. 18 с.

9. Басиста І.В., Йосифович Д.І. Проблематика набрання чинності положеннями пункту 10 частини 1 статті 284 КПК (або чому важливо розмежовувати правила обчислення процесуальних строків від правил набрання чинності положеннями нормативно-правових актів), неможливість зворотної дії та аспекти його застосування у випадку направлення обвинувального акту до суду за межами строку досудового розслідування. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2023. №. 16 (28). С. 100-116. <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.100-116>

<https://visnyk.iful.edu.ua/випуск-16-28/басиста-і-в-йосифович-д-і-проблематик/>

10. Ухвала колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14 травня 2024 року у справі № 761/35056/19, провадження № 51 -3288км21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119134600>

11. Науковий висновок члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої «Щодо застосування положень статей 219, 290 КПК України (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду Аркадія Буценка у справі № 761/35056/19). 20.11.2024. 6 с.

Базалійський Р. Т.,
головний судовий експерт
сектору дактилоскопічних досліджень
відділу криміналістичних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Згідно чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України), статті 84 частини 1 Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Згідно частини 2 вище зазначеної статті Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Законодавцем чітко визначенні обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (частина 1 статті 91 КПК України), а саме:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;
- 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Також в частині 2 даної статті визначено, що доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Процес доказування, під час якого відбувається відтворення картини події правопорушення, з'ясування її суті, супроводжується прийняттям відповідних

процесуальних рішень, які ґрунтуються на джерелі зібраних доказів під час досудового розслідування.

Однак, під час проведення досудового розслідування, в процесі доказування виникають деякі проблеми. Вони пов'язані з процедурними, методологічними, технічними і правовими аспектами, які впливають на ефективність та результати розслідування. Можна виділити основні з них, які найчастіше обговорюються в наукових працях, а саме:

1) Недостатнє нормативне регулювання. Існує потреба в чіткому законодавчому визначенні критеріїв допустимості доказів. Наприклад, питання щодо належної фіксації доказів, процедури вилучення електронних даних тощо.

2) Недостатня кваліфікація слідчих, прокурорів, слідчих-суддів та експертів. У деяких випадках недостатня професійна підготовка погіршує процес доказування, наприклад неправильне документування або оформлення доказів. Це може спричинити їх недопустимість у суді.

3) Проблеми фіксації цифрових доказів. У зв'язку із значною кількістю злочинів, пов'язаних із використанням електронних пристроїв і мереж Інтернет, питання збирання, вилучення та збереження цифрових доказів потребує спеціального підходу та сучасних технічних засобів, які не завжди доступні слідчим органам.

4) Порушення прав людини при збиранні доказів. У деяких випадках слідчі та прокурори допускають порушення прав учасників процесу, здійснюючи фізичний або психологічний тиск на свідків або підозрюваних. Це можна призвести до отримання свідчень, які пізніше визнаються недопустимими, або навіть до порушення прав людини (здійснення допиту без участі адвоката, законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря; отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження). Такі докази можуть бути визнані недопустимими, та не братися до уваги під час судового розгляду.

5) Складнощі з залученням та явкою свідків. Свідки іноді відмовляються свідчити, не з'являються за викликом слідчого, прокурора, слідчого-судді та суду, змінюють показання. Це ускладнює процес доказування, що може виключити важливих свідків для з'ясування істини у кримінальному провадженні.

6) Відсутність сучасного обладнання та ресурсів. Судові експерти інколи не мають доступу до передових криміналістичних лабораторій чи обладнання для проведення комплексних експертиз. Це обмежує можливість здобуття точних і надійних доказів. Хоч криміналістика активно розвивається, багато методів досліджень все ще не використовуються, у зв'язку із недостатнім матеріально-технічним забезпеченням, що призводить до втрати деяких доказів

7) Проблеми взаємодії між слідчими органами. Недостатня координація між відомствами та підрозділами (поліцією, прокуратурою, судовими експертами), може призвести до втрати або псування доказів, а також затягнути процес розслідування.

8) Проблеми належного документування доказів. Іноді допускаються помилки під час фіксації доказів, що призводить до їхньої недопустимості в суді. Недбалість або порушення процедури оформлення документів знижує допустимість доказів.

9) Тиск на слідчі органи, прокурору, суд. Велике навантаження і тиск, що часто здійснюється на слідчих та прокурорів (резонансні злочини), може призвести до поспішності та порушення процесу доказування, що в результаті позначається на всебічності, повноті та об'єктивності розслідування.

Ці проблеми не є вичерпними, однак підкреслюють необхідні реформування системи досудового розслідування та правоохоронних органів в цілому, з метою підвищення кваліфікації правоохоронців, впровадження новітніх технологій та вдосконалення правового регулювання, для забезпечення справедливого, ефективного та законного процесу доказування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 №4651- VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013.
2. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навчальний посібник / Л.Д.Удалова, Д.О. Савицький, О.Є. Омельченко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 229 с.

Білоус М.М.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Доказування та його елементів на стадії досудового розслідування є вкрай актуальною в сучасних умовах розвитку кримінальної юстиції в Україні. Доказування є фундаментом всієї кримінально-процесуальної діяльності, оскільки без належно зібраних, перевірених і оцінених доказів неможливо досягти основної мети кримінального процесу — встановлення істини, забезпечення справедливого правосуддя та захисту прав усіх учасників процесу. Актуальність дослідження цієї теми обумовлена кількома важливими чинниками, що впливають на ефективність та прозорість кримінального судочинства в Україні.

По-перше, реформа правоохоронної системи та судової влади, яка триває в Україні, ставить перед науковцями і практиками нові виклики. В умовах побудови правової держави надзвичайно важливо створити систему кримінальної юстиції, яка забезпечить справедливе правосуддя з дотриманням прав людини, вільне від будь-якого зовнішнього впливу чи корупційних проявів. Саме доказування є тим механізмом, який покликаний захистити інтереси правосуддя, забезпечуючи законність і обґрунтованість судових рішень. Від якості та нале-

жного процесу доказування залежить те, наскільки об'єктивно та справедливо будуть ухвалені рішення в кожному конкретному кримінальному провадженні.

По-друге, важливою складовою актуальності теми є питання дотримання прав учасників кримінального провадження. Відповідно до принципу змагальності сторін, і обвинувачення, і захист мають рівні можливості для збирання, подання та оцінки доказів. Належне дотримання цього принципу надає обвинуваченому можливість довести свою невинуватість або, навпаки, обґрунтовано спростувати докази, які використовуються проти нього. Проте на практиці часто виникають ситуації, коли одна зі сторін не може ефективно використовувати свої права, що впливає на справедливість процесу. Дослідження процесу доказування на досудовій стадії дозволить виявити такі прогалини та запропонувати шляхи їх усунення.

Досудове розслідування є важливою стадією кримінального процесу, під час якої здійснюється збирання, перевірка і оцінка доказів. Доказування на цьому етапі має ряд проблем, що зумовлюють необхідність удосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Досудове розслідування є однією з найважливіших стадій кримінального провадження, оскільки саме на цьому етапі відбувається збір доказів, їх аналіз та оцінка для подальшого використання в судовому процесі. Ефективність досудового розслідування напряму залежить від належної доказової бази, яка формується слідчим, прокурором, а також іншими учасниками кримінального провадження. Однак, процес доказування супроводжується низкою проблемних питань, які потребують детального аналізу та пошуку шляхів вирішення.

Проблеми збирання доказів. Однією з головних проблем на стадії досудового розслідування є отримання та збирання доказів. Згідно з законодавством, доказами можуть бути речові докази, документи, показання свідків та експертні висновки [1]. Однак, проблема полягає в тому, що далеко не завжди зібрані докази є достатньо повними та надійними для подальшого використання в суді. Зокрема, труднощі виникають через недоліки в методиці проведення слідчих

дій, обмежений доступ до місця події, втрату доказів або їх навмисне приховування.

Проблема оцінки доказів. Ще одним важливим аспектом є оцінка доказів, яка також може викликати труднощі. Оцінка доказів — це процес визначення їхньої допустимості, достовірності та належності [2, с. 251]. Проблема полягає в тому, що в деяких випадках слідчі або прокурори можуть не мати достатнього рівня кваліфікації для проведення правильної оцінки доказів, що може призвести до використання ненадійних або неприпустимих доказів у подальшому судовому процесі. Це, у свою чергу, ставить під загрозу справедливість кримінального провадження.

Проблема доказування у складних провадженнях. Особливу увагу слід звернути на доказування у складних кримінальних справах, таких як справи, пов'язані з організованою злочинністю, корупцією або економічними злочинами. У таких випадках збирання доказів може бути особливо складним через використання злочинцями сучасних технологій, приховування фінансових операцій та інші форми маскуванню злочинної діяльності [3, с. 67]. Це вимагає від слідчих та інших учасників кримінального провадження спеціальних знань та навичок, а також доступу до сучасних технічних засобів.

Проблеми використання спеціальних знань. На стадії досудового розслідування часто необхідно використовувати спеціальні знання експертів для отримання доказів. Однак, проблемою є не тільки відсутність достатньої кількості кваліфікованих спеціалістів, але й питання їхньої незалежності та неупередженості [4, с. 129]. Відсутність належного регулювання участі експертів може призвести до маніпуляцій з боку зацікавлених осіб та отримання недостовірних доказів.

Проблеми доказування свідчень. Доказування на основі свідчень також має низку проблем, зокрема, можливість тиску на свідків, їхня ненадійність або підкуп. Крім того, свідчення можуть бути викривлені через суб'єктивні сприйняття подій або психологічний стан свідка [5, с. 184]. Це може стати суттєвою пе-

решкою для формування об'єктивної картини кримінального правопорушення.

Недосконала взаємодія між органами досудового розслідування та іншими учасниками процесу. Важливим аспектом, що впливає на якість доказування, є взаємодія між органами досудового розслідування, прокурорами, судами та іншими учасниками процесу. Недостатня координація дій, затягування строків узгодження та отримання інформації часто призводять до неефективності досудового розслідування та втрати важливих доказів.

Невідповідність між зібраними доказами і процесуальними рішеннями. Іншою проблемою є невідповідність між зібраними доказами та процесуальними рішеннями, що приймаються в ході досудового розслідування. Наприклад, суд може визнати недостатніми зібрані докази для винесення обґрунтованого рішення щодо обвинувачення або запобіжного заходу. Це свідчить про те, що слідчі часто не використовують всі можливості для збору доказів або не враховують їхню вагомість.

Отже, проблематика доказування на стадії досудового розслідування охоплює низку аспектів, включаючи нечітке законодавче регулювання, труднощі в оцінці доказів, проблеми з використанням експертних висновків та недосконалу взаємодію між органами. Для вирішення цих проблем необхідне вдосконалення законодавства, запровадження чітких критеріїв допустимості доказів та забезпечення належної взаємодії між учасниками процесу.

Рішення проблем доказування на стадії досудового розслідування потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, уніфікацію підходів до оцінки доказів, оптимізацію експертної діяльності та впровадження сучасних технологій. Такі заходи сприятимуть підвищенню ефективності досудового розслідування та забезпечать справедливість кримінального процесу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Сташис В. В. Докази та доказування в кримінальному процесі : [підручник]. К. : Юрінком Інтер, 2012. 544 с.
3. Костицький В. В. Особливості доказування у справах про економічні злочини. Вісник Академії правових наук України. 2016. № 4. С. 65-73.
4. Хазиков А. А. Аналітична і методична робота слідчого. Право і суспільство. 2019. № 6. С. 128-135.
5. Коваль В. В. Свідчення як доказ у кримінальному процесі: теорія та практика. Харків. Право, 2021. 276 с.

Бондарчук В. М.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Обшук є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на виявлення та фіксацію доказів, які можуть мати значення для розслідування кримінальних правопорушень. Здійснення обшуку регулюється Кримінальним процесуальним кодексом України (далі, КПК) і має чітко визначені підстави та порядок проведення.

Обшук визначається як примусове обстеження приміщень, споруд, ділянок місцевості або окремих громадян з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Обшук проводиться лише за наявності чітких підстав, визначених законодавством [1, с.147]. Основною підставою для проведення обшуку житла чи іншого володіння особи є ухвала слідчого судді/суду, яка повинна бути обґрунто-

вана і містити опис обставин, що вказують на необхідність проведення обшуку. Ухвала повинна зазначати конкретні предмети або документи, які шукаються, а також обґрунтування того, чому їх потрібно знайти. Таке обґрунтування є важливим для забезпечення законності та правомірності процесу.

Залежно від того, де і які об'єкти шукаються, обшуки поділяються на кілька видів:

- Обшук житла: Цей вид обшуку проводиться лише за ухвалою слідчого судді/суду, і тільки тоді, коли є підстави вважати, що в житлі особи можуть знаходитися речі, що мають значення для розслідування кримінального провадження. Житло, як і будь-які інші приватні володіння, охороняється законом, тому обшук може бути здійснений лише в разі дотримання всіх вимог правової процедури.

- Обшук інших володінь: включає обшуки на підприємствах, в установах (дачної будівлі, гаражу, яхти, літака, автомобіля, магазину, кав'ярні, кіоску, саду, городу, подвір'я, ферми, земельної ділянки чи угіддя) інших приміщеннях, де можуть знаходитися докази або предмети, що підлягають вилученню. Для цього також необхідна ухвала слідчого судді/суду.

Під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи та обшуку особи, залучення понятих його до проведення є обов'язковим, за винятком випадку передбаченого ст. 615 КПК.

- Особистий обшук: проводиться безпосередньо щодо особи, особами тої самої статі, з метою виявлення заборонених предметів (наприклад, наркотиків, зброї) або доказів, які можуть бути використані у кримінальному процесі [2, с. 315]. Особистий обшук зазвичай проводиться без попереднього погодження з суддею, але вимагає обґрунтування і чіткої правової процедури, зокрема залучення понятих. Також, на вимогу особи, яку мають обшукувати, до обшуку мають залучити її адвоката або представника, якого мають чекати 3 години, а потім, незалежно від його присутності, проводити обшук.

Важливими учасниками обшуку є слідчий, дізнавач або прокурор, а також особа, у якої проводиться обшук. З метою забезпечення законності і прозо-

рості процесу до обшуку можуть бути залучені поняті та спеціалісти. Присутність понятих є обов'язковою, у передбачених КПК випадках, оскільки це забезпечує захист прав осіб і гарантує, що обшук проводиться законно і без зловживань. Поняті, як правило, повинні бути сторонніми особами, які не мають прямого відношення до кримінального провадження, для підтвердження відповідності процесу проведення обшуку його опису у протоколі. Спеціалісти відповідають за вилучення та фіксацію слідів кримінального правопорушення.

Після проведення обшуку складається протокол, у якому особа, яка проводить обшук (дізнавач, слідчий, прокурор) має зазнати всі деталі процесу: хто був присутній, які дії здійснювалися, що саме було знайдено та вилучено, а також особи, які брали участь у процесі. Протокол обшуку є важливим юридичним документом, який може бути використаний як доказ у судовому процесі. Всі дії підлягають фіксації для забезпечення прозорості та підзвітності, а також для того, щоб у майбутньому уникнути спірних питань щодо законності проведеного обшуку [3, с. 207].

Обшук, як одна з найбільш інвазивних слідчих (розшукових) розшукових дій, має важливі правові гарантії для забезпечення законності та захисту прав громадян [4, с. 284]. Ці гарантії спрямовані на забезпечення балансування інтересів держави та прав людини, мінімізацію можливості зловживань з боку правоохоронних органів і гарантоване дотримання прав осіб, у яких проводиться обшук.

Ось основні правові гарантії: обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведений лише на підставі ухвали слідчого судді або суду, яка має бути належним чином обґрунтована. Це гарантує, що обшук проводиться лише у випадках, коли є достатні підстави для його проведення, а також що це рішення прийнято в рамках законодавства. Ухвала повинна містити детальне обґрунтування необхідності обшуку, а також вказівку на конкретні предмети або документи, які підлягають вилученню. Винятком є випадки, коли можна проникнути до житла чи іншого володіння особи, або за дозволом володільця, або у невідкладних випадках, пов'язаних із рятуванням життя чи майна або пе-

реслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Тоді процедура обшуку може бути здійснена без попереднього погодження з судом, але з обов'язковим наступним отриманням ухвали щодо проведення обшуку.

Обшук повинен проводитися в час, коли це спричиняє мінімальну шкоду для особи, у якої проводиться обшук. Зазвичай обшук проводиться у денний час (з 6 до 22 годинни), що дозволяє забезпечити прозорість процедури і гарантує, що особа буде обізнана про проведення обшуку, а також що поняті та інші учасники будуть присутні з метою забезпечення дотримання процесуальної процедури. Проведення обшуку в нічний час можливе лише за виняткових обставин, коли зволікання може привести до втрати слідів кримінального правопорушення, втечі злочинця або у випадку передбаченому ст. 615 КПК.

Особи, які здійснюють проведення обшуку, або беруть у ньому участь (слідчий, дізнавач, прокурор, поняті, спеціалісти та інші), зобов'язані суворо дотримуватися законодавства і не перевищувати своїх повноважень [5, с. 205]. Зокрема, це означає, що вони повинні діяти в межах, визначених законом, без допущення порушень прав громадян. Наприклад, особа, у якої проводиться обшук, має право бути поінформованою про підстави його проведення, а також бути присутньою при виконанні обшуку.

Крім того, обшук має бути документально зафіксований у протоколі, в якому вказуються всі дії, результати його проведення, особи, які брали участь у процесі. Перевищення повноважень службовими особами або порушення процедурних норм може стати підставою для визнання результатів обшуку недопустимими, або для притягнення винних осіб до відповідальності [6, с. 185].

Загалом, правові гарантії обшуку спрямовані на те, щоб цей процес не став зловживанням владою, а проводився виключно в межах законодавства, що захищає права громадян і забезпечує їхню безпеку.

Обшук є важливим інструментом у кримінальному процесі для збирання доказів. Проте ця дія пов'язана з втручанням у приватне життя громадян і тому регулюється суворими правовими нормами. Важливою є роль суду у контролі за

законністю проведення обшуків та захистом прав осіб, яких це стосується. З огляду на сучасні виклики в сфері кримінальної юстиції, питання удосконалення процедури обшуку залишається актуальним для забезпечення балансу між ефективністю розслідування та захистом прав людини.

Список використаних джерел:

1. Сидоренко О. О. Кримінальне процесуальне право України: підручник. О. О. Сидоренко. Харків: Право, 2020. 432 с.
2. Гнатюк І. А. Теорія кримінального процесу: підручник. І. А. Гнатюк. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 512 с.
3. Пономаренко С. В. Кримінальний процес: підручник. С. В. Пономаренко. Київ: Техніка, 2019. 350 с.
4. Бережний М. В. Кримінальний процес: практичні аспекти: підручник. М. В. Бережний. Львів: Магістр, 2020. 500 с.
5. Шаптала О. В. Правові основи проведення обшуку в кримінальному процесі: підручник. О. В. Шаптала. Одеса: Юридична книга, 2022. 380 с.
6. Ярмолюк С. О. Процедура обшуку та її правове регулювання: підручник. С. О. Ярмолюк. Харків: Право, 2023. 270 с.

Варениця Х.Р.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до статті 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. [1]

Виконання зазначених завдань покладається зокрема і на органи правопорядку, що дотичні до здійснення досудового провадження, зокрема – на органи досудового розслідування, якими відповідно до ст. 38 КПК України є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання, а саме: слідчі підрозділи органів Національної поліції; органів безпеки; органів Державного бюро розслідувань; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України а також підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів, зокрема: органів Національної поліції; органів безпеки; органів Бюро економічної безпеки України; органів Державного бюро розслідувань; Національного антикорупційного бюро України. Згідно з ч. 5 ст. 38 КПК України, орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування, в тому числі і заходи забезпечення кримінального провадження, якими відповідно до ст. 131 КПК України є: виклик слідчим, дізнавачем, прокурором, судовий виклик і привід; накладення грошового стягнення; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; відсторонення від посади; тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна; затримання особи; запобіжні заходи.[2]

В умовах воєнного стану існують певні особливості здійснення затримання, які стосуються передусім: підстав затримання, суб'єктів затримання,

процедури проведення обшуку затриманої особи, процедури здійснення перекладу під час затримання, оформленні протоколу затримання, граничного строку вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі, процедурі розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу щодо затриманої особи. За загальним правилом, юридичною підставою застосування заходів забезпечення кримінального провадження є ухвала слідчого судді або суду, проте, в п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК, законодавець передбачив, що в умовах воєнного стану та у разі відсутньої об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень щодо прийняття рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження ст. ст. 140, 163, 164, 170, 173 КПК - такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.[2] Тим самим законодавець делегував керівнику відповідного органу прокуратури окремі повноваження слідчого судді щодо вирішення питання про застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження як привід, тимчасовий доступ до речей і документів та арешт майна. Розглянемо більш детально особливості застосування арешту майна в умовах воєнного стану. Зміни, внесені до зазначеної норми відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» від 27.07.2022 року № 2462-IX, врегульовують механізм реалізації цих повноважень: такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням про накладення арешту на майно прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Враховуючи, що зазначені повноваження є делегованими, а вимоги щодо спеціальної форми клопотань відсутні, слід зробити висновок, що такі клопотання мають відповідати формі та змісту, передбаченим для клопотань, з якими слідчий, прокурор звертаються до слідчого судді для прийняття процесуальних рішень, наведених у абзаці 1 п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК. Відповідно до абзацу 2 п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК та ст. 110 КПК, рішення керівника відповідного органу прокуратури про накладення арешту на майно виноситься у формі постанови, у

мотивувальній частині якої міститься інформація, характерна для вступної, мотивувальної та резолютивної частин відповідних ухвал. Мотивувальна частина такої постанови має містити обґрунтування правомірності здійснення керівником відповідного органу прокуратури повноважень слідчого судді, тобто обґрунтування того факту, що відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею цих повноважень. Постанова затверджується підписом керівника органу прокуратури та печаткою відповідного органу. Звертаємо увагу, що Закон України № 2137-IX вперше передбачив виготовлення у разі необхідності оригіналу кримінального процесуального рішення – постанови слідчого, прокурора в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення або створення його з використанням Інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування відповідно до ст. 106-1 КПК України. В науковій літературі обговорюються питання щодо законності та доцільності делегування повноважень слідчого судді таких повноважень. Ми погоджуємося з висновком науковців, які вважають, що існування додаткової підстави застосування арешту майна в умовах воєнного стану не суперечить законодавству та обґрунтовують свою позицію тим, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть бути обмежені права і свободи, передбачені, зокрема, статтею 41 Конституції України. Відповідно до статті 15 ЄКПЛ, під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, Україна може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією ЄКПЛ, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.[4] Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7. Отже заборони про відступ від Протоколу 1, який регламентує недоторканність права власності в ЄКПЛ не має, а Україна ще 28.02.2022 року проінформувала Генерального секретаря Ради Європи про відступ від своїх зобов'язань за ЄКПЛ . [3] До того ж, регламентація в ст. 170 та ст. 615 КПК додаткових правових підстав застосування арешту майна

узгоджується зі ст. 132 КПК, в якій зазначено, що «заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом» .

Висновок: проаналізовано відмінності застосування накладення арешту на майно в умовах воєнного стану, зокрема наявність додаткових підстав та особлива процедура застосування.

Список використаних джерел:

1. Рогальська В. Дараган В. *Застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного стану: окремі аспекти*. Юридичний науковий електронний журнал. Дніпро. 2024. С. 677-679
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL:[<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>]
3. Інформація про відступ України від зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод: заява Постійного представництва України при Раді Європи №31011/32-017-3 від 28.02.2022 р. URL: [<https://rm.coe.int/1680a5b0b0>]
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text]

Вульчин М.

аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету №1
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

Ткачишин В.

здобувачка освітнього рівня «Бакалавр»

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЖЕРТВ МАСОВИХ ПОХОВАНЬ

Масові поховання, як наслідок воєнних конфліктів, злочинів проти людяності або катастроф, є серйозним викликом для криміналістів. Ідентифікація жертв вимагає інноваційних підходів, що поєднують точність, етичність і сучасні технології. В Україні, в умовах війни, цей процес особливо важливий для відновлення історичної справедливості, зміцнення довіри до правової системи та підтримки сімей жертв. Використання інноваційних технологій дозволяє швидше та точніше ідентифікувати загиблих, зберігаючи при цьому етичні норми.

Згідно з пунктом 6 частини 1 ст. 3 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», ідентифікація особи визначається як процес встановлення її особистості шляхом співставлення наданих даних, зокрема біометричних, із інформацією, яка міститься в реєстрах, картотеках або базах даних. Даний процес може включати використання різних методів і технік залежно від конкретних обставин. Вони можуть бути як інноваційні, такі традиційні, основними методами ідентифікації загиблих є: візуальний метод, що передбачає огляд, документування анатомічних ознак, особливих прикмет та проведення впізнання; дактилоскопічний метод, заснований на аналізі відбитків пальців; дентальний метод, що включає дослідження стоматологічного статусу та змін у зубо-щелеповому апараті та потребує використання новітніх ДНК технологій; антропологічний метод, спрямований на вивчення

скелетованих останків і фрагментів тіла; метод ДНК-аналізу, який досліджує геномну інформацію особи [4, с. 219].

Українські експерти (медичні біологи, молекулярні генетики, судово-медичні експерти тощо) підкреслюють, що Для встановлення особистостей загиблих у надзвичайних ситуаціях із масовою кількістю жертв в Україні важливо використовувати комплексний підхід. Це передбачає початок із традиційних методів ідентифікації, спрямованих на визначення загальних ознак, і лише після цього перехід до індивідуальних більш сучасних досліджень. ДНК-аналіз не повинен бути єдиним методом ідентифікації. У випадках масових катастроф чи наслідків воєнних конфліктів особливого значення набуває попереднє встановлення біологічного профілю, що включає визначення таких загальних характеристик, як раса, стать, вік, зріст, розмір головного убору, група крові тощо. Ці ознаки не лише надають додаткову інформацію, а й допомагають провести судово-медичне розмежування об'єктів для подальшої ідентифікації [2, с. 146]. З 2009 року в закладах Державного науково-дослідницького експертно-криміналістичного центру МВС України (ДНДКЦ МВС України) функціонує система автоматизованого обліку генетичних ознак особи, яка була перетворена на базу даних генетичної інформації людини – ЦОГОЛ «Центральний облік генетичних ознак людини».

Протягом останніх двадцяти років науковці та практики, які займаються проведенням судово-медичних ДНК-експертиз, впровадили сучасні підходи до аналізу зразків із масових поховань. Зокрема, активно застосовуються набори Globalfiler – Applied Biosystems, що містить високоякісні маркери, зокрема локус PowerPlex Fusion 6C (Promega), який включає локуси Penta E та Penta D, а також SE33. Застосування технології секвенування (TC/NGS) для дослідження мітохондріальної ДНК стало поширеною практикою. Зокрема, іонне напівпровідникове NGS-секвенування на платформі Ion S5 у поєднанні з автоматичною системою підготовки проб Ion Chef Instrument дозволяє отримувати результати за короткий час. За цією методикою вже проведено реконструкцію повного мі-

тохондріального геному, і в Україні такі дослідження виконані для близько 500 осіб [5, с. 17].

Створення спеціалізованих програмних засобів у сфері судової медицини відкриває нові можливості для автоматизації процесу ідентифікації особи за залишками тіла. Ці програмні продукти дозволяють швидко та ефективно порівнювати отримані дані з базами даних, що значно прискорює процес встановлення особи. Крім цього, такі програми можуть використовувати велику кількість параметрів для порівняння, що робить ідентифікацію більш точною та надійною [6, с. 258]. Перевагою таких програмних засобів є їх здатність адаптуватися до різноманітних умов і видів залишків тіла, що робить їх універсальними в контексті судово-медичної практики. Використання цих програм сприяє підвищенню точності та швидкості ідентифікації, що є критичним у випадках експертного вирішення судових справ та розслідування злочинів.

У разі масової загибелі людей, коли трупи піддаються руйнуванню і втрачають багато ідентифікаційних ознак, важливим стає використання ідентифікації особистості на основі кісткових залишків і зубів, що є найстійкішими до впливу навколишнього середовища. Кістки мають велику кількість індивідуальних ознак і, що найважливіше для практики, зберігаються на тривалий термін, обчислюваний роками, в той час як м'які тканини швидко руйнуються під впливом процесів гнилення. Навіть через багато років після смерті за кістками можна визначити індивідуальні ознаки, які служать основою для ідентифікації: вроджені вади, наслідки травм, довготривалість цих травм, сліди захворювань і професійної діяльності. Навіть після кремації рештки можуть містити фрагменти голівки плечової, стегнової кісток, тазу, черепа і зубів, які дозволяють встановлювати прижиттєві переломи, вроджені вади, захворювання та інші характеристики [1, с. 12].

Новітні технології застосовуються і у дактилоскопії, яка є одним з найстаріших і надійних методів ідентифікації особи. Цей метод базується на унікальності відбитків пальців, які виникають завдяки папілярним лініям та борознам на шкірі. Ці відбитки не лише унікальні для кожної людини, але й майже не-

змінні протягом усього життя. Отже, дактилоскопія забезпечує високу достовірність установлення особи [3, с. 74].

У зв'язку з воєнними діями, в сотні раз зросла необхідність у проведенні ДНК експертизи, оскільки саме вона може точно ідентифікувати особу. Від початку війни було проведено тисячі подібних експертиз, що говорить про важливість використання даного методу ідентифікації особи. Однією з ключових переваг ДНК-аналізу є його висока точність та надійність. Цей метод може бути використаний у будь-яких умовах та за будь-яких обставинах, що робить його незамінним інструментом для правоохоронних органів та судово-медичних експертів. Використання ДНК-аналізу у сучасній судовій медицині є однією з ключових стратегій для вирішення складних ситуацій, пов'язаних з ідентифікацією особи за її генетичним кодом [8].

Отже, сучасні методи ідентифікації особи, що використовують передові технології, відкривають широкі можливості для правоохоронних органів та судових експертів.

Серед методів досліджень речових доказів можна назвати: використання цифрових фотознімків в якості об'єктів медико-криміналістичного дослідження слідів-нашарувань крові; доказові методи встановлення слідів крові, висновки яких містять однозначну інформацію про наявність або відсутність крові людини [4, с. 146, 150–152].

В умовах воєнного стану використання сучасних технологій у криміналістиці суттєво розширює можливості правоохоронних органів щодо ідентифікації потерпілих та підозрюваних, а також щодо швидкого аналізу великих масивів даних, які дозволяють вчасно приймати тактичні рішення у досудовому розслідуванні та суттєво скорочують час проведення експертних досліджень, що в результаті має позитивний вплив на швидкість, об'єктивність та повноту досудового розслідування [7].

Проте, важливо пам'ятати про можливі обмеження та недоліки використання новітніх технологій у криміналістиці під час війни. Наприклад, знищення комунікаційної інфраструктури може ускладнювати збір та передачу даних, а

також обмежувати доступ до інформації. Крім того, при використанні деяких технологій, таких як безпілотні літальні апарати, системи розпізнавання обличчя виникають питання етичного та правового питання, які пов'язані зі збором, зберіганням та обробкою персональних даних. Найбільш дискусійним є питання допустимості даних, які були одержані за допомогою використання сучасних технологій, в якості доказів у кримінальному провадженні [7].

Отже, проаналізувавши все вище зазначене можна стверджувати, що інноваційні технології в ідентифікації жертв масових поховань відкривають нові можливості у криміналістиці, дозволяючи поєднувати високі стандарти точності, етичності та гуманності. Використання методів, таких як ДНК-аналіз, секвенування мітохондріальної ДНК та новітніх генетичних наборів, дозволяє отримувати результат навіть за складних умов розкладу та пошкодження матеріалу. Ці технології є важливим інструментом у розслідуванні воєнних злочинів та допомагають відновити справедливість для масових жертв.

Список використаних джерел

1. Александренко О.В., Женутій В.І. Інновації та цифрові технології в криміналістиці та судовій експертизі: сучасні можливості та проблеми застосування. Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: *Матеріали міжнар. «круглого столу»*, Харків, 12 грудня 2019. – Харків: Право, 2019. С. 10–14.

2. Біляков А.М., Ергард Н.М. Особливості ідентифікації загиблих осіб під час воєнного стану (огляд літератури). *Медичні перспективи*. 2023. № 4 (23). С. 141–150. URL: <http://surl.li/frbimn>

3. Благута Р.І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання : *монографія*. 2020. 256 с.

4. Ільчишин Ю.Т., Дufenюк О.М. Реалізація ідентифікаційних завдань під час розслідування воєнних злочинів. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2024. С. 218–222. URL: <http://surl.li/vlcohd>

5. Костіков І.Ю., Марійко В.В., Щербакова Ю.В., Мартиненко С.В., Сірі-вля А.І., Сандалович Б.О., Аббасов Р.Г. Молекулярно-генетична ідентифікація осіб, загиблих під час російської збройної агресії проти України: успіхи та проблеми. *Криміналістичний вісник*. 2023. № 1. С. 11–28.

URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnuk/article/view/201>

6. Пясковський В.В., Черноус Ю.М., Іщенко А.В., Алексєєв О.О. та ін. Криміналістика : підручник. 2015. 544 с.

7. Осика І.М., Калюжна А.О., Матвієнко О.А. використання сучасних технологій у криміналістиці в умовах воєнного стану: можливості та обмеження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 469–472.

8. Степанюк Р.Л., Лапта С.П. Новітні зарубіжні розробки та перспективні дослідження у галузі техніко-криміналістичного забезпечення протидії злочинності. *Право і безпека*. 2017. № 2. С. 96– 101.

Гутник А.В.,

доцентка кафедри права та публічного управління,

докторка філософії у галузі права

(ЗВО «Університет Короля Данила»)

ПІДСТАВИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Однією з найбільш актуальних проблем сьогодні є здійснення спеціального досудового розслідування та судового розгляду. Слідчий суддя задовільняє відповідне клопотання у випадку якщо слідчий, прокурор обґрунтує умови та підстави здійснення спеціального досудового розслідування та зазначить у клопотанні відомості, визначені у ст. 297-2 КПК України.

До підстав слід віднести наявність достатніх даних, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук.

При цьому слідчий суддя зобов'язаний деталізовано встановлювати ці підстави [1, с. 21]. Аналізуючи судову практику бачимо, що із обґрунтуванням підстав для процедури *in absentia* можуть виникати проблеми, деякі з яких нами було розглянуто раніше [2, с. 45–47].

Підтвердження фактів перебування чи виїзду особи на ТОТ чи територію рф можуть відрізнятися та залежати від обставин справи. Якщо останнє відоме місце проживання та реєстрації особи збігається із ТОТ, то це можна підтвердити відповідним документом (витяг, довідка тощо). Виїзд особи на ТОТ чи рф може підтверджуватися інформацією з Державної прикордонної служби України [3]. Проте, особи можуть переміщуватися поза пунктами перетину державного кордону, тож відповідна інформація у базах даних буде відсутня.

Можливі і інші способи підтвердження. Наприклад, протоколи допиту свідків; пред'явлення для впізнання за фото; протокол огляду сторінок в Інтернеті; проведення оперативно-розшукових заходів [3; 4; 5; 6] тощо. У деяких випадках слідчий, прокурор підтверджував перебування особи на ТОТ виключно на підставі протоколів оглядів інтернет-сторінок [7; 8]. Проте, можуть бути сумніви у достовірності цих публікацій, адже пропагандистські медіа можуть публікувати спотворену, застарілу чи фейкову інформацію.

У одному із рішень, суд встановив що особа перебуває на ТОТ на підставі показань двох свідків. При цьому додав, що у рапорті оперуповноваженого зазначено, що в інтегрованій міжвідомчій автоматизованій системі «АРКАН» відсутні відомості про, те що підозрюваний перетнув кордон [9]. В той же час, не зовсім зрозуміло, чому саме рапорт, а не витяг з системи «АРКАН» додано до клопотання. У іншій справі, прокурор обґрунтовував відсутність обвинуваченого рапортом про неможливість виконання приводу у даному провадженні. Суд зазначив, що самим лише рапортом про привід такі відомості не можуть бути підтвержені, оскільки спеціальне судове провадження, як і спеціальне досудове розслідування повинне ґрунтуватися на доказах, якими рапорт згідно норм КПК не являється та відмови у клопотанні [10].

Незазначення у клопотанні інформації про те, що особа виїхала чи перебуває на ТОТ або територію рф є підставою для повернення клопотання (ч. 2 ст. 297-3 КПК). Якщо ж слідчий, прокурор не доведе, що особа на цій території переховується та/або оголошена у міжнародний розшук – слідчий суддя відмовляє у клопотанні (ч. 1 ст. 297-4 КПК). Повторне звернення із таким клопотанням можливе лише у випадку появи нових обставин (абз. 3 ч. 3 ст. 297-4 КПК).

Як бачимо на практиці, у одних випадках слідчий суддя вирішує питання про відповідність/невідповідність клопотання вимогам ст. 297-2 КПК та виносить відповідну ухвалу у день її подання без участі сторін[11], у іншому – рішення про повернення клопотання приймається під час безпосереднього розгляду клопотання, після виступу сторін. Так, у судовому засіданні захисник зазначав, що немає доказів перебування підозрюваного на ТОТ. Суд зазначив, що так як до клопотання не додані допустимі докази, що свідчать про перебування підозрюваного на ТОТ, то клопотання необхідно повернути прокурору. Вважаємо, що на цьому етапі слідчий суддя має вже виносити ухвалу про задоволення або відмову у клопотанні (ч. 3 ст. 297-4 КПК). У даному випадку – про відмову у зв'язку з недоведеністю що особа переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України (ч. 1 ст. 297-4 КПК).

Тож, для уникнення таких випадків слід не тільки зазначати про місцезнаходження особи (ТОТ чи рф) у клопотанні, але і підтверджувати ці дані належними, допустимими та достовірними доказами.

Список використаних джерел:

1. Гловюк І., Стоянов М. Особливості доказування у спеціальному досудовому розслідуванні: окремі питання. *Право України*. 2017. № 12. С. 19–26.
2. Використання електронних доказів під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (Протокол Берклі) : наук.-практ. порадник / Л. В. Гаврилук, І. В. Басиста, Д. С. Афонін, А. В. Шевчишен та ін. ; за заг. ред. М. С. Цуцкірідзе. Київ : ДНДІ МВС України; Вид-во «Політехніка», 2024. 196 с.

3. Ухвала Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 28.07.2023 у справі № 201/8189/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/113916744> (дата звернення 20.11.2024).
4. Ухвала Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 22.10.2024 у справі № 201/12967/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/122520482> (дата звернення 20.11.2024).
5. Ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 12.08.2024 у справі № 752/2621/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/122293806> (дата звернення 20.11.2024).
6. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 27.05.2021 у справі № 991/2537/21. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=97325855&red=1000034f838072d5a2db650e1dc0edaebbf7b6&d=5> (дата звернення 20.11.2024).
7. Ухвала Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 22.06.2023 у справі № 201/6649/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/112019960> (дата звернення 20.11.2024).
8. Ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 08.05.2024 у справі № 183/2395/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/118940819> (дата звернення 20.11.2024).
9. Ухвала Червонозаводського районного суду м. Харкова від 09.02.2024 у справі № 646/2838/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/116883934> (дата звернення 20.11.2024).
10. Ухвала Машівського районного суду Полтавської області від 17.01.2024 у справі № 948/939/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/116357540> (дата звернення 20.11.2024).
11. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 16.04.2024 у справі № 953/3028/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/118474621#> (дата звернення 20.11.2024).
12. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 16.05.2023 у справі № 490/3432/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/110873966> (дата

звернення 20.11.2024).

Гуцуляк Ю.В.

доктор філософії в галузі права

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДІЗНАННЯ – СПРОЩЕНІСТЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЧИ ЧЕРЕЗ СПЕЦИФІЧНІСТЬ ДОКАЗУВАННЯ?

Досліджуючи зміст дізнання як форми досудового розслідування, у науковців точиться дискусія – що є передумовою функціонування такої форми досудового розслідування.

Дізнання, як процесуальну форму досудового розслідування в Кримінальному процесуальному Кодексі закріплена в Главі 25 КПК України «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків». Зокрема ст. 298 КПК України передбачає, що досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК України, з урахуванням положень цієї глави [1]. Як справедливо зазначається в наукових дослідженнях, зміни щодо спрощення процедури досудового розслідування у формі дізнання спрямовані, як, на економію процесуальних та економічних витрат, так й усунення, перш за все, тяганини в судових інстанціях. Крім того, відшкодування незначних збитків, спричинених кримінальним проступком, яке не спричинило значної суспільної небезпеки, є підставою для примирення сторін. [2, с. 18]. Проте, доречним є зауваження А.О. Вороб'я, який зазначає, що досудове розслідування кримінальних проступків за своєю суттю є не спрощеним, а скоріш прискореним досудовим розслідуванням. Така позиція пояснюється тим, що під час проведення дізнання дізнавачі Національної поліції України, СБУ; органів БЕБ України; органів ДБР; НАБУ, керуючись принципом законності, мають провести всі необхідні слідчі (розшукові) та процесуальні дії, з метою з'ясування всіх обставини

кримінального правопорушення, які становлять предмет доказування [3, с. 114]. Прагнення України до реалізації завдань у побудові європейських правових стандартів з питань удосконалення досудового розслідування кримінальних проступків, вимагає виконання пріоритетного завдання, яке має бути реалізовано не у виконанні правоохоронними органами завдань з розкриття кримінального правопорушення з метою забезпечення принципу публічності, а, насамперед забезпечення законності, верховенства права, повного, швидкого і неупередженого досудового розслідування кримінальних проступків.

Забезпечення прав і свобод людини й громадянина на досудовому розслідуванні кримінальних проступків є одним із найбільш пріоритетних питань кримінального процесу. Від належної організації органів дізнання залежить й рівень забезпечення права та свобод учасників кримінального провадження. Необхідність в запровадження дізнання як спрощеної форми досудового розслідування, була обумовлена значною завантаженістю слідчих органів досудового розслідування кримінальними провадженнями щодо нетяжких злочинів, деякі тепер віднесено до кримінальних проступків [4, с. 182-194].

За для розвантаження слідчих органів досудового розслідування та оперативної організації досудового розслідування саме нетяжких злочинів, з 1 липня 2020 року в правову систему України запроваджено інститут кримінальних проступків та інститут «дізнання» та кримінального проступку. Процесу запровадження дізнання передувало прийняття в листопаді 2018 р. Закону України № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». У грудні 2019 р. до законодавчих актів України були внесені зміни і доповнення [5]. Запровадження правового інституту – кримінальних проступків – покладає сподівання на підвищення ефективності досудового розслідування та судового розгляду проступків [4].

Відповідних змін було запроваджено й КК України, а саме у ст. 12, яка визначає класифікацію кримінальних правопорушень. Так, чинна редакція ст. 12 КК України кримінальні правопорушення поділяє кримінальні проступки і

злочини. Під кримінальним проступком ч. 2 вказаної статті розуміється діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. За вчинення проступку також можуть бути призначені покарання у вигляді громадських робіт, виправних робіт, арешту, обмеження волі, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (без урахування спеціальних видів покарань для військових) [6]. Слід наголосити, що стосовно відмежування поняття «злочин» від поняття «кримінальний проступок», головною відмінністю цих протиправних діянь є ступінь небезпеки та їх правові наслідки для окремих осіб, суспільства та держави. При вирішенні питання, чи є правопорушення незначним, важливим критерієм є наявність покарання у вигляді позбавленням волі. ЄСПЛ у своїй практиці тлумачить поняття «кримінальне правопорушення» значно ширше, ніж національне законодавство держав – членів Ради Європи. Отже, ЄСПЛ і забезпечує однаковий рівень мінімальних процесуальних та матеріально-правових гарантій прав людини в кримінально-правовій сфері в усіх державах Ради Європи [7, с. 182-194].

Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «*Engel and others v. Netherlands*» від 8.06.1976 р. Суд визначив три критерії віднесення правопорушень до категорії кримінальних: оцінка характеру порушення з точки зору національного права; суть (природа) правопорушення; суворість покарання, яке не може бути застосоване до винної особи [8]. У рішенні ЄСПЛ у справі «Гурепка проти України» від 19.04.2004 р. Суд констатував порушення §1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, мотивувавши це тим, що під час провадження в адміністративній справі заявникові не забезпечили важливих процедурних гарантій. Ці недоліки були достатньо серйозними, щоб ставити під сумнів справедливість провадження [4, с. 182-194].

В той же час спрощення провадження при розслідуванні кримінальних проступків має досягатись без шкоди правам та законним інтересам осіб, які піддаються кримінальному переслідуванню. Навпаки, спрощений характер

провадження має забезпечувати швидкість кримінального процесу. Це, з однієї сторони, сприяє ефективності судочинства, а з іншого – захисту законних інтересів самих підозрюваних у розумні терміни.

Міжнародна спільнота заохочує прагнення учасників міжнародних організацій до спрощення кримінально-процесуальних процедур за допомогою закріплення у правових актах рекомендацій, спрямованих на скорочення строків провадження у кримінальних справах [9]. Доцільність впровадження у кримінальний процес спрощених форм закріплена у низці рекомендацій ООН та Ради Європи. Так, на одинадцятому Конгресі ООН із попередження злочинності та кримінальному правосуддю (2005) найважливішою умовою ефективного управління системою судочинства визнано створення реституційного правосуддя та виключення з процедур звичайного судового розгляду максимальної кількості справ. У Рекомендації № 6 R(87)18, ухваленій Комітетом міністрів Ради Європи 17 вересня 1987 р. зазначається, що «затримки у відправленні кримінального правосуддя можна усунути не лише завдяки виділенню конкретних ресурсів та вдосконалення способів їх використання, а також більш чіткому встановленню пріоритетів у проведенні кримінальної політики, у тому числі через спрощення звичайних судових процедур шляхом: застосування принципу дискреційного судового переслідування; використання наступних заходів, коли йдеться про покарання за малозначущі та масові злочини; так званих сумарних процедур; позасудового врегулювання органами, компетентними у кримінальних справах, та іншими правозастосовчими органами, як можливу заміну кримінального переслідування; так званих спрощених процедур; спрощення звичайних судових процедур» [10].

Таким чином, забезпечення особі мінімального рівня захисту, гарантований Конвенцією покладається на державу, крім того зобов'язання покладаються й щодо встановлення в національному законодавстві вищих стандартів прав людини. Виходячи з практики, гарантовані ст.6 Конвенції права поширюються також на осіб, котрі вчинили діяння, які в розумінні національного законодавства не визнаються злочинами, але відповідно до положень конвенції вважа-

ються кримінальними. Тому можна констатувати, що гарантії передбачені Конвенцією мають поширюватися не тільки на осіб, які вчинили той чи інший злочин, а й на тих, хто вчинив кримінальний проступок, незалежно від процедури розслідування [11].

На підставі наведеного короткого аналізу, можемо виокремити кілька ключових обставин, які можуть трактуватись і причинами існування в національному кримінальному процесуальному законодавстві інституту дізнання. Такими обставинами є:

- економія процесуальних та економічних витрат, так й усунення, перш за все, тяганини в судових інстанціях;
- прискорення досудового розслідування;
- спрощеність форми досудового розслідування;
- розвантаженість слідчих органів досудового розслідування;
- ступінь небезпеки вчиненого діяння та правові наслідки для окремих осіб, суспільства та держави.

На наш погляд, жодна з цих «першопричин» не може трактуватись визначальною для розуміння поняття дізнання як форми досудового розслідування. Попри необхідність продовження дослідження його змісту, зазначимо, що відштовхуватись слід від змісту діяння (проступку) і способу його розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Дідюх Б. М., Юхно О. О. Дізнання як новела форми досудового розслідування в діяльності правоохоронних органів сучасності. Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 лист. 2021 р.) / відп. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; НУ «ОЮА». Одеса, 2021. С. 92-97.

3. Воробей А. О. Проблемні питання та перспективи вдосконалення спрощеного досудового розслідування. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 1. С.111-115.
4. Гуцуляк Ю. В. Процесуальні аспекти дізнання як форми досудового розслідування. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. Івано-Франківськ. 2023. № 63. С.182-194.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків: матеріали міжвідом. наук.- практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.) / редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 197 с.
8. Рішення ЄСПЛ від 8.06.1976 у справі «Engel and others v. Netherlands» (Application no. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":\["001-57478"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{).
9. Рішення ЄСПЛ у справі «Гурепка проти України» (Заява № 61406/00). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_437#Text.
10. Рекомендація № 6 R(87)18 Комітету міністрів Ради Європи «Щодо спрощення процедури кримінального правосуддя. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 410 засіданні заступників міністрів 17 вересня 1987 р. URL: <http://ipc.org.ua/upload/Recommendation-CM-Rec20188-UKR-upd.pdf>.
11. 45. Дубіна Юлія Дізнання не знає обмежень. Закон і Бізнес. №29 (1483)18.07-24.07.2020. URL: <https://zib.com.ua/ua/print/143578.html>

Деркач О. Р.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

Науковий керівник

Хитра А. Я.

завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Львівського державного університету внутрішніх справ

к.ю.н., доцент

ПРАКТИЧНА СТОРОНА РОБОТИ СЛІДЧОГО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА НОВОВВЕДЕННЯ

Вплив війни в Україні наклав значний відбиток на роботі слідчих під час здійснення досудового розслідування, тож законодавцем було прийнято низку дієвих норм та змін у вже існуючих нормативно-правових актах, що дало позитивний результат у роботі органів досудового розслідування. Однак виклики та проблеми під час розслідування злочинів залишилися та потребують значного вивчення та шляхів до усунення.

В нагоді у слідчого під час здійснення своїх професійних обов'язків стало створення деяких цифрових платформ та застосунків, які значно спростили збір доказів, зокрема під час фіксування військових злочинів рф. Такими осережками стали:

- портал Russian War Criminals (shtab.net);
- застосунок eyeWitness to Atrocities;
- інтернет-сайт War Crimes, який зафункціонував за підтримки офісу Генерального прокурора України;

- чат-бот War Crime Міністерства юстиції України;
- чат-бот, запущений Держекоінспекцією для можливості документування злочинів вчинених проти довілля;
- «росія заплатить» - проєкт створений з метою документування заподіяних матеріальних збитків [3].

На нашу думку, для успішного виконання покладених на слідчих державою повноважень, вияву свого професіоналізму та вміння застосовувати спеціальні знання, вони повинні покращувати власний досвід шляхом дотримання букви закону під час документування та притягнення до відповідальності за злочини, вчиненні під час війни, а також вміти ефективно застосувати нові технології сучасності, які допомагають здійснювати збір, зберігання та аналіз доказової бази. Впровадження та активне використання цифрових платформ, застосунків, проєктів, чат-ботів у процесуальну практику є вагомим кроком, що забезпечить підвищення рівня ефективності роботи слідчого, сприятиме швидшому пошуку правди. Важливим кроком у досягненні вище наведеного є співпраця України з різноманітними міжнародними організаціями, що дасть можливість ефективніше притягнути винних у воєнних злочинах до заслуженої відповідальності та покарання.

Для правильного зберігання, фіксації та документування в інтернет-просторі слідчому необхідно використовувати протокол «БЕРКЛІ» та діяти згідно з наступною процедурою:

- заведення окремої кореневої папки-накопичувача (для прикладу «001001 Пошкодження стратегічного об'єкту внаслідок обстрілу»);
- тоді у даній папці будуть накопичуватися фото- та відеодокази;
- у журналі документування зазначити короткий опис справи: локація, фото- та відеодокази, дата та час події, нотування даних свідків та очевидців тощо, зазначення даних особи, яка фіксувала та оформлення згідно з КПК України [2, с. 695].

Важливим аспектом роботи слідчого також є його взаємодія з іншими органами та підрозділами. Серед них ДСНС, ЗСУ, ТРО ЗС України, представники

органів місцевого самоврядування, експерти та криміналісти, СБУ, представники ЗМІ та волонтери, просте населення (яке нерідко залучається у якості понятих, свідків, очевидців, статистів) [1, с. 688].

Вагома частка воєнних злочинів, вчинених на території України, потребують залучення проведення додаткових експертиз, зокрема із залученням досвіду міжнародного кримінального та гуманітарного права. Також розслідування таких злочинів є неможливим без залучення до роботи експертів експертної служби МВС України, так як проведення експертизи під час досудового розслідування є невід'ємним складником доказування у кримінальному провадженні. Серед таких експертиз виступають балістична, судова вибухотехнічна, судова будівельно-технічна. Також прогресивним нововведенням стане початок роботи сучасної лабораторії (за сприяння Міжнародного кримінального суду), що значно покращить результати напрацювань слідчого та його команди. Така лабораторія проводитиме балістичні, хімічні, вибухотехнічні експертизи, результат яких впливатиме на розслідування воєнних злочинів, вчинених рф [1, С. 688-689].

Встановлено, що внаслідок війни, початої рф, шалено зросла кількість злочинів проти довкілля, яка несе забарвлення екоциду на території України. Задля вирішення проблеми документування таких видів злочинів, партнером України Францією було надано мобільну ДНК-лабораторію, яку тестували у м. Ізюмі після його звільнення у вересні 2022 року [1, с. 689].

Важливим нюансом у роботі слідчого є забезпечення збереження отриманої внаслідок розслідування інформації, а тому певні її джерела потребують особливого захисту та конфіденційності. Недбале поводження з такою інформацією може призвести до загрози певних осіб. Необхідно використовувати методи шифрування, анонімізації джерел та фізичного захисту (не залишати на столі, де її можуть побачити інші відвідувачі кабінету слідчого, закривати у сейфі тощо). Таку проблему у роботі слідчого вирішують наступні види захисту: електронна система збору доказів, навчання та профпідготовка особового

складу, захист від кіберзагроз, запозичення міжнародного досвіду [4, С. 328-329].

Отже, у час воєнного періоду слідчий є гарантом забезпечення законності під час здійснення досудового розслідування та для підвищення рівня ефективності своєї роботи активно використовує новітні засоби та способи фіксації, збору доказів, збереження та їх схоронності. Станом на 2024 рік залишається низка проблемних питань у діяльності слідчого, однак комунікація з іншими організаціями та підприємствами, державою та міжнародними організаціями надає альтернативні шляхи до їх вирішення .

Список використаних джерел

1. Абдуллаєв Т., Піддубна А. Взаємодія слідчого з іншими учасниками кримінального провадження під час розслідування воєнних злочинів. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина 1. С. 688-689. (дата звернення: 23.10.2024).

2. Вольтобрісов А., Шевченко Т. Слідчі дії крізь призму війни: фіксація та документування воєнних злочинів рф. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина 1. С. 694-695. (дата звернення: 23.10.2024).

3. Воєнні злочини та їх документування. Безоплатна правова допомога. URL:<https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/voeyenni-zlochyny-ta-yih-dokumentuvannya/> (дата звернення: 22.10.2024).

4. Семенюк І.Ю., Степанова Г.М. Виклики та перешкоди збору доказів у кримінальному провадженні в воєнний час. Пошук ефективних рішень. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 326-330. (дата звернення: 22.10.2024).

Дукас А.Я.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету № 1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ МАЛОЛІТНЬОЇ АБО НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Допит малолітньої або неповнолітньої особи є особливою процедурою в кримінальному провадженні, яка вимагає врахування фізіологічних, психологічних та соціальних аспектів розвитку дитини [1, с. 218-220]. Ця категорія осіб має підвищений рівень вразливості через недостатній життєвий досвід, недосконалість сприйняття дійсності та вплив дорослих. У зв'язку з цим законодавство та правозастосовна практика встановлюють особливі правила, які гарантують захист прав дитини, забезпечують її безпеку та дозволяють отримати достовірну інформацію в умовах мінімального психологічного навантаження.

Перше, що слід враховувати при допиті малолітньої чи неповнолітньої особи, це принцип найкращих інтересів дитини. Він закріплений у міжнародних документах, таких як Конвенція ООН про права дитини, та в національному законодавстві. Цей принцип означає, що під час будь-якої взаємодії з дитиною, включно з допитом, необхідно мінімізувати ризики психологічної травматизації та зберігати її емоційний стан [2]. Допит має проводитися таким чином, щоб дитина почувалася у безпеці, уникала страху чи відчуття провини.

Особливу роль у процесі допиту відіграють спеціальні умови його проведення. Важливим є вибір місця: це повинна бути дружня до дитини атмосфера, яка сприяє її розкриттю та мінімізує стрес. Неприпустимим є проведення допиту в традиційному кабінеті слідчого, який асоціюється з офіційною обстановкою і може викликати страх у дитини. В ідеалі це повинні бути спеціалізовані приміщення, обладнані для комунікації з дітьми, із застосуванням засобів

відеозапису для документування показань [3]. Це дозволяє уникнути повторного допиту, який може мати негативний вплив на психіку дитини.

Також важливим є залучення до процесу кваліфікованих спеціалістів. Зокрема, психолог або педагог повинні бути присутніми під час допиту, щоб забезпечити підтримку дитині та допомогти слідчому адаптувати питання відповідно до вікових особливостей допитуваної особи [4, с. 115-125]. Ці фахівці сприяють побудові діалогу, допомагають уникнути складної термінології або маніпулятивних запитань, які дитина може сприйняти як тиск. Крім того, участь законного представника, такого як батько, мати чи опікун, допомагає забезпечити додаткову підтримку.

Методика допиту також повинна бути адаптована до вікових та індивідуальних особливостей дитини. Малолітні діти часто не здатні логічно викладати події, що відбулися, через обмежений словниковий запас, нерозвинене абстрактне мислення та схильність до фантазування. У зв'язку з цим слідчий має використовувати прості, короткі та чіткі запитання, уникати навідних або багатозначних формулювань [5, с. 130-132]. Наприклад, замість запитання "Ти бачив, як він взяв цей предмет?" краще спитати: "Що ти бачив?". Це дозволяє уникнути нав'язування відповідей.

Крім того, психологічний стан дитини під час допиту є критично важливим фактором. Якщо дитина знаходиться у стані стресу, шоку чи страху, її показання можуть бути неточними або неповними. Тому перед початком допиту фахівці повинні провести попередню бесіду для встановлення контакту з дитиною, з'ясування її емоційного стану та формування довірливих стосунків [6]. У цьому контексті слід уникати будь-якого прямого чи непрямого тиску на дитину, навіть якщо це стосується ненавмисних дій слідчого.

Окремо слід наголосити на питаннях часу та тривалості допиту. Для малолітніх осіб максимальний час проведення процедури обмежений, оскільки дитина швидко втомлюється, що впливає на її здатність адекватно відповідати на запитання [7, с. 189-190]. За необхідності допит слід проводити з перервами

або розподіляти його на кілька етапів. Також враховуються індивідуальні потреби дитини, наприклад, необхідність харчування чи відпочинку.

Юридичні гарантії прав дитини під час допиту є не менш важливими. Кримінально-процесуальне законодавство України передбачає, що малолітня чи неповнолітня особа не може бути допитана без участі психолога, педагога або законного представника, а також зазвичай вимагає фіксації допиту за допомогою відеозапису [8]. Цей підхід забезпечує прозорість процесу та можливість аналізу подій у разі виникнення спірних ситуацій.

Нарешті, особливості допиту неповнолітньої особи пов'язані з необхідністю врахування специфіки її сприйняття правових аспектів. Діти можуть не повністю усвідомлювати серйозність ситуації, у якій вони опинилися, а тому важливо пояснювати їм у доступній формі їхні права, обов'язки та значення їхніх свідчень. Це стосується, зокрема, права не свідчити проти себе або своїх близьких, що має бути донесено у спосіб, зрозумілий дитині [9].

У підсумку, допит малолітньої або неповнолітньої особи – це процес, який вимагає високого рівня професіоналізму, емпатії та чіткого дотримання правових норм. Забезпечення комфортних умов, залучення кваліфікованих спеціалістів та врахування психологічних особливостей дитини є основними чинниками, що впливають на успішність цього процесу. Лише дотримання всіх цих принципів гарантує отримання об'єктивної інформації та забезпечує захист інтересів дитини в рамках правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Никоненко М. Допит малолітньої або неповнолітньої особи на стадії досудового розслідування. *Юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 218–225.

2. Павлова Н. Використання спеціальних знань під час допиту малолітньої особи. Концептуальні положення механізму захисту прав дітей: український та зарубіжний контекст : кол. монограф. / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 115-128.

3. Червінко М. В. Правове та організаційно-тактичне забезпечення кримінального провадження, дружнього до дитини : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право / Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України ; наук. кер. О. М. Дуфенюк. Львів, 2023. 254 с.

4. Литвиненко О. Г. Окремі аспекти використання «зеленої кімнати» як місця допиту неповнолітнього підозрюваного. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 5. С. 189–194

5. Гошовська Ю. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2016. № 2/1(18). С. 130–133.

6. Сівцова А. Ю. Тактика допиту неповнолітніх на стадії досудового розслідування : магістерська робота : освітній ступінь магістр за спеціальністю 081 – Право / кер. В. А. Шкелебей ; Київський національний університет. Київ, 2023. 83 с.

7. Процюк О. М. Кримінальна процесуальна регламентація й тактика допиту неповнолітнього підозрюваного : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Національна академія внутрішніх справ ; наук. кер. Р. І. Благута. Київ, 2017. 224 с.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України. Стаття 226. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text=%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C22#Text>. (дата звернення: 20.11.2024).

9. Конвенція ООН «Про права дитини». URL: <https://www.bdut.org.ua/prava-dytyny/zahyst-prav-ditej/>. (дата звернення: 20.11.2024).

Дуфенюк О.М.

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету №1

доктор юридичних наук, доцент,

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА

vs ЦИФРОВІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ

Цифрова криміналістика сьогодні є одним із центральних питань криміналістичного дискурсу. Науковці слушно звертають увагу на важливість розробки засобів та методів роботи з цифровими доказами, проте єдності щодо визначення предмета, завдань, об'єктів дослідження та інших теоретико-методологічних питань не існує. Уникаючи повторень викладених в науковій доктрині позиції, зупинимось на аргументації розмежування концептів «цифрова криміналістика» та «цифровізація криміналістики».

Логічно припустити, що при згадках цифрової криміналістики йдеться про все, що має стосунок, з одного боку, до глобальної тенденції поширення цифрових технологій, а з іншого – до криміналістики як науки і практичної діяльності, спрямованої на пізнання механізму кримінального правопорушення, збирання, дослідження, оцінку та використання доказів з метою розслідування кримінальних правопорушень. Проте саме у характері міждисциплінарного зв'язку криється підстава для диференціації категорій.

Цифрова криміналістика є новою віткою криміналістичної науки, яка концентрує свою увагу на проблематиці збирання цифрових доказів, що в науці неодноразово констатувалося і знайшло підтримку фахівців [1, с. 130; 2, с. 8]. Згода з цим твердженням відразу наштовхує на постановку наступного питання – в рамках якого розділу криміналістики позиціонується нова дисципліна?

Видається, що плутанину породжують спроби пристосувати західний підхід, де в класичному розумінні криміналістикою або судовою наукою є аналог нашої криміналістичної техніки, тому публікації про цифрову криміналістику

(digital forensic) мають доволі часто технічну основу, а диференціація субрівнів дисципліни відбувається також з огляду на технічну/технологічну складову (загальна цифрова криміналістика (digital forensic science), криміналістика пристроїв, засобів (device forensics, techniques and fundamentals), криміналістика артефактів (artefact forensics), криміналістика мультимедії (multimedia forensics), криміналістика пам'яті (memory forensics), криміналістика мережі (network forensics), цифрові інструменти протидії розслідуванню (anti-forensics) і т.д. (див. докладніше [3]).

Водночас треба визнати, що в контексті обговорення цифрової криміналістики зарубіжні вчені можуть поставити в центр дослідницької уваги розслідування кіберзлочинів [4] або цифрове криміналістичне розслідування [5; 6], що є прототипом нашої криміналістичної методики, оскільки тут крім технічних та технологічних питань аналізу цифрової інформації розглядаються стратегія розслідування справи, оцінка ризиків розслідування тощо.

Очевидно, що імпортувати такий підхід в канву української криміналістичної науки складно. Як наслідок, є науковці, які дотримуються визначення цифрової криміналістики *sensu largo*, а інші – *sensu stricto*. Наприклад, І. Лущик та А. Тяпкін до сфери цифрової криміналістики відносять кібербезпеку, розслідування за допомогою цифрової техніки, розслідування злочинів у цифровому просторі, розслідування взагалі у сучасному цифровому суспільстві [7, с. 138]. Натомість Р. Степанюк та С. Перлін переконливо доводять, що цифрову криміналістику доцільно вважати окремим розділом криміналістичної техніки, оскільки саме технічні спеціальні знання та засоби є основою для техніко-криміналістичного дослідження цифрових доказів [8, с. 287– 288].

Причиною проблем з визначенням місця цифрової криміналістики є різний фокус уваги на цифрові технології. Прихильники розлогого підходу пов'язують з цифровою криміналістикою усі різноманітні цифрові інструменти, які інкорпорується в криміналістичну діяльність. Як наслідок, через розмивання «відносних кордонів» окремого розділу пропонуються ідеї впровадження окремого п'ятого розділу (поряд з теорією, технікою, тактикою та методикою), бо нема

куди дітися, «цифра» присутня всюди. Інший сценарій розгортається для тих, хто дотримується більш вузького підходу. Вони схильні до фрагментації цифрової криміналістики, як правило, між технікою чи різними розділами техніки (бо працюють цифрові засоби і методи) і методикою (бо маємо розслідування кіберзлочинів). Кожен із описаних варіантів підважує авторитет роками усталеної системи, наче вона сьогодні не задовольняє актуальні потреби.

Цифровізація криміналістики – це стійка прогресуюча тенденція впровадження інноваційних цифрових технологій у криміналістичну діяльність. ДНК-аналіз, складні дослідження документів чи зброї, економічні та інженерно-технічні дослідження неможливо сьогодні уявити без спеціального обладнання, програмного забезпечення, використання інформаційно-аналітичних систем, засобів та методів діяльності, в основі яких лежать цифрові технології. У недалекій перспективі не знайдеться жодного, мабуть, напряму чи галузі криміналістики, в якій би уповноважені особи не застосовували цифрові інструменти. Ба більше, в окремих випадках ми спостерігатимемо відокремлення новітніх галузей, в основі яких лежать ті ж таки цифрові технології, наприклад, 3D криміналістика [9]. Отже, немає сенсу тільки з підстав оптимізації науково-технічних засобів говорити про цифрову криміналістику, адже її винятковість криється не тільки в технологіях, які вона застосовує, але й в об'єкті, на який вона спрямована (те, що лягає на дослідницький стіл) – цифрова інформація, що може стати доказом у кримінальному провадженні.

Остання заувага. Немає потреби ототожнення цифрової криміналістики та методики розслідування кіберзлочинів, адже насправді остання застосовує інструменти збирання (виявлення, фіксації, вилучення, зберігання), дослідження, оцінки цифрових доказів, які постачає цифрова криміналістика як розділ техніки подібно до того, як методика розслідування вбивств застосовує знання фотографії чи дактилоскопії.

Напрацювання цифрової криміналістики як розділу криміналістичної техніки мають метою задоволення потреб розслідування не тільки кіберзлочинів. Наприклад, дані субдисципліни мобільної криміналістики або криміналістики

смартфонів (над усталенням понятійно-категоріального апарату фахівцям-криміналістам потрібно ще попрацювати) чи криміналістика соціальних мереж, месенджерів мають прикладну цінність для розслідування широкого спектру кримінальних правопорушень в рамках яких вилучаються такі пристрої або фіксується протоколами огляду певна цифрова інформація – колабораційна діяльність, пропаганда війни, поширення предметів порнографічного характеру і т.д.

У цьому чітко простежується універсальна природа тих інструментів, які розробляються цифровою криміналістикою і пропонуються слідчому, дізнавачу, детективу, спеціалісту-криміналісту, експерту, прокурору – для збирання цифрових доказів, а слідчому судді, судді – для можливості компетентної оцінки доводів у клопотаннях та оцінки зібраних цифрових доказів у кримінальному провадженні. Методологічно хибним є віднесення цифрової криміналістики до сфери криміналістичної методики тільки тому, що сьогодні поширеними є кіберзлочини і на вирішення завдань розслідування цього виду кримінальних правопорушень великою мірою спрямована цифрова криміналістика.

Запропонований підхід диференціації цифрової криміналістики та цифровізації криміналістики дає змогу говорити про адаптивність, гнучкість та розвиток криміналістичної науки з урахуванням новітніх викликів та умов, відгалуження нових підсистем, не породжуючи дисбаланс у «материнській» системі. Утім викладене вище слід вважати не безапеляційним твердженням, а радше запрошенням до широкої дискусії.

Список використаних джерел:

1. Авдєєва Г., Живуцька-Козловська Е. Проблеми використання цифрових доказів у кримінальному судочинстві України та США. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Вип. 1 (30). С. 126– 143. DOI: 10.32353/khrife.1.2023.07

2. Mahalik H., Tamma R., Bommisetty S. Practical Mobile Forensics. A hands-on guide to mastering mobile forensics for the iOS, Android, and the Windows Phone platforms. Packt Publishing Ltd, 2016. 412 p.
3. Breitinger F., Hilgert J-N., Hargreaves C., Sheppard J., Overdorf R., Scanlon M. DFRWS EU 10-year review and future directions in Digital Forensic Research. *Forensic Science International: Digital Investigation*. Volume 48. Supplement. 2024. 301685. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fsidi.2023.301685>
4. Pribadi B, Rosdiana S., Arifin S. Digital forensics on facebook messenger application in an android smartphone based on NIST SP 800-101 R1 to reveal digital crime cases. *Procedia Computer Science*. 2023. Volume 216. P. 161– 167. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.12.123>
5. Horsman Graeme, Sunde Nina. Unboxing the digital forensic investigation process. *Science & Justice*. 2022. Volume 62. Issue 2. P. 171– 180. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2022.01.002>
6. Stoykova R., Andersen S., Franke K., Axelsson S. Reliability assessment of digital forensic investigations in the Norwegian police. *Forensic Science International: Digital Investigation*. 2022. Volume 40. № 301351. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fsidi.2022.301351>
7. Лущик І. В., Тяпкін А. С. Проблемні питання визначення цифрової криміналістики. *Теорія і практика правознавства*. 2023. Вип. 1. С. 135– 160. DOI: [10.21564/2225-6555.2023.23.281734](https://doi.org/10.21564/2225-6555.2023.23.281734)
8. Степанюк Р. Л., Перлін С. І. Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 3. С. 283– 294. DOI: [10.33766/2524-0323.99.283-294](https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.283-294)
9. Дуфенюк О.М. Майбутнє 3D криміналістики: інновації, які змінюють практику досудового розслідування. *Юридичний електронний журнал*. 2024. № 3. С. 457– 460. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/110>

Євтушенко І.

Завідувач кафедри Досудового розслідування,

кандидат юридичних наук

(Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В умовах повномасштабного вторгнення співробітники системи Служби безпеки України відпрацьовують великий обсяг інформації пов'язаної із вчиненням злочинів підслідних Службі безпеки України, що ускладнюється такими факторами як брак часу, обмеженість технічних можливостей та нестачею людського ресурсу необхідного для одночасного спільного виконання процесуальних дій та активностей необхідних для встановлення об'єктивних причин та обставин вчинення воєнних злочинів та осіб причетних до такої протиправної діяльності як: державна зрада, колабораційна діяльність, інформаційний колабораціонізм, перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України, шпигунство та різноманітні прояви сприяння представникам окупаційних військ РФ та російській федерації у війні проти України.

Так, наприклад є непоодинокими випадки, коли громадяни України, підприємці та треті особи (що перебувають на нейтральних територіях) продовжують в умовах повномасштабного вторгнення здійснювати свою діяльність в інтересах російської федерації шляхом постачання підсанкційних товарів, або товарів подвійного призначення котрими в подальшому завдаються удари по території України з боку російської федерації.

В умовах наявності великого обсягу первинної інформації, з якою працюють співробітники СБУ, часто є суперечливою або незрозумілою, оволодіння базовою методикою й спеціальними аналітичними навичками опрацювання такої інформації. Тому, оволодіння спеціальними знаннями у сфері аналізу та виокремлення значущих результатів досліджень різних джерел інформації та їх

вчасне використання сприятимуть у виявленні даних, які в подальшому слугуватимуть достатньою підставою для формування на стадії досудового розслідування доказової бази та фіксації обставин вчинення особами злочинів пов'язаних саме з пособництвом або сприянням іншими способами російській федерації у здійсненні обстрілів територій України та знищенню цивільного населення і інфраструктури нашої держави.

Аналітична розвідувальна діяльність є одним з основних елементів процесу пізнання, здійснюваного в ході розв'язання завдань контррозвідувальної, розвідувальної, оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень. Зміст цієї роботи слід розглядати в набагато ширшому аспекті – не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів в області інформаційно-аналітичного забезпечення, а й як органічну функцію, до реалізації якої причетні всі діючі оперативні співробітники й слідчі системи Служби безпеки України.

Спеціальні знання у сфері використання інструментів розвідувальної аналітики, мереж на кшталт DarkNet, спеціалізованого аналітичного програмного забезпечення i2 Analyst's Notebook та деяких інших, можуть бути корисні для оперативно-розшукових заходів та процесу досудового розслідування оскільки засоби та методи аналітичної розвідки в разі їх комплексного використання дозволяють:

- встановлювати індивідуальну або групову приналежність осіб до діяльності, пов'язаної з пособництвом країні агресора, що може виражатися у торгівлі товарами подвійного призначення через третіх осіб, що ускладнює процес відслідковування шляху переміщення таких товарів (незалежно від географічного їх розташування);

- виявляти приховані взаємозв'язки між фігурантами, що дозволить фіксувати інших осіб причетних до протиправної діяльності осіб і в подальшому припиняти таку діяльність.

Тому, є доцільним і важливим розповсюдження та поглиблення спеціальних знань пов'язаних із можливостями, способами та конкретними прикладами

використання цих технологій і систем для ефективного використання в процесі досудового розслідування до формування доказової бази.

Як приклад, Інститутом Служби безпеки України проводяться тренінги з використання спеціалізованого аналітичного програмного забезпечення і2 та інших програм та ресурсів, які сприяють виявленню зв'язків, алгоритмів та схем здійснення злочинної діяльності, які в подальшому можна використовувати для встановлення конкретних осіб та формування доказової бази на стадії досудового розслідування.

Комісарчук Ю.А.

доцент кафедри кримінального процесу та
криміналістики, к.ю.н., доцент
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ

Нещодавно Офіс Генерального прокурора повідомив, що з початку російсько-української війни в Україні зафіксовано 296 фактів сексуального насильства, пов'язаного із збройним конфліктом. Було повідомлено про підозру 44 військовослужбовцям рф та до скеровано суду 19 обвинувальних актів щодо 28 осіб, 5 військових засуджено до покарання у вигляді позбавлення волі на різні терміни. Усі кримінальні провадження перебувають у суді згідно з процедурою заочного засудження, тобто без фізичної присутності обвинуваченого у суді [1].

Спеціальне досудове розслідування здійснюється в рамках процесуальної форми кримінального провадження *in absentia*, тобто за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (ст. 297-1 КПК України, ч. 5 ст. 139 КПК України)

Відомості щодо підозрюваних, стосовно яких слідчим суддею постановлено ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування, невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту постановлення ухвали, вносяться до ЄРДР і публікуються в ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

З моменту опублікування повістки про виклик підозрюваного у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом.

Такі повістки повинні стосуватися всіх слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, зокрема повідомлення про підозру, учасником яких повинен бути підозрюваний.

До матеріалів кримінального провадження долучаються копії аркушу газети «Урядовий кур'єр» з ними на підтвердження факту повідомлення підозрюваного про такі процесуальні дії. Зміст повісток визначається статтею 112 КПК України.

Захисник підозрюваного під час спеціального досудового розслідування відповідно до частини 2 статті 297-5 КПК України отримує за нього копії процесуальних документів, які підлягають врученню підозрюваному. Факт надіслання копій процесуальних документів захиснику повинен мати належне підтвердження у матеріалах кримінального провадження [2, с. 218-220].

Згідно Наказу № 141 від 30.05.2023 «Про затвердження Порядку організації публікації в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора повісток про виклик, повідомлень про підозру та відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування»:

Підрозділом з питань інформаційних технологій Офісу Генерального прокурора, який є адміністратором офіційного вебсайту Офісу Генерального прокурора, забезпечується доступ до вкладки «Повістки про виклик, повідом-

лення про підозру та відомості про здійснення спеціального досудового розслідування» на головній сторінці офіційного вебсайту Офісу Генерального прокурора обласним та спеціалізованим (на правах обласних) прокуратурам, яким надаються права на публікацію таких документів [2, с. 39-43].

У публікації повідомлення про підозру у засобі масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження зазначаються: прізвище та посада слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення; анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство), якій повідомляється про підозру; номер кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення; зміст підозри, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; дата складення повідомлення про підозру; а також посилання на відповідний розділ офіційного вебсайту Офісу Генерального прокурора, де розміщується сканована копія повідомлення про підозру.

Важливим є також зазначення у повідомленнях про підозру і норм інших міжнародних договорів (зокрема Римського статуту, Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання), які саме порушили військовослужбовці, вчиняючи ту чи іншу форму СНПК, що значно посилить позиції України у справах, що розглядатимуться в Міжнародному кримінальному суді. Позитивні зрушення вже спостерігаються у повідомленнях про підозру, що здійснені у 2023 році, в яких згадуються, у тому числі й порушення ст. 147 Женевської конвенції IV, ст. 75 Додаткового протоколу I Конвенції [1].

Публікація повідомлення про підозру на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора здійснюється шляхом розміщення сканованої копії повідомлення про підозру. При цьому на першій сторінці вкладки "Повістки про виклик, повідомлення про підозру та відомості про здійснення спеціального досудового розслідування" на головній сторінці офіційного вебсайту Офісу Гене-

рального прокурора розміщується текст пам'ятки про процесуальні права та обов'язки підозрюваного.

У повідомленні про підозру, яке публікується на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора, не може розголошуватися (знеособлюється) інформація про потерпілого та свідка, що дає можливість ідентифікувати особу (прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження, адреса (місце) проживання або перебування, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків, реквізити документів, що посвідчують особу, реєстраційні номери транспортних засобів, номери банківських рахунків, номери платіжних карток тощо).

Погодження рапортів щодо публікації повісток про виклик осіб, повідомлень про підозру та відомостей про підозрюваних, стосовно яких слідчим суддею постановлено ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування, а також підписання відповідних листів має здійснюватися невідкладно, але не більше одного робочого дня.

Список використаних джерел

1. Росохата Д., Шуневич К. Особливості досудового розслідування сексуального насильства під час війни. ЮрФем.ua : [сайт]. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/osoblivosti-dosudovogo-rozsliduvannya-seksualnogo-nasilstva-pid-chas-viyni.html>
2. Гарасимів О.І., Захарова О.В., Комісарчук Ю.А. Спеціальне досудове розслідування (In Absentia) у кримінальному процесі України. Juris Europensis Scientia. Науковий журнал. Випуск 5. 2022. С 39-43
3. Про затвердження Порядку організації публікації в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора повісток про виклик, повідомлень про підозру та відомостей щодо підозрюваних, стосовно яких надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування від 30.05.2023 №141. Верховна Рада України

Коцур Х. А.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»

факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України національна система кримінальної юстиції зіткнулася з надзвичайним викликом — забезпечити ефективну протидію абсолютно новому для переважної більшості слідчих та прокурорів виду злочинності – воєнним злочинам, злочину агресії, геноциду тощо, кількість яких щоденно зростає майже в геометричній прогресії [5, с. 9].

Основна проблема в цьому випадку полягає в тому, що слідчі та прокурори не мають достатніх знань у цій сфері, що дозволяє належним чином кваліфікувати те чи інше діяння, визначити його складові елементи, контекст збройного конфлікту, особливості забезпечення процесуальних гарантій підозрюваних осіб тощо [5, с. 9].

Це у наслідку веде до неупорядкованості практики органів правопорядку в цій сфері, поширення типових помилок під час кваліфікації злочинів, що загалом істотно знижує загальну ефективність кримінального переслідування за їх вчинення [5, с. 9].

Воєнні злочини належать до одного із чотирьох видів найтяжчих міжнародних злочинів, які загрожують загальному миру, безпеці та добробуту.

Основними проблемами досудового розслідування під час дії воєнного стану є:

1. Обмежений доступ до місць скоєння злочинів. Через бойові дії, замінування або окупацію певних територій, слідчі не завжди можуть оперативно потрапити на місце злочину. Це ускладнює збирання доказів, проведення експер-

тиз і допит свідків. Руйнування інфраструктури також обмежує доступ до важливих доказів [2].

2. Перевантаження правоохоронних органів. У період воєнного стану зростає кількість злочинів: воєнних злочинів, злочинів проти людяності, мародерства, диверсій, колабораціонізму тощо. Одночасно зі збільшенням кількості справ існує дефіцит кадрів через мобілізацію правоохоронців [4].

3. Докази воєнних злочинів. Розслідування воєнних злочинів є специфічним і потребує міжнародного співробітництва, фахових знань у галузі міжнародного гуманітарного права, доступу до супутникових даних або інших спеціальних ресурсів. Збирання доказів може бути ускладнене через евакуацію чи загибель свідків та постраждалих [2, с. 21].

4. Нестача матеріально-технічних ресурсів. Воєнний стан супроводжується дефіцитом фінансування, знищенням або пошкодженням слідчих установ, техніки й інфраструктури. Це обмежує можливості проведення ефективних слідчих дій.

5. Проблеми комунікації та координації. Не завжди налагоджена чітка взаємодія між військовими, правоохоронними органами, органами прокуратури та судами, що ускладнює спільні розслідування. Розподіл відповідальності між різними відомствами може викликати дублювання або плутанину у слідчих діях.

6. Захист свідків та потерпілих. Свідки, потерпілі й навіть підозрювані можуть перебувати у зонах підвищеної небезпеки, що ускладнює їхній допит, забезпечення безпеки або надання юридичної допомоги [3].

7. Проблеми з дотриманням прав людини. Через складні обставини воєнного стану можуть виникати випадки недотримання процесуальних прав підозрюваних, затриманих або свідків (наприклад, обмежений доступ до адвоката чи суду). Спрощені процедури, впроваджені в умовах війни, можуть призводити до правових зловживань [3].

8. Ускладнений судовий контроль. Робота судів у прифронтових або окупованих регіонах може бути припинена або обмежена, що ускладнює розгляд клопотань про проведення слідчих дій чи обрання запобіжних заходів [4].

9. Строки розслідування. У зв'язку з перешкодами (бойові дії, відсутність доступу до території), строки проведення досудового розслідування можуть порушуватися.

10. Моральний та психологічний тиск на слідчих. Слідчі працюють у важких умовах: ризик для життя через обстріли, психологічний тиск через масштаби злочинів, емоційно важкий зміст доказів (наприклад, масові вбивства чи катування) [1].

11. Збільшення кількості справ. Під час надзвичайного стану чи воєнного часу зростає кількість злочинів, пов'язаних із військовими, економічними чи соціальними кризами. Це перевантажує слідчі органи.

12. Проблеми координації між органами. Часто під час дії правових режимів зростає кількість залучених до розслідувань органів (військова прокуратура, поліція, СБУ тощо), що може ускладнювати взаємодію між ними [4].

13. Відсутність фахівців та ресурсів. Кадровий дефіцит, викликаний мобілізацією працівників правоохоронних органів, а також обмежені матеріальні ресурси, ускладнюють розслідування [4].

14. Проблеми кваліфікації злочинів. Злочини, скоєні в умовах воєнного чи надзвичайного стану, часто мають складний характер (наприклад, воєнні злочини), що вимагає від слідчих спеціальних знань і досвіду. Може бути складно відрізнити правомірні дії в умовах воєнного стану від злочинних порушень [5, с. 22].

15. Проблеми з дотриманням строків розслідування. Через бойові дії або обмеження доступу до певних територій строки досудового розслідування можуть перевищуватися, що ставить під загрозу законність процесу.

16. Міжнародний контекст. Воєнний стан може призводити до скоєння міжнародних злочинів (воєнних злочинів, злочинів проти людяності), розсліду-

вання яких вимагає особливих процедур і співпраці з міжнародними органами [5, с. 17].

Отже, у період воєнного часу здійснення досудового розслідування стикається з низкою проблемних питань, які вимагають комплексного аналізу та вироблення механізмів їх вирішення. Через активні бойові дії або окупацію частини територій України слідчі органи часто не мають фізичної можливості проводити огляд місця події, збирати докази чи проводити інші процесуальні дії. Це ускладнює встановлення обставин злочину та збір належної доказової бази. Воєнні злочини мають специфічний характер, що вимагає особливих підходів до їх документування та кваліфікації. Недостатня кількість експертів у цій сфері, а також відсутність доступу до міжнародної допомоги у деяких випадках уповільнюють цей процес. Варто зазначити, що перебування в зоні бойових дій чи поблизу фронту становить серйозну загрозу життю й здоров'ю як для слідчих, так і для потерпілих. Це призводить до неналежного розслідування та затримок у проведенні необхідних дій. Крім того, частина співробітників правоохоронних органів мобілізована або залучена до виконання завдань у зоні бойових дій, що створює нестачу кваліфікованих кадрів для проведення розслідувань.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство не завжди враховує особливості розслідування злочинів у воєнний час, що призводить до затримок у прийнятті процесуальних рішень. Потреба в гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного гуманітарного права залишається у наш час особливо актуальною.

Список використаних джерел:

1. Алгоритм реагування працівників Національної поліції на події, пов'язані із обстрілами населених пунктів, унаслідок яких сталися масштабні руйнування цивільної інфраструктури, насамперед критичної, та/або значні людські втрати. К.: Національна поліція України, 2022. 11 с.

2. Настанови щодо стандартів збирання доказів у кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів та їх подальшого використання у міжнародних судових і квазісудових органах, Міжнародному кримінальному суді. 2022. 47 с. Лист Офісу Генерального прокурора від 13.05.2022 № 05/4/2-18ВИХ-184ОКВ-22).

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 21.11.2024).

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 27 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 21.11.2024).

5. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина : метод. посіб. / М. І. Пашковський та ін. Київ, 2023. 112 с. URL: https://justgroup.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/standart-rozsliduvannya_zagalna-chastyna.pdf (дата звернення: 21.11.2024).

ЛЕМБАК Ю.В.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»

факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РУГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Обшук в нормах чинного кримінального процесуального закону в значній мірі отримав свій розвиток, оскільки більш детально визначені підстави проведення обшуку, обов'язок вжити належних заходів для забезпечення присутності осіб, чії права і законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, вручення другого примірника протоколу обшуку особі, у якої проведено обшук, а в

разі її відсутності — повнолітньому членові її сім'ї або його представникові, та інші важливі для проведення цієї слідчої (розшукової) дії питання. Зокрема, врегульованим є питання визначення кола осіб, яким при проведенні обшуку на підприємстві, установі або організації вручається примірник протоколу обшуку. Отже, відбулись істотні зміни у правовому регулюванні проведення обшуку в бік його деталізації, що спрямовано на розв'язання питань, які виникали з цього приводу на практиці.

Обшук, як один із їх різновидів, є чи не найбільш дієвим інструментом формування доказової бази під час здійснення кримінального провадження. Згідно з положеннями чинного кримінального процесуального закону це також одна з небагатьох примусових слідчих дій, яка може бути проведена без згоди осіб, які володіють об'єктами, тому процедура обшуку детально регламентується відповідними статтями глави 20 КПК, що має назву «Слідчі (розшукові) дії», та нормативами статті 30 Конституції України.

Мають місце проблеми які потребують подальшого наукового осмислення. До таких проблем можна віднести: відсутність законного визначення понять «обшук», «особистий обшук»; питання правового регулювання процедури обшуку щодо суб'єктів його проведення; проблеми, пов'язані з обмеження прав і свобод особи під час проведення обшуку.

Поняття «обшук», «особистий обшук» дозволяють одноманітно підійти до розуміння відповідних норм КПК України особою, що застосовує норми права, що тягне за собою підвищення рівня забезпечення прав та свобод людини та громадянина. Відповідно існує потреба у внесенні змін до ст. 3 КПК України в частині легального визначення понять «обшук», «особистий обшук», а саме визначити поняття обшуку як слідчої (розшукової) дії, яка проводиться на підставі рішення уповноваженої особи за наявності підстав вважати, що внаслідок примусового обстеження приміщень, споруд, ділянок, місцевості, автотранспортних засобів, окремих громадян можливо виявлення та фіксація відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його

вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Також розкрити поняття «особистий обшук» як особливий вид обшуку, який може бути проведений при затриманні особи, проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи у визначеному законом порядку.

Під поняттям обшуку слід розуміти обґрунтовану доказами слідчу (розшукову) дію, яка полягає у примусовому цілеспрямованому обстеженні приміщень, споруд, житла, робочих місць, транспортних засобів, ділянок місцевості, що знаходяться у віданні обшукуваної особи та членів її сім'ї, юридичної особи або окремих громадян із метою знаходження, виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, також предметів, документів та речових доказів, що мають значення у кримінальному провадженні [1].

Є певні незрозумілості в питанні правового регулювання процедури обшуку щодо суб'єктів його проведення. Фактично до початку 2019 р. Питання про суб'єктний склад осіб, які можуть проводити обшук, залишалось таким, що потребує належного правового врегулювання. У зв'язку із цим на практиці часто виникало питання стосовно використання окремих процесуальних форм взаємодії слідчого, прокурора та співробітників оперативних підрозділів при проведенні обшуку. Крапку в означеному питанні поставив Верховний Суд, який у постанові від 29 січня 2019 р. (справа № 466/896/17) роз'яснив, що за змістом ч. 1 ст. 236 КПК виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається особисто на слідчого чи прокурора і не може бути доручене в порядку п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК відповідним оперативним підрозділам [2]. Вказане рішення було прийнято метою забезпечення єдності судової практики через неоднакове розуміння та, відповідно, застосування окремих положень чинного КПК.

Також викликають проблеми, пов'язані з обмеження прав і свобод особи під час проведення обшуку. Захисту та охороні прав учасників кримінального провадження відводиться чи не найбільш важливе місце в системі криміналь-

ного процесуального законодавства. Відтак гарантоване статтею 59 Конституції України право людини на професійну правничу допомогу має бути ключовим елементом на будь-якому етапі обшуку житла чи іншого володіння особи. Наявність у адвоката знань про належний порядок проведення обшуку є надійною гарантією забезпечення режиму законного захисту прав, свобод та інтересів клієнта. Як підкреслив Конституційний Суд України у рішенні № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 р., положення статті 59 Конституції України є нормою прямої дії й особа не може бути обмежена в його реалізації [3].

Разом із тим формулювання КПК із приводу участі адвоката в проведенні обшуку залишаються неоднозначними, коли клієнт не набув процесуального статусу учасника кримінального провадження. Очевидно, що присутність адвоката складно забезпечити в мінімальні терміни, тому, як правило, адвокат фізично не може бути присутнім на обшуку від самого його початку. Як свідчать висновки науковців та узагальнення судової практики, незважаючи на встановлений обов'язок слідчого, прокурора допустити адвоката до обшуку на будь-якому етапі його проведення, зазвичай така слідча дія проводиться до моменту прибуття цього суб'єкта правовідносин. Ст. 236 КПКУ вузькому розумінні надає можливість слідчому, прокурору провести обшук і до прибуття адвоката. Поки відсутні будь – які тлумачення Верховного Суду на цю проблему.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки, що одним із пріоритетних напрямів перебудови галузі кримінального процесуального права має стати створення цілісної та дієвої системи гарантій прав і свобод осіб, які залучаються до сфери кримінального судочинства, під час проведення слідчих (розшукових) дій. Неповнота правової регламентації цієї діяльності потребує внесення певних змін і доповнень кримінального процесуального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Обшук і огляд: розмежування та підстави проведення | ЮРЛІГА. *ЮРЛІГА*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/199157_obshuk--oglyad-rozmezhuвання-ta-pdstavi-provedennya (дата звернення: 25.11.2024).

2. Єдиний державний реєстр судових рішень. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79601140> (дата звернення: 25.11.2024)

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) : Рішення Конституц. Суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

Літвінова Ю.О.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

4 курсу факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник

Татарин І.І.

доцент кафедри

кримінального процесу та криміналістики, к.ю.н., доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Нинішній день знаменує собою переломний момент в історії України, оскільки війна, яка почалася 24 лютого 2022 року, призвела не лише до битв на полі бою, а й у віртуальній сфері Інтернету. Глибокі наслідки втрати близьких, домівки та стабільної роботи в поєднанні із запровадженням воєнного стану суттєво вплинули на мислення та дії людей, що призвело до помітного зростання протиправної поведінки.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – небезпечне для суспільства злочинне діяння в кіберпросторі та/або при його використанні, відповідальність за яке регулюється кримінальним законодавством України та/або визнане злочином міжнародними договорами України [1].

Серед поширених схем шахрайства під час війни можна відзначити: пропозиції оренди неіснуючого або вже зайнятого житла людям, які змушені залишити свої домівки та транспортні засоби, підроблені міські квитки, талони на бензин для поранених бійців, маніпуляції з продажем потрібних речей під час війни, надання недостовірної інформації про родичів, військовополонених, різноманітні зібрання в соціальних мережах допомоги військовим та пораненим [3, с.547].

Одним із видів шахрайства з картками є «скіммінг», тобто вид шахрайства, коли шахраї копіюють інформацію з платіжних карток за допомогою спеціальних пристроїв, встановлених на банкоматах. У майбутньому це дозволить зловмисникам створити дублікат платіжної картки та викрасти гроші з рахунку власника картки. Таким інструментом шахрайства є спеціальний пристрій, який встановлюється в слот для карток банкомату. Це може бути: тонка пластина, вставлена в приймач картки, або кришка, прикріплена до пристрою зчитування карток банкомату. Однак слід зазначити, що копії даних платіжної картки шахрая недостатньо, ще має бути присутнім PIN-код. Так, для викрадення PIN-коду шахрай використовує:

- крихітну камеру, щоб побачити на відео, який PIN-код введе жертва;
- накладка на клавіатуру для читання PIN-кодів. Шахраї використовують його менше, тому що мікрокамери набагато дешевші та менш помітні [5].

В Україні сучасною формою шахрайства є махінації з пенсіями чи державним забезпеченням пенсіонерів, соцзабезпеченням та підтримкою європейських інституцій. Ці шахрайства включають злочинців, які пропонують фальшиві фінансові можливості, обіцяючи великі суми грошей і гарантуючи високі прибутки від коштів, які здаються занадто гарними, щоб бути правдою [6].

Зокрема, шахраї обіцяли виплату «за рахунок конфіскованих активів рф», посилаючись на недійсні рішення різних органів влади України. Відомо, що в оголошеннях пропонується перейти за посиланням на шахрайську сторінку так званої «Єдиної розрахункової палати повернення неоплачених коштів». На цьому веб-сайті користувачі мають можливість отримувати платежі, якщо вони надають особисту інформацію та здійснюють додаткові платежі. У результаті дані банківської картки будуть скомпрометовані [6].

Сьогодні війна в інформаційному просторі завдає не менше шкоди, ніж війна на полі бою. У зв'язку з цим в Україні розпочато процес удосконалення чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства щодо переслідування кіберзлочинців. Усе це свідчить про актуальність обраної теми та необхідність вивчення чинного законодавства, судової та слідчої практики, а також наукових джерел з даної проблеми [2, с. 84].

Можна виділити такі причини розвитку кіберзлочинності під час війни:

1. Дестабілізація ситуації: війна створює величезне навантаження на критичну інфраструктуру (енергетика, транспорт, зв'язок), що може призводити до збоїв та уразливостей. Під час війни пріоритети зміщуються на забезпечення безпеки та оборони, що може призводити до недооцінки кіберзагроз.

2. Посилення інформаційної війни: кібератаки використовуються для поширення дезінформації, пропаганди та підриву довіри до уряду і збройних сил. Кібератаки можуть використовуватися для створення хаосу і дезорієнтації противника перед наземними операціями.

3. Пошук нових жертв: війна змушує людей більше часу проводити в Інтернеті, що збільшує ризик стати жертвою кібератак. Зростає популярність криптовалют, що відкриває нові можливості для відмивання грошей та фінансування тероризму.

Статистика щодо кіберзлочинності в Україні свідчить про те, що превентивна діяльність недостатньо ефективна. Серед низки проблемних аспектів, які не дозволяють звести кількість можливих кіберзлочинів до мінімуму, можна виділити загальні та специфічні причини. Найбільш загальні: по-перше, спро-

можність працівників правоохоронних органів досить обмежена через велике навантаження. Так, наприклад, у жовтні 2021 року було розкрито близько 299 160 злочинів [4].

Кіберзлочинність стала невід'ємною частиною сучасних воєнних конфліктів. Війна в Україні не є винятком. В умовах загальної нестабільності та посилення інформаційної війни кіберзлочинці активно використовують ситуацію для отримання матеріальної вигоди, дестабілізації суспільства та підриву обороноздатності держави. Кіберзлочинність є серйозною загрозою, яка потребує комплексного підходу до її подолання. Лише спільними зусиллями держави, бізнесу та громадян можна забезпечити ефективний захист від кібератак.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Бодунова О. М. Запобігання злочинності у сфері інформаційних технологій в умовах воєнного стану в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Т.2. Вип. 75. С. 83-87. Бібліогр.: с. 86-87.
3. Діброва Т.А. Кіберзлочинність та кібершахрайство в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал № 11, 2022. С. 546-549.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за жовтень 2021 року/ Статистична інформація Генеральної прокуратури України URL:https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 10.10.2024)
5. Офіційний сайт Національного банку України. Проект «#ШахрайГудбай». URL: <https://promo.bank.gov.ua/stopfraud/#section-35> (дата звернення: 15.10.2024)
6. Стережіться «виплат»: ПриватБанк попереджає про нову схему шахрайства. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/shahraystvo-z->

bankivskimi-kartkami-privatbank-poperedzhaye-pro-novu-shemu-mahinaciyu-novini-ukrajina-11895471.html (дата звернення: 17.10.2024)

Лужецька В.Р.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

4 курсу факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник

Татарин І.І.

доцент кафедри

кримінального процесу та криміналістики, к.ю.н., доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУ- ВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ

Домашній арешт як запобіжний захід є досить актуальним та часто застосовується як засіб забезпечення кримінального провадження, однак повномасштабна війна в Україні внесла корегування і до цього правового інституту. Після 24 лютого 2022 року органи досудового розслідування, правники, суди, адвокати та прокурори змушені були зіткнутися з новими реаліями щодо практичності застосування вказаного запобіжного заходу, оскільки можливість перебувати під наглядом в домашніх умовах стало небезпечним: обстріл, введення на територію ворожих військ, руйнація та примусове виселення осіб тощо. Однак законодавець знайшов вихід і з цієї ситуації, тож далі ми розглянемо певні тези щодо застосування домашнього арешту у період воєнного часу, актуальність та доцільність його призначення та проблемні питання теми.

В момент обрання судом такого запобіжного заходу як домашній арешт суддя уповноважений застосувати наступні види обмежень: заборона покидати

квартиру, будинок чи будь-яке інше помешкання у певний відрізок часу або і протягом цілої доби; введення певних обмежень чи заборона в загальному щодо здійснення телефонних переговорів; встановлення спостереження за житлом підозрюваного чи за ним самим; застосування браслету; вихід на контакт з відповідальною особою у визначений заздалегідь час тощо [4, с. 382].

Також вагомим фактором при обранні такого запобіжного заходу як домашній арешт є врахування стану здоров'я підозрюваного чи обвинуваченого, особливо коли йде мова про перебування останнього на амбулаторному лікуванні у медичному закладі та зміна місця домашнього арешту з житла до лікарні. Також бувають випадки раптової хвороби або загостреного стану здоров'я (апендицит, хвороби серця, гострі інфекції), коли підозрюваний чи обвинувачений потребує негайного поміщення до лікарні на недовготривалий термін. З даного приводу є чітка інструкція дії та згідно п. 6 Розділу III Інструкції про порядок виконання органами Національної поліції ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту при надходженні повідомлення про виникнення загрози життю або здоров'ю підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом та поміщення його до лікарні начальник органу Національної поліції в той самий час невідкладно організовує перевірку таких обставин у межах 12 годин. Та у разі підтвердження даного факту повідомляється слідчий або суд про неможливість у подальшому застосування домашнього арешту [4, с. 383].

В ході застосування домашнього арешту суд може зобов'язати підозрюваного чи обвинуваченого до носіння електронного засобу контролю (браслету), який допомагає контролювати дотримання останнім покладених на нього обмежень, моніторити його переміщення. Однак під час вирішення до застосування саме браслету враховуються багато факторів, поведінка особи, його спосіб життя та репутаційна надійність. Серед вище наведеного враховуються також і такі як соціальні зв'язки з особами, що можуть вплинути на хід розсліду-

вання, стан здоров'я, наявних судимостей, родини та домашніх тварин, опікунства тощо [5, с. 194].

Враховуючи обставини, в які нас поставила повномасштабна війна, законодавець вніс корективи щодо застосування запобіжних заходів та тепер відповідно до ч. 5, 6 ст. 616 Кримінального процесуального кодексу існує можливість у зміні домашнього арешту на особисте зобов'язання, що у свою чергу є «легшим» запобіжним заходом. А найцікавішим фактом є те, що про таку зміну має право клопотати сам підозрюваний/обвинувачений, однак таку зміну суд може погодити лише за умови, що на території проживання останнього ведуться активні бойові дії [1, с. 645].

Також у зміні запобіжного заходу з домашнього арешту на особисті поруки відіграють роль наявність у особи сім'ї, яку необхідно перевезти у безпечне місце, статус військовослужбовця або особи, що підлягає мобілізації, можливість ведення діяльності щодо оборони територіальної цілісності України (однак враховуючи характер правопорушення), дотримання/недотримання обмежень, передбачених запобіжним заходом [3].

Суд здійснює ретельну перевірку у разі виявлення особи бажання йти служити, так як багато хто маніпулює такою інформацією задля можливості уникнення кримінальної відповідальності. Тож наявність військового обов'язку та намірів захищати Україну не достатньо для прийняття позитивного рішення судом [2, 326-327].

З огляду на практично-теоретичний досвід отриманий під час перебування на стажуванні у відділенні поліції, можна зробити висновок, що такий захід як домашній арешт стали застосовувати дедалі рідше у порівнянні з роками, що передували повномасштабному вторгненню, електронних засобів контролю тотально не вистачає, тому практика їх застосування також досить низька. На нашу думку, більш дієвим та корисним для держави було б введення можливості заміни домашнього арешту на грошову заставу у більших ніж до цього розмірах.

Отже, враховуючи те, що законодавець не запровадив значних змін у застосуванні домашнього арешту у воєнний час, існує необхідність у вдосконаленні питань, пов'язаних з даною темою, проте досліджуючи судову практику можна створити нові ідеї та шляхи у вирішенні нагальних проблем.

Список використаних джерел:

1. Кіяниця В. Підстави та процесуальний порядок застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина I. С. 644-646. (дата звернення: 13.11.2024).

2. Кохановська Д.С., Федченко В.М. Практика застосування домашнього арешту у період воєнного стану. 11-та Інтернаціональна науково-практична конференція «Загальні аспекти сучасної науки» (11-13 липня, 2024), CPN Publishing Group, Японія (Токіо) 2024. С. 324-328. (дата звернення: 13.11.2024).

3. Михайленко В. Еволюція судової практики у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: запобіжні заходи. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/evolyuciya-sudovoyi-praktiki-u-kriminalnomu-provadhenni-v-umovah-voennogo-stanu-zapobizhni-zahodi.html> (дата звернення: 14.11.2024).

4. Цезар А. Р. Особливості призначення запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту // Матеріали IV Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 21 трав. 2021 р. Тернопіль. С. 381–384. (дата звернення: 14.11.2024).

5. Яцюк С.О. Гарантії дотримання прав підозрюваного (обвинуваченого) під час застосування домашнього арешту. Ірпінський юридичний часопис № 1 (14), 2024. С. 190-196. (дата звернення: 15.11.2024).

Мартиняк Д.Ю.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»

факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Залучення спеціальних знань, зокрема використання допомоги фахівців та судових експертів, є невід'ємною складовою процесу розслідування кримінальних правопорушень[**Ошибка! Источник ссылки не найден.;Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Діяльність із розслідування таких правопорушень здійснюється кваліфікованими спеціалістами в галузі права, криміналістики та інших суміжних наукових сфер. Їхній професійний рівень формується в процесі навчання у спеціалізованих юридичних закладах освіти, стажування в правоохоронних органах, проходження курсів професійної підготовки, а також під час практичної діяльності[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Водночас, навіть висококваліфікований спеціаліст із розслідування кримінальних правопорушень, маючи ґрунтовні знання у своїй сфері, обмежений у володінні суміжними галузями науки, техніки, мистецтва чи ремесел. З огляду на це, у разі виникнення питань, що виходять за межі його компетенції, необхідним є залучення експертів відповідного профілю, що дозволяє забезпечити повноту та об'єктивність розслідування[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Питання використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій регулюється кримінальним процесуальним законодавством, однак підходи до його вирішення залишаються неоднозначними. У ряді випадків застосування таких знань є обов'язковим, що передбачено, зокрема, частиною другою статті 242 КПК України[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Водночас у інших випадках їх використання носить

факультативний характер, як визначено у частині другій статті 71 КПК України.**[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень спеціальні знання залучаються через такі механізми: участь спеціалістів у процесуальних та інших діях; проведення судових експертиз; виконання перевірок і обстежень; отримання довідок чи консультацій від фахівців; витребування та використання документів, складених спеціалістами в межах їх службової діяльності; допит спеціалістів у статусі свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведенні експертиз**[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Спеціальні знання — це знання, не пов'язані безпосередньо з веденням кримінального судочинства, які за своїм змістом перевищують обсяг загальноосвітніх і спеціальних освітніх програм та використовуються для досягнення правових цілей у межах кримінального процесу**[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Непроцесуальні форми застосування спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень мають місце у випадках, коли результати їх використання не фіксуються у процесуальних документах**[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Прикладом непроцесуального використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень є проведення документальних ревізій, товарознавчих досліджень тощо.

До матеріалів кримінального провадження результати цих ревізій та розслідувань (у формі актів, висновків або інших документів) залучаються як витребувані документи відповідно до статті 93 КПК України та можуть визнаватися процесуальними джерелами доказів згідно з частиною другою статті 84 КПК України **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Процесуальні форми залучення спеціальних знань відіграють важливу роль у розслідуванні кримінальних правопорушень, оскільки їх використання документально фіксується у процесуальних актах. Це можуть бути постанови, протоколи слідчих (розшукових) чи судових дій, а також висновки експертів. Дотримання встановлених вимог щодо оформлення таких документів забезпе-

чує достовірність та об'єктивність відображених у них фактів[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Отже, правова регламентація використання спеціальних знань під час досудового розслідування є важливим механізмом, що сприяє дотриманню принципів законності та ефективності кримінального провадження. У цьому контексті роль слідчого полягає у своєчасному та обґрунтованому прийнятті рішення про залучення спеціалістів, що забезпечує якість та всебічність процесу розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
3. Босак І. Принципи використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти основ національної безпеки України. *Збірник наукових праць Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса*. 2022. № 4. URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal/article/download/621/732>
4. Форми використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 4. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2020/85.pdf
5. Особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування. *Новий український закон*. 2023. № 2. URL: <https://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/473>
6. Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2015. № 2. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Bushevec.pdf

7. Підвищення ефективності використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень: організаційно-правовий аспект. *Електронний архів НАВС*. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/21795/1/4.pdf>
8. Використання спеціальних знань під час розслідування. *Науково-практичний журнал НАВС*. 2023. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-laborator/lab_nni2/2023/vykor_spec_znan.pdf
9. Теоретичні аспекти проблемних питань використання спеціальних знань під час досудового розслідування. *Право. Держава. Регіони*. 2022. № 4. URL: https://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2022/19.pdf
10. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Право. Держава. Регіони*. 2021. № 1. URL: https://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2021/34.pdf

МАЙСАК В. В.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»
факультету №1
(Львівського державного університету
внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Заходи забезпечення в кримінальному провадженні є комплексом юридичних дій та рішень, спрямованих на забезпечення належного перебігу кримінального процесу. Вони включають заходи, що дозволяють слідчим органам та судам гарантувати явку обвинуваченого до суду, зберегти докази від знищення чи фальсифікації, а також захистити права потерпілих та свідків. До заходів забезпечення належать запобіжні заходи, обмеження в пересуванні, арешт майна,

заборона певних дій та інші інструменти, що забезпечують ефективність правосуддя[1, с.320].

Актуальність дослідження полягає в тому, що заходи забезпечення є одним із ключових механізмів правового впливу, який у сучасних умовах дозволяє збалансувати інтереси держави, обвинувачення та захисту. Застосування цих заходів є важливим для забезпечення правопорядку та охорони публічного інтересу, а також для дотримання процесуальних прав учасників кримінального провадження. В умовах сучасного правосуддя, яке потребує більш ефективних та справедливих підходів, питання вдосконалення застосування заходів забезпечення набуває особливого значення, оскільки від нього залежить як захист прав людини, так і дотримання принципу верховенства права.

Мета дослідження полягає в аналізі правових аспектів та практичних механізмів застосування заходів забезпечення в кримінальному провадженні з метою оцінки їхньої ефективності та відповідності принципам законності й пропорційності. Дослідження спрямоване на виявлення проблемних аспектів застосування цих заходів, визначення ключових критеріїв їхньої обґрунтованості, а також на розробку рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання та практики їхнього застосування.

Заходи забезпечення в кримінальному провадженні є важливим елементом правозастосовної діяльності, що спрямований на забезпечення ефективності та справедливості судового процесу. Одним із ключових видів заходів є запобіжні заходи, які включають різні форми обмеження свободи особи — від особистого зобов'язання до тримання під вартою [2, с. 47].

Тимчасове вилучення майна є наступним інструментом забезпечення, який дозволяє органам слідства тимчасово вилучати речі або документи, що мають значення для розслідування. Це дозволяє зберегти доказову базу, запобігаючи можливості знищення або приховування речових доказів. Тимчасове вилучення застосовується на підставі ухвали слідчого судді або за добровільною згодою власника, і відіграє важливу роль у зборі та збереженні доказів, необхідних для підтвердження або спростування підозри [3, с. 152].

Арешт майна є іншим видом заходів забезпечення, який обмежує право власника на розпорядження своїм майном. Цей захід застосовується з метою запобігання можливій передачі майна третім особам або його використанню у спосіб, що може ускладнити виконання судового рішення. Арешт накладається на майно, яке може бути конфісковане в дохід держави або використане для компенсації збитків, завданих злочином. Арешт майна також сприяє забезпеченню балансу між інтересами потерпілих та обвинувачених.

Заборона виїзду за кордон є додатковим заходом, що обмежує право підозрюваного чи обвинуваченого на вільне пересування. Цей захід спрямований на запобігання можливій втечі особи за межі держави та її ухиленню від участі у кримінальному процесі. Заборона виїзду забезпечує доступність підозрюваного для органів правосуддя та сприяє реалізації принципів справедливого судочинства.

Нарешті, обмеження виконання певних дій, таких як заборона на спілкування з окремими особами, відвідування певних місць або зайняття певних посад, є заходом, що спрямований на зниження ризиків впливу підозрюваного на кримінальний процес. Такі обмеження дозволяють зберегти об'єктивність і неупередженість розслідування, мінімізуючи можливість втручання в процес з боку підозрюваного.

Застосування зазначених заходів забезпечення має ґрунтуватися на принципах законності, пропорційності та обґрунтованості, оскільки вони впливають на права та свободи учасників кримінального процесу. При прийнятті рішення про застосування заходів забезпечення важливо враховувати конкретні обставини справи, рівень загрози, який становить особа, а також забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Вдосконалення правових норм та механізмів, що регулюють застосування заходів забезпечення, дозволить підвищити ефективність кримінального процесу та забезпечити дотримання прав людини в умовах кримінального судочинства [4, с.114].

Таким чином, застосування заходів забезпечення в кримінальному провадженні є важливим правовим інструментом, що дозволяє досягти ефективності

й справедливості в розгляді кримінальних справ. Проведений аналіз засвідчив, що основні заходи забезпечення, такі як запобіжні заходи, тимчасове вилучення майна, арешт, заборона виїзду за кордон та обмеження на виконання певних дій, виконують різні, але взаємодоповнюючі функції в кримінальному процесі, забезпечуючи як захист інтересів суспільства, так і дотримання прав обвинувачених і потерпілих.

Тимчасове вилучення та арешт майна виконують роль збереження доказів та запобігання можливій передачі або приховуванню матеріальних активів, що мають значення для справи. Однак правозастосовна практика свідчить про те, що ці заходи нерідко супроводжуються зловживаннями або порушенням права власності, що підкреслює необхідність вдосконалення механізмів судового контролю. Слід забезпечити більш прозорі процедури оскарження арешту майна, а також передбачити можливість компенсації у випадках, коли арешт або вилучення майна виявилися необґрунтованими.

Заборона виїзду за кордон є ефективним інструментом для запобігання можливій втечі підозрюваного або обвинуваченого, проте її застосування повинно бути суворо обґрунтованим і обмежуватися випадками, коли інші заходи не здатні забезпечити належну поведінку особи. Це особливо важливо з точки зору забезпечення свободи пересування, яке є одним з фундаментальних прав людини. Запровадження детальніших критеріїв для визначення доцільності заборони виїзду, а також можливість її перегляду, сприятимуть підвищенню якості правосуддя. Обмеження виконання певних дій, таких як заборона на контакти або зайняття посад, дозволяють знизити ризики впливу підозрюваного на кримінальне провадження, забезпечуючи неупередженість процесу. Водночас важливим залишається питання забезпечення балансу між обмеженнями прав підозрюваного та необхідністю ефективного розслідування. Законодавча регламентація має бути чіткішою в аспекті визначення обґрунтованості таких обмежень, зокрема щодо обмеження контактів, що запобігає потенційному порушенню прав.

Загалом, для підвищення ефективності заходів забезпечення необхідно вдосконалювати правові норми та процедури їхнього застосування. Важливим є забезпечення пропорційності та обґрунтованості заходів, підкріплених суворим судовим контролем, що сприятиме дотриманню прав учасників кримінального провадження. Правове регулювання повинно адаптуватися до сучасних викликів, передбачаючи процедури оскарження та відшкодування у разі порушення прав, а також забезпечуючи гнучкість у застосуванні заходів забезпечення, враховуючи специфіку кожної справи.

Список використаних джерел:

1. Петренко І. І. Кримінальний процес України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 320 с.
2. Смирнов П. П. Застосування заходів забезпечення в кримінальному провадженні. Наук. вісн. юрид. фак-ту. 2021. Т. 2. № 3. С. 45-52.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2012. № 16-17. Ст. 152.
4. Дудник О. В. Пропорційність та обґрунтованість заходів забезпечення у кримінальному процесі. Вісн. кримін. права. 2021. № 1. С. 112-119.

Момотюк М.С.

судовий експерт сектору досліджень зброї
відділу криміналістичних видів досліджень
Рівненського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

Шевчук О.Т.

завідувач сектору трасологічних досліджень та обліків
відділу криміналістичних видів досліджень
Рівненського науково-дослідного

ДОСЛІДЖЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ВИГОТОВЛЕНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ 3D-ПРИНТЕРА

Використання 3D-принтерів – це сучасна технологія, що дозволяє створювати тривимірні об'єкти за допомогою пошарового друку матеріалу, такого як пластик, метал або інші композити. Розвиток цієї технології значно розширив можливості не тільки в промисловості та медицині, але й у побуті. Однак, паралельно з позитивними змінами, 3D-друк також відкрив можливості для самостійного виготовлення предметів, які несуть загрозу суспільству – наприклад, вогнепальної зброї.

Вперше про можливість виготовлення вогнепальної зброї на 3D-принтері заговорили в 2013 році, коли компанія (онлайн-організація) Defense Distributed представила креслення для створення пістолета з полімерних матеріалів. Ця модель, яка отримала назву «Liberator» (Визволитель), вважалася цілком функціональною і здатною вистрілити, хоча мала суттєві обмеження в ефективності та безпечності. Відтоді виробництво зброї за допомогою 3D-принтера стало предметом обговорень серед експертів, законодавців і суспільства загалом.

Актуальність теми полягає в тому, що технологія 3D-друку стає дедалі доступнішою, що підвищує ризик незаконного виготовлення зброї. У зв'язку з цим виникає питання, як суспільство може запобігти поширенню та використанню небезпечних предметів, створених без контролю державних структур.

Для виготовлення зброї на 3D-принтері застосовуються матеріали з високою стійкістю до механічних навантажень, такі як PLA (полілактидна кислота), ABS (акрилонітрилбутадієнстирол), поліамід, а також спеціальні металеві композити, які забезпечують стійкість до високого тиску та температури, що виникають при пострілі.

Це означає, що пластикова зброя, зокрема надрукована в домашніх умовах, не здатна витримувати багаторазове використання та може швидко виходити з ладу. Відомі випадки, коли така зброя розпадалася після кількох пострілів або

навіть під час першого пострілу. Водночас, все більше з'являється полімерів із високою температурою плавлення та стійкістю до навантажень, що робить проблему ще актуальнішою в майбутньому.

Зброя, виготовлена за допомогою 3D-принтера, ставить перед суспільством та органами правопорядку нові виклики. Ризики, пов'язані з виготовленням та розповсюдженням надрукованої зброї, можна розглянути з декількох ключових аспектів: нелегальний обіг, технологічні особливості, труднощі виявлення, а також небезпека для самого користувача. Така зброя, потенційно, доступна практично будь-кому, оскільки для її створення не потрібен дозвіл чи спеціальні знання. Досить мати доступ до інструкцій з інтернету та 3D-принтера щоб виготовити функціональний зразок вогнепальної зброї. У багатьох країнах, де жорстко регулюється купівля та зберігання вогнепальної зброї, можливість самостійного виготовлення надрукованої зброї обходить ці законодавчі обмеження, що створює новий нелегальний канал її обігу. Завдяки цьому, така зброя може потрапити до рук злочинців без необхідності звертатися до нелегальних ринків або торговців.

Крім того, інтернет значно полегшує обмін кресленнями та інструкціями для друку зброї. У відкритому доступі існує безліч ресурсів, де можна знайти схеми, які дозволяють друкувати окремі деталі, а зібрати їх в єдине ціле можна навіть без спеціального обладнання. Це знижує бар'єр для створення зброї особами, які, можливо, не могли б її придбати легально.

Одна з основних проблем надрукованої зброї – це її здатність легко уникати виявлення традиційними методами контролю. Стандартні металодетектори реагують тільки на металеві частини зброї, тож пластикова зброя може не бути виявленою, наприклад, на пунктах безпеки в аеропортах, судах, громадських установах тощо. Це підвищує ризик проникнення надрукованої зброї в місця з підвищеними вимогами до безпеки, що може створити значну загрозу для громадського порядку та життя людей.

Окрім небезпеки для оточуючих, надрукована зброя може бути небезпечною і для самого користувача. Через обмеження матеріалів та низьку якість

з'єднань такі вироби часто виявляються нестабільними. Під час пострілу може виникнути значний тиск, і через невідповідність міцності полімерів, зброя може зруйнуватися. Це підвищує ризик серйозних травм для особи, яка намагається використовувати подібну зброю, особливо якщо вона не дотримується заходів безпеки.

Під час використання зброї з полімерних матеріалів також є ризик перегріву. При частих пострілах пластик може плавитися, деформуєчись під час стрільби та значно втрачаючи міцність. Це створює небезпеку для користувача та оточуючих і вимагає обережності у використанні навіть якісно надрукованих зразків зброї.

Законодавство стосовно виготовлення зброї на 3D-принтері різниться в різних країнах. У багатьох країнах, як-от США та Великобританія, існують обмеження на виробництво та розповсюдження такої зброї. Наприклад, у США деякі штати забороняють друк зброї без спеціальних дозволів, а також намагаються обмежити доступ до креслень.

Проблеми обігу надрукованої зброї на 3D-принтері виникають через її важкоконтрольованість та відсутність загальноприйнятих стандартів для реєстрації. На відміну від звичайної вогнепальної зброї, яка підлягає строгій реєстрації та має серійний номер для ідентифікації, надруковані зразки можуть бути анонімними. Це ускладнює відстеження їх походження, роблячи обіг таких видів зброї особливо проблематичним для правоохоронних органів.

Міжнародні організації, як-от Інтерпол, висловлюють занепокоєння щодо швидкого поширення технології 3D-друку вогнепальної зброї та закликають до глобальної координації у створенні відповідного законодавства. Наприклад, обговорюється можливість регулювання 3D-файлів, що містять креслення зброї, а також контролю за продажем матеріалів, які можуть використовуватися для її виготовлення.

Етичний аспект цієї теми полягає в тому, що доступність креслень і матеріалів для друку зброї порушує питання відповідальності. Деякі прихильники аргументують, що право на виготовлення зброї є частиною особистої свободи,

однак противники наполягають, що це право має бути обмеженим заради суспільної безпеки.

У майбутньому очікується, що з розвитком 3D-друку з'являться нові матеріали, які можуть значно підвищити надійність і функціональність зброї. Наприклад, нові полімери та композити здатні підвищити стійкість до високих температур і навантажень, що відкриває можливості для друку більш складних і довговічних зразків.

Іншим напрямком є розробка методів відслідковування 3D-друкованої зброї, таких як використання маркерів або детальних аналізів мікроструктур друкованих деталей, що дозволило б відстежувати походження зброї. Водночас, це сприятиме удосконаленню заходів для боротьби з незаконним друком зброї.

Виробництво вогнепальної зброї за допомогою 3D-принтерів є новим явищем, що відкриває як інноваційні, так і небезпечні можливості. Хоча технологія 3D-друку має великий потенціал у розвитку, її застосування для виготовлення зброї викликає серйозні питання щодо безпеки та законності. Важливо, щоб країни співпрацювали у створенні законодавчої бази та технологічних рішень для запобігання незаконному виготовленню зброї. Без чітких стандартів контролю за розповсюдженням і обігом надрукованої зброї загрози, пов'язані з нею, з часом лише посилюватимуться.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розвиток нових методів для забезпечення контролю за використанням 3D-друку у цій сфері.

ПЕНЬКАЛО О.О.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМАТИКА ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ

ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок збройної агресії РФ проти України та в подальшому введення в дію воєнного стану на території України скорегували діяльність учасників кримінального процесу у багатьох аспектах, зокрема виникла проблематика доказування у кримінальному процесі. В умовах дії воєнного стану під час проведення досудового розслідування в межах кримінального процесу важливо приділяти вагому увагу проблемам збирання, перевірки та оцінки доказів. Завдяки належно зафіксованим та збереженим доказам вдасться притягнути до кримінальної відповідальності винних осіб за діяння, скоєні на території України. На теперішній час обставини великої кількості кримінальних правопорушень можуть бути доведені за допомогою електронних доказів, які є різновидом такого джерела доказів, як документи (в окремих випадках електронні докази можуть бути розцінені як речові докази). При цьому докази повинні відповідати тим критеріям і властивостям, які передбачені законом, щоб не виникало питання про їх недопустимість і суд міг покласти їх в основу судового рішення.

У кримінальному процесі під час воєнного стану та збройних конфліктів принципи доказування та процедура збору доказів зазнають суттєвих змін. Воєнний стан ставить перед правовою системою унікальні виклики, які вимагають адаптації законодавства щодо доказування та внесення змін до методів збору й аналізу доказів. Такі зміни є необхідними для збереження балансу між забезпеченням національної безпеки і дотриманням принципів правосуддя та верховенства права. Тому доцільно проаналізувати особливості правового регулювання доказування в умовах воєнного стану та специфіку збору і оцінки доказів у воєнний час в Україні.

Правове регулювання доказування у воєнний час передбачає адаптацію до виняткових умов, які вимагають особливих підходів. Це закріплено в Кримінальному процесуальному кодексі України, який враховує специфіку воєнного стану. Одним із нововведень є розширення спектра доказів, допустимих у судовому процесі. Окрім традиційних свідчень і речових доказів, суди можуть розг-

лядати розвідувальні дані, перехоплені повідомлення та іншу конфіденційну інформацію, яка в мирний час рідко приймається через вимоги безпеки та правила доказування. Це дає судам змогу використовувати максимум ресурсів для досягнення справедливості.

У воєнний час збір доказів здійснюється за загальними принципами із застосуванням технічних засобів. Проте в деяких випадках, коли технічне забезпечення є недоступним, це повинно бути обґрунтовано у відповідних документах. Під час воєнного чи надзвичайного стану Генеральний прокурор має право надавати тимчасовий доступ до певних документів і предметів, перелічених у статті 162 КПК України, що містять охоронювану інформацію [1].

Крім того, Генеральний прокурор у цих умовах може дозволити доступ до інформації, що є медичною або банківською таємницею, а також до даних, що зберігаються у телекомунікаційних провайдерів, включно з відомостями про зв'язок абонентів і телекомунікаційні послуги. Важливо зазначити, що чинне законодавство наразі не передбачає обов'язкового судового контролю за такими рішеннями прокурора. Лише у випадках, передбачених статтею 615 КПК, прокурорські рішення доводяться до відома Генерального прокурора і, за необхідності, повідомляються суду не пізніше ніж через 10 днів з моменту їх прийняття.

«З огляду на особливості воєнного стану та посиляючись на частину 11 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, показання, отримані під час допиту свідка або потерпілого (в тому числі одночасного допиту двох або більше осіб, які вже були допитані), можуть бути використані в суді лише в тому разі, якщо хід та результати такого допиту зафіксовані за допомогою наявних технічних засобів відеозапису. Перебіг і результати такого допиту можуть бути використані як докази в суді лише в тому разі, якщо вони зафіксовані з використанням наявних технічних засобів відеозапису. Слід зазначити, що відповідно до цього положення збирання, фіксація та подання доказів мають здійснюватися уповноваженими особами» [3, с. 128].

Під час досудового розслідування, у разі, якщо захисник не може бути присутнім особисто, слідчі, дізнавачі та прокурори мають можливість забезпечити його дистанційну участь за допомогою відео- або аудіозв'язку. Проте введення воєнного стану, що частково обмежує конституційні права громадян, вважається виправданим, але має певні ризики. Наприклад, законодавство не враховує, що під час дистанційної участі захисника підозрюваний або обвинувачений втрачає можливість для конфіденційного спілкування з адвокатом.

Окреме значення в процесі доказування мають свідчення свідків. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом, судові висновки можуть ґрунтуватися лише на показаннях, безпосередньо наданих під час судового засідання, або на показаннях, отриманих відповідно до статті 225 КПК [1]. Загальне правило містить положення, що прямо забороняє використовувати в суді свідчення, дані на стадії досудового розслідування, якщо тільки не йдеться про виняткові випадки. У цих випадках свідчення можуть використовуватися як докази, якщо процес допиту був записаний на відео. Свідчення підозрюваного, отримані на досудовому етапі, також можуть бути прийняті як докази, за умови, що під час допиту був присутній захисник і допит було зафіксовано на відео. Я вважаю, що у Кримінально-процесуальний кодекс слід додати положення, які чітко окреслюють, що саме вважається винятковими випадками.

Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року надав право свідкам, потерпілим і підозрюваним обґрунтовувати судові рішення в умовах воєнного стану на підставі свідчень, наданих під час допиту слідчим чи прокурором [2]. Такі свідчення можуть бути прийняті як докази, лише якщо весь процес допиту був записаний на відео. Крім того, при допиті підозрюваного обов'язкова присутність захисника. Таким чином, відеозаписи допитів, проведених стороною обвинувачення у воєнний час, можуть бути використані як докази в суді.

У таких умовах критично важливо дотримуватися жорстких протоколів оцінки надійності та достовірності доказів. Це вимагає залучення сучасних ме-

тодів судової експертизи, ретельного експертного аналізу та підтвердження доказів із кількох джерел. Крім того, під час оцінки доказів необхідно враховувати ширший контекст збройного конфлікту — фактори, такі як правила застосування сили, особливості військових операцій та дії противника. Ці елементи можуть суттєво впливати на інтерпретацію доказів. У таких випадках важливою є співпраця між правниками, військовими експертами та фахівцями суміжних галузей, щоб забезпечити всебічний і точний аналіз зібраного матеріалу [5, с. 135].

Актуальна ситуація підкреслює важливість чітко розроблених юридичних норм і спеціалізованих протоколів для роботи з доказами у воєнний час. Ефективне функціонування правосуддя в умовах воєнного стану можливе лише за умови підтримання балансу між оперативністю слідства та дотриманням законних процедур. Зокрема, для уникнення сумнівів у достовірності доказів і забезпечення справедливого суду слід використовувати технології для фіксації доказів і створювати механізми незалежної оцінки їхньої якості [4, с. 213].

Таким чином, правове регулювання доказів у воєнний час повинно спиратися на верховенство права, де збереження прав людини і процесуальних гарантій має ключове значення. Водночас правосуддя в умовах воєнного стану потребує швидкої адаптації до нових реалій і належного використання наявних ресурсів, щоб зберегти суспільну довіру до судової системи навіть в екстремальних обставинах.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012, № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022, № 2201-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>

3. Гілецька О. І. Докази та доказування під час досудового розслідування в умовах воєнного стану. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (02 грудня 2022 року). Львів: ЛьвДУВС. 2022. С. 127-129.

4. Дергачов А. К. Особливості доказування під час розслідування воєнних злочинів. Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 17 лютого 2023 р.). Харків: Юрайт, 2023. С. 210-214.

5. Лященко Д. О., Агаркова О. І. Проблемні питання збирання доказів під час кримінального провадження в умовах воєнного стану. Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 року). Кропивницький: ДонДУВС, 2023. С. 134-136.

Перетятко М.А.

Прокурор окружної прокуратури

(Галицька окружна прокуратура міста

Львова)

РОЗМЕЖУВАННЯ ОЧЕВИДНОЇ ПРОВОКАЦІЇ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Однією із особливостей життя у воєнний час є абсолютна нетерпимість суспільства до будь-яких корупційних проявів, особливо, якщо тут задіяні високопосадовці та особи, які мають прямий стосунок до державного бюджету.

За таких умов періодично трапляються «гучні викриття» отримання чи передачі неправомірної вигоди, однак, як показує час, лише одиниці із цих справ закінчуються обвинувальним вироком суду. Відтак, задля абсолютного виключення можливості уникнення злочинцями передбаченої законом відпові-

дальності через формальні причини та прорахунки на стадії досудового розслідування, особливої актуальності набуває чітке дотримання процесуальних вимог працівниками правоохоронних органів при документуванні корупційних кримінальних правопорушень.

Оскільки адвокати зазвичай будують свою лінію захисту на тому, що саме представники правоохоронних органів з метою штучного підвищення статистики та рівня розкриття злочинності своїми активними діями провокують вчинення корупційних злочинів, шляхом відкритої пропозиції неправомірної вигоди і наполегливого спонукання особи до її прийняття, необхідно забезпечити чіткі інструкції та механізм розмежування контролю за вчиненням злочину від провокації.

Як зазначає Грицюк І.В., провокація може призвести до зловживань, коли правоохоронці штучно створюють злочинні ситуації, щоб виправдати свої дії або досягти певних результатів у розслідуваннях, адже злочин не відбувся би за відсутності провокативної та маніпулятивної поведінки представників правоохоронних органів [1].

На теперішній час в однакових, здавалося б, справах, судова практика є дещо різною, що негативно впливає на стан судового розгляду вказаної категорії кримінальних проваджень, оскільки створює для сторони захисту величезне поле для маніпуляцій, особливо із питаннями допустимості результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій як доказів.

У постанові Верховного Суду від 03.12.2024 зазначено: «На переконання засудженої, заявниця спровокувала її на вчинення злочину, оскільки вона була наполегливою у своїх проханнях записати її на іспит саме 26 жовтня 2021 року. Фактично про провокацію злочину може йтися тоді, коли правоохоронні органи штучно створили ситуацію, з метою спонукати особу до вчинення злочину. У цьому кримінальному провадженні було встановлено, що ОСОБА_10 двічі не здала практичний іспит на водіння транспортним засобом, а третя спроба була останньою, а тому звернулася до ОСОБА_9, яка, у свою чергу, запропонувала за 6000 грн вирішити це питання. Результатами проведених НСРД (зокрема,

контролю за вчиненням злочину та аудіо, відеоконтролю особи) видно, що під час розмов із ОСОБА_10 . ОСОБА_9 сама назвала суму грошей, яку їй потрібно передати, вказала, що у сервісному центрі ОСОБА_10 вже очікують, іспит пройде вдало, працівники сервісного центру будуть їй допомагати у разі необхідності, тобто правоохоронний орган лише долучився до фіксації і розслідування вчинюваного кримінального правопорушення. За таких обставин Суд вважає, що засудженою було вчинено кримінальне правопорушення за відсутності ознак провокації» [2].

Разом з тим, відповідно до постанови Верховного Суду від 28.11.2024 «сумнівними» визначаються підстави для звернення до правоохоронного органу із заявою про вимагання неправомірної вимоги за умови, що заявники звернулися до ОСОБА_7 з метою вирішення питань, пов'язаних з постановленням ОСОБА_10 на військовий облік, при цьому достовірно знаючи про те, що обраний ними спосіб стати на військовий облік (звернутись з цим питанням до ОСОБА_7) виходить за межі установленого законом порядку, а в подальшому, отримавши у відповідь пропозицію від ОСОБА_7 надати йому грошові кошти в сумі 600 доларів США для вирішення цього питання, ОСОБА_10 вважав обурливими такі вимоги, у зв'язку з чим він разом зі свідком ОСОБА_11 вирішили звернутись до правоохоронних органів [3].

Відтак, суд апеляційної інстанції зазначив, що за встановлених обставин ОСОБА_10 та ОСОБА_11 звернулись до ОСОБА_7 для вирішення свого питання поза встановленим законом порядком, а в подальшому звернулись до правоохоронних органів із заявою про вчинення злочину. Таким чином, Верховний суд приходить висновку, що само собою звернення особи до правоохоронних органів із заявою про вчинення кримінального правопорушення не може безумовно свідчити про відсутність провокації злочину, у зв'язку з чим, наведене прокурором посилання не може вважатись належним обґрунтуванням, а питання щодо наявності чи відсутності в конкретному випадку ознак провокації злочину має перевірятися при дослідженні всіх обставин провадження та перевірки їх доказами.

Такий стан речей створює в суспільстві накопичення обурення несправедливістю правоохоронної та судової систем у стосунку до так званих корупціонерів, які, на думку стороннього неупередженого спостерігача, є безкарними.

Вироблення чіткої послідовності дій, яка буде узгоджена на всіх рівнях правоохоронної та судової систем, створення єдиного чіткого алгоритму документування такої злочинної протиправної діяльності, наявність єдиних чітких умов та вимог, а також спрощення процедури судового розгляду цих кримінальних проваджень дасть можливість прискорити судові процеси та показати суспільству реальну дію закону в короткому часі, а ефективна та швидка процедура притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень допоможе запобігти їх вчиненню в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Грицюк І.В. Підбурювання до вчинення кримінального правопорушення та провокація злочину: етичні та правові аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. – 9/2021. – С. 440-443.

2. Постанова Верховного Суду від 03 грудня 2024 р., справа №331/451/22URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602962>.

3. Постанова Верховного Суду від 28 листопада 2024 р., справа №333/2844/17URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123498996>.

Плюсква Анастасія Володимирівна,
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Никеруй Зоряна Богданівна,

ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ПРОКУРОР ГРОМАДИ» В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

В умовах сьогодення у сфері діяльності правоохоронних органів, зокрема органів прокуратури, виникає проблема дотримання балансу між її традиційною функціональністю і вимогами до відкритості та прозорості. Обмеження доступу до інформації призводять до значної недовіри громадськості та ускладнює реалізацію демократичних принципів. У зв'язку з цим, на даний час одним із ключових напрямів діяльності держави є удосконалення системи правоохоронних органів, визначення їх функціонального та практичного напрямку діяльності відповідно до кращих міжнародних стандартів. Ця проблема набуває все більшої важливості у взаємовідносинах між державними органами та громадянами, що вимагає детального аналізу та осмислення її впливу на демократичні процеси.

Як зазначає О. Мельник прозорість має важливу роль у організації та діяльності прокуратури, зокрема вона охоплює як організаційні, так і функціональні аспекти прокурорської діяльності, сприяючи покращенню внутрішньої структури та ефективності роботи прокуратури [1].

Слід звернути увагу на особливості принципу прозорості в діяльності прокуратури, закріпленого в п. 9 ст. 3 Закону України «Про прокуратуру». Цей принцип проявляється через проведення відкритих конкурсів при призначенні прокурорів та через вільний доступ до інформації, яка не має обмежень на її розголошення. Він відображає прагнення до відкритості та сприяє формуванню механізмів, які забезпечують доступ громадян до інформації [2].

Згідно з ст. 6 Закону України «Про прокуратуру», органи прокуратури повинні регулярно інформувати громадськість про свою діяльність. Генеральний прокурор має подавати річний звіт до Верховної Ради України з аналітич-

ними та статистичними даними, а обласні та окружні прокурори — про результати своєї роботи. Також інформація про діяльність прокуратури повинна бути оприлюднена через ЗМІ та на офіційних веб-сайтах [2].

Важливим документом є наказ Офісу Генерального прокурора від 11 листопада 2020 року №520, що зобов'язує керівників прокуратури організувати інформування громадськості, брати участь у медійних заходах та надавати об'єктивну інформацію про результати роботи органів прокуратури [3].

На думку Любарського В.С. прозорість і відкритість у діяльності правоохоронних органів є необхідними умовами для ефективної боротьби з корупцією, забезпечення довіри громадськості та підвищення якості надання правосуддя. Поряд з цим важливим викликом є знаходження оптимального балансу між вимогами прозорості та необхідністю збереження конфіденційності для забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів у вимірах сучасного правового середовища [4].

Прокуратура України постійно працює над покращенням взаємозв'язку з громадянами та збільшенням довіри з боку останніх, однак досягнення мети потребує все більше зусиль. Для цього необхідно звернути увагу на досвід інших країн, які тривалий час практикують взаємодію правоохоронців із громадськістю.

У багатьох країнах проводяться зустрічі громадян із представниками прокуратури, де кожен може висловити пропозиції щодо покращення роботи. В Україні наразі можливо надсилати письмові звернення до органів прокуратури, однак особистий контакт ефективніший. Доцільно організувати лекції та курси для учасників судових процесів – свідків, обвинувачених і потерпілих. Як показує досвід Великобританії, роз'яснення принципів правосуддя під час судового процесу сприяє збереженню довіри громадян до прокуратури. До того ж необхідно проводити зустрічі прокурорів із батьками, оскільки злочинність серед неповнолітніх є актуальною проблемою. Це сприятиме не лише підвищенню довіри, а й зменшенню рівня злочинності.

Окрім цього, важливо налагоджувати комунікацію з молоддю через обов'язкові бесіди у школах, університетах та інших освітніх закладах. Як свідчить досвід європейських країн (наприклад, Швейцарії та Німеччини), така практика є результативною.

Основною причиною низької довіри громадян до прокуратури є недостатній контакт із нею. Прокурори повинні стати ближчими до людей, щоб взаємодія відбувалася не лише під час судових процесів. Враховуючи досвід європейських країн, Україна може використати напрацьовані моделі для підвищення рівня довіри до прокуратури та покращення якості життя в державі. Упровадження запропонованих заходів сприятиме досягненню позитивних змін. На даний час однією із моделей є Концепція «Прокурор громади», яка покликана продемонструвати, що прокуратура відкрита до всебічного діалогу з громадами і позитивних змін [5].

Захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави є ключовою метою діяльності органів прокуратури, визначеною Законом України "Про прокуратуру" [2].

У контексті збройної агресії російської федерації проти України особливого значення набула оперативність і якість реагування прокуратури на запити громадян щодо відновлення справедливості з урахуванням регіональних особливостей. Окрім захисту інтересів держави та забезпечення прав учасників кримінальних проваджень, важливим стало врахування потреб громад, включаючи внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та військовослужбовців, які також є частиною місцевих спільнот.

Концепція "Прокурор громади" (далі – Концепція) спрямована на створення тривалого партнерства між прокуратурою, правоохоронними органами, громадами, громадськими організаціями, включаючи ветеранські й волонтерські, закладами освіти та бізнес-асоціаціями. Ця взаємодія покликана підвищити громадську безпеку, запобігти кримінальним правопорушенням і, як наслідок, покращити якість життя громадян. Усі учасники співпраці поділяють спільну мету – зробити систему правосуддя більш людиноцентричною, доступною та

ефективною, залучаючи громади до боротьби зі злочинністю. Особливий акцент зроблено на досягненні балансу між захистом прав особи, суспільним запитом на справедливість, притягненням до відповідальності та законним покаранням через налагоджену взаємодію між прокуратурою, правоохоронцями та іншими організаціями [5].

Концепція пропонує інноваційні підходи, що базуються на нових принципах, цінностях та підходах до діяльності прокуратури. Вона створює платформу та інструменти для досягнення більш ефективної співпраці у сфері безпеки та правосуддя.

З огляду на викладене, слід зазначити, що у сучасних умовах діяльності органів прокуратури постає актуальна проблема забезпечення балансу між їхніми традиційними функціями та необхідністю дотримання принципів відкритості й прозорості. Аналіз законопроектів та чинного законодавства у сфері правоохоронної діяльності свідчить, що відкритість і прозорість є ключовими факторами для зміцнення довіри громадян і підвищення ефективності роботи цих органів. Водночас існують проблеми, зокрема недостатня прозорість їхньої діяльності, що вказують на потребу впровадження Концепції «Прокурор громади». Протиріччя в законодавстві, які стосуються обмеження доступу до інформації та збереження конфіденційності, вимагають розробки ефективних механізмів для досягнення балансу між цими принципами. Таким чином, Концепція «Прокурор громади», яка забезпечить прозорість і відкритість є необхідними передумовами для підвищення довіри суспільства та якості правосуддя, але важливим завданням залишається пошук оптимального співвідношення між прозорістю й конфіденційністю для забезпечення ефективної роботи правоохоронних органів у сучасній юриспруденції. Процес реалізації Концепції «Прокурор громади» зміцнить співпрацю між прокуратурою, іншими державними органами, громадськістю, громадськими організаціями, навчальними закладами, міжнародними партнерами та бізнес-асоціаціями для комплексного вирішення проблем громади, підвищення громадської безпеки, запобігання злочинам та покращення якості життя громадян.

Ефективне впровадження інструментів та принципів Концепції гарантуватиме відповідність найкращим світовим стандартам і стандартам Європейського Союзу в сферах правосуддя та правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Мельник О. Транспарентність як засада організації та діяльності прокуратури. Правові горизонти. 2019. № 17(30). С. 102–106. С. 104
  2. Про прокуратуру: Закон України від 07.05.2022 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
  3. Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури: Наказ Офісу Ген. прокурора від 11.11.2020 р. № 520: станом на 02 жовтня. 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0520905-20#Text>
  4. Любарський В. С. (2023). Принцип відкритості та прозорості в діяльності правоохоронних органів. Часопис Київського університету права, (3), 95-100. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.18>
- Про затвердження Концепції взаємодії органів прокуратури з громадами "Прокурор громади": Наказ Офісу Ген. прокурора від 11.08.2023 № 224 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0224905-23#Text> .

Ряшко О.В.

доцент кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету №1,
к.ю.н., доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

**ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО
АРЕШТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

КПК України передбачає, що запобіжні заходи застосовуються судовими органами, не пов'язаними із кримінальним переслідуванням особи: застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування можливе тільки за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, надання дозволу на їх застосування віднесене до виключної компетенції слідчого судді, а під час судового провадження – лише за клопотанням прокурора, і віднесене до виключної компетенції суду, який здійснює судове провадження.

Домінуючою позицією є визначення домашнього арешту як другого за суворістю запобіжного заходу, що знаходиться між заставою та триманням під вартою, коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим.

При обранні запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту суддя зобов'язаний керуватися ст. 178 КПК України, в якій детально перераховані обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу: 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується; 3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого; 4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, в тому числі наявність в нього родини й утриманців; 5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання; 6) репутація підозрюваного, обвинуваченого; 7) майновий стан підозрюваного, обвинуваченого; 8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого; 9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше; 10) наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення; 11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні яко-

го внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини [1, С.133]

Проблема ефективності, а, відповідно, і доцільності використання такого запобіжного заходу, як домашній арешт, в Україні є предметом частих дискусій. Адже, на жаль, слідчо-судова практика знає доволі багато випадків, коли підозрювані чи обвинувачені особи, будучи під домашнім арештом, покидали своє місце проживання, тікали за межі України і, як наслідок, уникали відповідальності та покарання за вчинені ними кримінальні правопорушення. Тому зазначений запобіжний засіб розрахований на те, що особа усвідомлює свою провину та свідомо ставиться до можливого покарання за вчинене кримінальне правопорушення. З іншої позиції сумнів у доцільності домашнього арешту породжує низку проблемних питань, пов'язаних із застосуванням домашнього арешту (нормативно-правових, організаційних, фінансових та матеріально-технічних).

Доволі актуальним є питання про те, чи можливо у виняткових випадках з урахуванням стану здоров'я підозрюваного або обвинуваченого місцем його утримання під домашнім арештом визначити лікувальну установу та чи можливо змінити попередньо визначене місце виконання домашнього арешту на медичну установу у разі захворювання підозрюваного (обвинуваченого), що викликало необхідність його госпіталізації? [2, С. 191]

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що домашній арешт залишається одним із найгуманніших засобів, коли йдеться про обмеження чи позбавлення волі. Його давно та доволі активно застосовують у багатьох державах світу і Україна не є винятком. Домашній арешт – прогресивний запобіжний захід, що за сутністю є комплексом призначених відповідно до ухвали слідчого судді, суду обмежень і заборон, які накладаються на обвинуваченого (підозрюваного) у зв'язку з його повною чи частковою ізоляцією у межах житла, спрямовані на досягнення мети цього запобіжного заходу, які реалізують і контролюють уповноважені на те органи. Проте механізм домашнього арешту є недосконалим,

про що свідчать вищенаведені аргументи, тому він потребує доопрацювання і створення таких умов, щоб застосування домашнього арешту виконувало свою процесуальну функцію на належному рівні [3, С. 183]

При обранні запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту слід звертати увагу на те, що вжите законодавцем у ч. 5 ст. 181 КПК України словосполучення «житло цієї особи» застосовується у випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений: 1) є власником (співвласником) такого житла; 2) зареєстрований у такому житлі; 3) постійно або тимчасово проживає у такому житлі без реєстрації тощо. Правильною є практика тих слідчих суддів, які застосовують цей запобіжний захід у наведених випадках, з'ясувавши при цьому думку власника житла (якщо він відомий) та оцінивши усі обставини сукупно, зокрема: соціальні зв'язки підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання і їхній вплив; наявність у нього родини й утриманців (місце їх фактичного проживання); достатність застосування такого запобіжного заходу для запобігання ризикам, визначеним у ст. 177 КПК України, зокрема спробам підозрюваного, обвинуваченого переховуватися від органів досудового розслідування та суду, тощо. Суду необхідно враховувати, що при виконанні такої ухвали у судовому провадженні орган внутрішніх справ зобов'язаний негайно повідомити суд про взяття на облік особи, стосовно якої застосовано домашній арешт.

Варто пам'ятати, що запобіжні заходи до неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого вживаються з урахуванням його вікових та психологічних особливостей і роду занять. Слідчому судді, суду потрібно зважати на те, що затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину за наявності визначених у КПК України мети та підстав для його застосування.

Список використаних джерел:

1. Шелякін О.С. Поняття домашнього арешту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 38. Том 2. 2016. С. 132-136

2. Шевчук М.І. Особливості обрання запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту та особистої поруки. ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО. № 2 частина 3 / 2020. С. 185-197

3. Гузела М. Проблема застосування домашнього арешту як запобіжного заходу та заходу процесуального примусу в кримінальному провадженні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Серія: юридичні науки. Випуск 22. 2019. С. 180-185.

Сотніков О.В.

аспірант кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1

(Львівського державного університету внутрішніх справ)

УЧАСТЬ ПЕДАГОГА ПІД ЧАС ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Допит є однією із найпоширеніших слідчих дій і має важливе значення для збору доказів, за допомогою якого є можливість отримати відомості про подію правопорушення, осіб, які його вчинили, обставини події тощо. При цьому законодавством визначено чіткі вимоги до допиту, коли допитуваним виступає дитина.

Допит є слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться в усіх кримінальних провадженнях. Допит є однією з форм отримання доказової інформації через фіксацію показань, процесуальний засіб формування і перевірки доказів, проте на законодавчому рівні поняття допиту як слідчої (розшукової) дії не закріплено.

На думку Удалової Л. Д., допит передбачає собою «регламентований законодавством усний діалог між посадовою особою, в провадженні якої знаходиться кримінальна справа, та свідком, підозрюваним та обвинуваченим, що проводиться з метою отримання фактичних даних (усних відомостей), які мають доказове значення» [1, с. 75].

КПК України у главі 38 передбачає особливий порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх. Законодавцем передбачено низку гарантій, які відповідають Пекінським правилам та спрямовані на забезпечення прав і законних інтересів дітей, які вчинили кримінальне правопорушення: 1) спеціально уповноважений слідчий (ч. 2 ст. 484 КПК України); 2) спеціальний предмет доказування (ст. 485, 487 КПК України); 3) участь законного представника та обов'язкова участь захисника (ст. 488, п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК України); 4) особливий порядок виклику та застосування запобіжних заходів (ст. 489, 492, 493 КПК України); 5) участь у судовому розгляді представників служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органів Національної поліції (ст. 496 КПК України); 6) здійснення судового розгляду суддями, уповноваженими на це (ч. 10 ст. 31 КПК України); 7) закриті судові засідання та ін.

Норми чинного КПК України створюють низку гарантій для неповнолітніх підозрюваного та обвинуваченого, натомість гарантії забезпечення прав і законних інтересів неповнолітнього потерпілого і свідка залишаються певною мірою поза увагою законодавця. Ст. ст. 226, 227, 354 КПК України передбачають участь (присутність) педагога або психолога, законного представника, а за необхідності – лікаря під час проведення слідчих (розшукових) дій та допиту за участю малолітньої або неповнолітньої особи. У цих нормах зазначені окремі права та обов'язки цих суб'єктів: обов'язок бути присутніми при допиті, заперечувати проти запитань та ставити запитання, право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі.

Одним із ключових принципів захисту прав дитини є забезпечення її інтересів. Практичною реалізацією цього принципу, зокрема, є запровадження в

Україні моделі Барнахус у роботі з дітьми, які постраждали або стали свідками насильства.

Барнахус - це безпечне середовище для дітей, де спільно працюють фахівці різних сфер, надаючи необхідну підтримку дитині, яка стала свідком або постраждала від насильства. Йдеться насамперед про психологічну, медичну, соціальну та юридичну підтримку. Разом з цим фахівці центру сприяють правосуддю, дружньому до дитини, - створюють максимально нетравматичне середовище, в якому дитина може надати повну інформацію, необхідну для розслідування.

Однак досить часто слідчі порушують встановлені норми КПК України щодо порядку проведення допиту неповнолітніх у різних правових статусах. Так, наприклад, у кримінальному провадженні № 12014060320000547 допит неповнолітнього свідка проводився за присутності його баби та діда, однак в матеріалах кримінального провадження відсутнє будь-яке документальне підтвердження родинних зв'язків свідка із вказаними особами, що дає привід вважати, що допит був проведений з порушенням вимог КПК України [2]. Як вбачається з матеріалів скарги по справі № 234/16981/16- к, слідчий не викликав психолога або педагога, лікаря, які б могли надати кваліфікований висновок в галузі психології, внаслідок чого, неповнолітній свідок дійсно мав психологічний стрес, що, у свою чергу, підтверджується проведеною по справі судово-психологічною експертизою та є грубим порушенням вимог ст. ст. 226, 227 КПК України [3]. Отже, сучасний стан кримінального процесуального забезпечення проведення допиту неповнолітніх в Україні свідчить про недостатній рівень правової регламентації та дотримання прав неповнолітніх осіб безпосередньо на практиці. У даному контексті треба зазначити, що кримінальне провадження щодо неповнолітніх має бути спрямовано на забезпечення додаткових гарантій захисту таких осіб.

Таким чином, педагог має сприяти ефективній взаємодії між неповнолітнім та слідчим, виявити причини, які підштовхнули на вчинення кримінального

правопорушення та спрогнозувати педагогічні наслідки при різних рішеннях прийнятою уповноваженою особою щодо кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Удалова Л. Д. Вербальна інформація у кримінальному процесі України: монографія. Київ: Вид. Паливода А. В., 2006. 324 с.
2. Ухвала Чуднівського районного суду Житомирської області від 22.09.2017 р. у справі № 294/1548/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69068936> (дата звернення: 22.11.2024).
3. Ухвала Краматорського міського суду Донецької області від 15.11.2016 року у справі № 234/16981/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62802882> (дата звернення: 22.11.2024)

Супрун О. О.

Начальник юридичної служби
військової частини 4114
Національної гвардії України,
майор юстиції

ПОКАЗАННЯ ПІДОЗРЮВАНОГО ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ДОКАЗІВ

Проблемні питання вчення про докази у кримінальному процесі завжди перебували у центрі уваги багатьох процесуалістів, оскільки докази пронизують всю кримінальну процесуальну діяльність, будучи її фактичною підставою.

Од ним із кримінальних процесуальних джерел доказів є показання потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого та експерта. Поняття «показання» розкривається як усний або письмовий виклад обставин якої-небудь справи [1].

Деякі процесуалісти вважають, що показання, у тому числі підозрюваного та обвинуваченого, можна розглядати лише як усне повідомлення, інші стверджують, що показання підозрюваного та обвинуваченого можуть виражатися як і усній формі, і у письмовій. Ми вважаємо, що форма залежить від волевиявлення особи, яка допитується, але більшою мірою носить вербальний характер, яка у свою чергу фіксується відповідно до кримінального процесуального закону. Необхідно відобразити, що показання осіб, незалежно від їх процесуального статусу, отримані на стадії досудового розслідування, теоретики відносять до особистих доказів.

Закон не розрізняє окремі види показань залежно від процесуального статусу суб'єкта, від якого вони отримані, що пояснюється однаковою правовою природою цього джерела доказів. Водночас, процесуальний статус суб'єкта показань безпосередньо впливає на: 1) визначення значення тих чи інших показань в кримінальному провадженні (так, показання підозрюваного, обвинуваченого та потерпілого мають значення не тільки процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні, а і способу захисту їх законних інтересів. Саме тому, відповідно до ч. 2 ст. 95 КПК України підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право (а не зобов'язані) давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду. На відміну від цих осіб свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в порядку, установленому КПК України (ч. 3 ст. 95 КПК України). При цьому слід враховувати правило, передбачене ст. 63 Конституції України та п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК України, а саме – свідок має право відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями ст. 65 КПК України не підлягають розголошенню); 2) особливості їх оцінки; 3) процесуальну форму їх отримання (забезпечення участі захисника, представника тощо. Крім того, потерпілий, зокрема, перед допитом попереджається про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправ-

дивих показань, свідок – за відмову давати показання (крім тих осіб, які вказані вище) та за давання завідомо неправдивих показань (ч. 3 ст. 224 КПК України). Підозрюваний та обвинувачений взагалі не попереджаються про кримінальну відповідальність, оскільки характер їх показань визначається тактикою їх захисту); 4) на процесуальну форму кримінального провадження (зокрема, показання підозрюваного, обвинуваченого, який беззаперечно визнає свою вину, є процесуальною підставою диференціації кримінальної процесуальної форми, застосування договірних процедур та спрощеного порядку кримінального провадження, а саме – провадження на підставі угод та спрощеного провадження щодо кримінальних проступків) [2].

Незважаючи на численні міркування щодо заявленої теми, ми дозволимо собі торкнутися питань, що підлягають жвавій дискусії, і висловити свою думку, виходячи з наявного практичного досвіду. Інтерес до обраної тематики пояснюється особливістю суб'єктів, які дають показання, — це особи, які мають процесуальний статус підозрюваного чи обвинуваченого, тобто учасники кримінального процесу, щодо яких здійснюється публічне кримінальне переслідування.

Торкнемося питання розгляду показань підозрюваного як самостійного виду доказів. Показання підозрюваного, з погляду, досить специфічні і залежить від бажання їх надати. Такі показання сприймаються посадовими особами неоднозначно.

Показання підозрюваного – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час проведення допиту підозрюваним на стадії досудового розслідування, а обвинуваченим усно на стадії судового розгляду стосовно відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для правильного вирішення цього кримінального провадження [3].

Для з'ясування змісту показань підозрюваного потрібно встановити його процесуальний статус. Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому ст.ст. 276–279 КПК, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено по-

відомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень – ч. 1 ст. 42 КПК [4].

Для підозрюваного та обвинуваченого факт надання показань можна розглядати як прояв елемента захисту, вираження своєї позиції за досліджуваними обставинами.

Закономірно, що інститут показань викликає активний інтерес як у теоретиків, так і у правозастосовників, незважаючи на багатогранний підхід законодавця до цього питання, дотепер мають місце прогалини, які потребують детального вивчення, законодавчого регулювання та чіткого закріплення, так як виявлені невідповідності негативним чином впливають на якість кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Тлумачний словник. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
2. Шило О.Г. Загальна характеристика показань як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. № 1/2015. с. 151-156.
3. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Суховерський Д.П.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»
факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Одним із головних завдань кримінального провадження є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також захист особи від необґрунтованого процесуального примусу. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою пов'язаний із певними обмеженнями основоположних прав людини. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом[1]

Тобто, під час застосування такого запобіжного заходу як тримання під вартою особа тимчасово обмежується у користуванні гарантованими Конституційними правами та свободами і позбавляється можливості користуватися певними благами.

Тримання під вартою є найсуворішим запобіжним заходом та має винятковий характер. Зазначений запобіжний захід застосовується, лише у випадках, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК (ч. 1 ст. 183 КПК)[2]. Закон встановлює випадки застосування заходу примусу у вигляді тримання під вартою до певних осіб. Тобто, звідси впливає виключність тримання під вартою, адже він може бути застосований до відповідних осіб і за вичерпних підстав наведених в частині статті.

Відповідно до КПК України запобіжний захід у вигляді тримання під вартою застосовується лише за ухвали слідчого судді. Процедура застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою загалом відповідає передбаченому процесуальному порядку застосування для інших запобіжних заходів, за винятком окремих особливостей. Серед яких ст.188 КПК України, в якій зазначається, що прокурор, слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися із клопотанням про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Також необхідно звернути

увагу на те, що при вирішенні питання щодо застосування заходу примусу у вигляді тримання під вартою, суд зобов'язаний визначити розмір застави та можливість її застосування. Також законодавець визначає випадки можливості не визначення розміру застави слідчим суддею, судом.[2]

Необхідно зазначити, що встановлення застави дозволило прирівняти цю норму в законодавстві до міжнародних правових актів у сфері захисту прав людини.[3, с. 328] Про можливість внесення застави як альтернативи тримання під вартою зазначено у ч. 3 ст. 9 Міжнародного пакту про громадські та політичні права, де вказано, що «тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може ставитись у залежність від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, в разі необхідності, явки для виконання вироку»[4]. На основі викладеного можна зробити висновок про те, що можливість внесення застави відповідно до КПК України є позитивним явищем, адже дане положення виявляється в демократичності та гуманності діючого законодавства.

За результатами клопотання слідчого, прокурора слідчий суддя, суд виносить ухвалу в якій зазначають обов'язки які покладаються на підозрюваного, обвинуваченого у разі внесення застави відповідно до ст. 194 КПК України. В нормі цієї статті зазначаються наслідки невиконання обов'язків які покладаються на підозрюваного або обвинуваченого, обґрунтовується обраний розмір застави, а також можливість її застосування.

Строк запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою передбачений в ст. 197 КПК України. Дотримання законних строків та порядку їх провадження обумовлюється дотриманням права особи на свободу та особисту недоторканість. В ст. 197 КПК України чітко зазначено, що строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою не може перевищувати 60 днів. Проте строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою може бути продовжений. Загальний строк тримання під вартою підозрюваного під час досудового розслідування не повинен перевищувати 6 або 12 місяців залежно від тяжкості вчиненого злочину. Під час застосування слідчим суддею, судом запобіжного

заходу у вигляді тримання під вартою, а також продовження строку тримання під вартою необхідно дотримуватися розумних строків. Строк тримання під вартою враховується з моменту взяття під варту, а якщо взяттю під варту передувало затримання підозрюваного, обвинуваченого, – з моменту затримання. У разі обчислення строку днями він завершується о двадцять четвертій годині останнього дня строку. Також необхідно врахувати, що береться до уваги той день, від якого розпочинається строк тримання під вартою[5, с.485-486]

Також у строк тримання під вартою враховується час перебування особи в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи. У випадку повторного взяття під варту особи в тому ж кримінальному провадженні строк тримання під вартою обчислюється з урахуванням часу тримання під вартою раніше. У разі необхідності продовження строку тримання під вартою слідчий за погодженням з прокурором або прокурор повинен звернутися до слідчого судді або суду з клопотанням не пізніше за 5 днів до закінчення терміну дії попередньої ухвали про тримання під вартою. Слідчий суддя розглядає клопотання про продовження строку тримання під вартою, згідно з правилами передбаченими для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, до закінчення строку дії попередньої ухвали.

Якщо слідчий, прокурор не доведе, що обставини, зазначені у частині третій ст. 199 КПК, виправдовують подальше тримання підозрюваного, обвинуваченого під вартою слідчий суддя, суд зобов'язаний у продовженні строку тримання під вартою[2]. Також необхідно зазначити, що відповідно до ч.4 ст. 196 КПК України слідчий суддя, суд зобов'язаний в ухвалі про обрання запобіжного заходу і вигляді тримання під вартою або домашнього арешту, зобов'язаний зазначити дату закінчення її дії у межах строку передбаченого законом.

В законодавстві визначений порядок звільнення підозрюваного, обвинуваченого з під варті. Підставами для звільнення з-під варті є: скасування запобіжного заходу; зміна запобіжного заходу; внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у виді тримання

під вартою; закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення передбаченого законом строку тримання під вартою як запобіжного заходу, якщо цей строк не продовжено в установленому законом порядку; закінчення максимального строку тимчасового або екстрадиційного арешту, передбаченого КПК; припинення (скасування) тимчасового або екстрадиційного арешту; звільнення особи з-під екстрадиційного арешту судом.[5, с. 487]

В Законі України «Про попереднє ув'язнення» зазначено, що звільнення особи з-під варті в разі скасування або зміни цього запобіжного заходу провадить начальник установи попереднього ув'язнення на підставі ухвали слідчого судді, ухвали або вироку суду.[6]

Висновок

Таким чином, тримання під вартою є винятковим та найсуворішим запобіжним заходом. Застосовується лише у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим в ст. 177 КПК України. Під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою особа тимчасово обмежується у користуванні гарантованими Конституційними правами та свободами і позбавляється можливості користуватися певними благами.

Відповідно до КПК України, запобіжний захід у вигляді тримання під вартою може бути застосований виключно на підставі ухвали слідчого судді. Така ухвала виноситься за результатами розгляду клопотання, поданого слідчим або прокурором.

В Кримінальному процесуальному кодексі чітко визначений строк застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Під час винесення слідчим суддею, судом рішення, щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також продовження строку тримання під вартою необхідно дотримуватися розумних строків. Дотримання законних строків та порядку їх провадження обумовлюється дотриманням права особи на свободу та особисту недоторканість.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) Міжнародний документ від 04.11.1950р. №995_004 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012р. № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>
3. Фоміна Т.Г. Застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: Панов, 2020. 576 с.
4. Міжнародний пакт про громадські та політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с
6. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 № 3352-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>

Степанюк М.М.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ ТРУПА

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (КПК), слідчі (розшукові) дії є ключовим інструментом для отримання доказів у кримінальному провадженні. Ці дії спрямовані на встановлення обставин, які мають значення для кримінальної справи, а також на забезпечення реалізації принципів законності, об'єктивності й ефективності у процесі розслідування. Саме то-

му Слідчі (розшукові) дії відносяться до категорії процесуальних дій, що мають відповідати загальним засадам кримінального провадження, визначеним у ст. 7 КПК України [1].

Ексгумація, як слідча (розшукова) дія, передбачена статтею 239 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) [1], є важливим етапом у кримінальному провадженні, пов'язаним з необхідністю дослідження трупа, який був похований. Вона застосовується, коли є підстави вважати, що нові обставини або важливі деталі справи можуть бути встановлені лише через повторне дослідження похованого трупа. Ексгумація здійснюється з метою: а) огляду трупа – повторний огляд може бути необхідний, коли первинне судово-медичне дослідження не дало вичерпних результатів або було проведено неповно; б) судово-медичного дослідження: з метою виявлення нових доказів, які можуть допомогти у розкритті злочину; в) пошуку нових важливих обставин – коли з'являються нові свідчення, додаткові факти або обставини, які вимагають повторного дослідження трупа, щоб встановити нові елементи правопорушення.

Як зазначає Р.А. Халієв, ексгумація трупа є важливою слідчою (розшуковою) дією, що входить до системи слідчих (розшукових) дій і здійснюється в строго регламентованому кримінально-процесуальним законодавством порядку. Вона полягає в проведенні процедури викопування, виймання, огляду трупа або його частин на місці поховання з подальшим захороненням. Основною метою ексгумації є встановлення нових доказів або уточнення вже наявних, а також, за необхідності, забезпечення подальшого встановлення інших обставин справи [2, с. 49].

Варто одразу зазначити, що ексгумація трупа не є поширеною практикою у діяльності правоохоронних органів, однак у певних випадках вона може мати вирішальне значення для розслідування кримінальної справи. Така специфіка пов'язана з тим, що ця слідча дія використовується лише тоді, коли всі інші способи отримання чи перевірки важливої інформації для кримінального провадження вичерпані або виявилися неефективними. Ексгумація має особливе значення в складних кримінальних справах, де обставини смерті особи зали-

шаються спірними чи незрозумілими, а отримані докази є недостатніми для ухвалення обґрунтованих рішень. Попри обмежене застосування, ексгумація є важливим процесуальним механізмом, який може мати суттєвий вплив на хід розслідування, сприяючи відновленню справедливості та встановленню істини у кримінальному провадженні.

В.В. Слівінський та В.В. Рибалко підкреслюють, що ексгумація виконує важливу технічну роль у кримінальному провадженні, оскільки вона створює необхідні умови для подальшого проведення слідчих дій, таких як огляд трупа, судово-медичне дослідження, пред'явлення трупа чи пов'язаних з ним предметів для впізнання, призначення експертизи або отримання зразків для експертного аналізу [3, с. 601].

Для проведення ексгумації необхідні як **юридичні**, так і **фактичні** підстави. **Юридичною підставою є те, що ексгумація проводиться на основі постанови прокурора**, яка є обов'язковою для виконання. Постанова повинна відповідати вимогам, встановленим кримінальним процесуальним законодавством, зокрема мати обґрунтування необхідності проведення такої слідчої (розшукової) дії.

Що стосується фактичних підстав, законодавець безпосередньо не вказує фактичні підстави для проведення ексгумації, але, враховуючи загальні положення ст. 223 КПК України, можна стверджувати, що ексгумація проводиться **для збирання або перевірки доказів**, що мають значення для кримінального провадження [1]. Тобто, ексгумація повинна бути спрямована на з'ясування важливих обставин справи, які можуть бути підтверджені шляхом судово-медичного огляду трупа або проведення інших експертиз.

Процесуальний порядок проведення ексгумації врегульований ст. 239 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України і має низку важливих аспектів [1]. Завершальним етапом є складання **протоколу ексгумації**, де фіксується все, що було виявлено, у послідовності подій та у вигляді, в якому це було спостережено під час проведення слідчої дії.

Проте, відсутність детального законодавчого регулювання процедури створює **потенційні труднощі у практичному застосуванні**. Невизначеність у виконанні може призводити до помилок або порушень, які впливають на хід справи. У процесуальному порядку відсутня чіткість щодо фактичних критеріїв «необхідності» ексгумації, що залишає простір для суб'єктивного тлумачення правозастосовувачами.

Водночас, на теоретичному рівні дослідження фактичних підстав для проведення ексгумації, як зазначає М.П. Пацула, мають вагомим значення для обґрунтування цієї слідчої дії. Основні обставини, що можуть зумовити необхідність ексгумації, включають: нововиявлені обставини; відсутність належного огляду трупа; відсутність первинного судово-медичного дослідження; недоліки або недостатність первинного дослідження; протиріччя в матеріалах досудового розслідування; пред'явлення ексгумованого трупа для впізнання [4, с. 125].

Також слід наголосити на необхідності законодавчого врегулювання питання надання згоди родичів померлого на проведення ексгумації трупа. Така слідча дія, окрім її значення для розслідування, безпосередньо впливає на психоемоційний стан близьких померлого, зокрема викликаючи у них стрес і переживання через втручання у місце поховання.

В цьому аспекті Т.С. Дубовик у своїх дослідженнях справедливо зазначає, що для забезпечення мінімального ступеня захисту прав родичів померлого та зменшення їх емоційних переживань необхідно законодавчо закріпити баланс між публічними та приватними інтересами. Зокрема, законодавець повинен вирішити питання щодо надання згоди родичів на проведення ексгумації, яка є чутливою процедурою, що безпосередньо впливає на їхній психоемоційний стан [5, с. 70].

У зв'язку з цими недоліками пропонується законодавче врегулювання наступних аспектів: 1. обов'язкове повідомлення родичів; 2. отримання згоди; 3. механізм судового розгляду – у разі відмови родичів їхню позицію можна враховувати через судовий розгляд, який би визначав обґрунтованість та необхідність ексгумації.

Отже, ексгумація відіграє важливу роль у кримінальному провадженні, оскільки вона дає змогу перевірити достовірність раніше проведених судово-медичних досліджень та інших дій, здійснених під час досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (в редакції від 01.11.2024). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.

2. Халієв Р.А., Легеза Л.А. Спірні питання процесуальної регламентації ексгумації трупа в кримінальному провадженні України. *Пропілеї права та безпеки*. 2022. № 1. С. 46-51.

3. Слівінський В.В., Рибалко В.В. Правові та морально-етичні проблеми проведення ексгумації трупа у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 600-602.

4. Пацула М.П. Правові аспекти ексгумації трупа у кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. № 1 (69). С. 124-127.

5. Дубовик Т.С. Щодо питання отримання згоди родичів померлої особи на огляд трупа, пов'язаного з ексгумацією. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 3. С. 66-70.

Стецик Б.В.

доцент кафедри

кримінального процесу та криміналістики,

к.ю.н., доцент

(Львівський державний

університет внутрішніх справ)

Башак М.

здобувач освітнього рівня «бакалавр»
(*Львівського державного університету
внутрішніх справ*)

ТАКТИКА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОСТРАЖДАЛИХ В НАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Збройна агресія російської федерації проти України призвела до численних порушень прав людини, злочинів проти мирного населення, руйнувань житлових будинків і критичної інфраструктури [1]. Допит постраждалих, в умовах війни є важливим інструментом для збору доказів та встановлення правдивої картини подій. Через психоемоційний стан і досвід травматичних подій у постраждалих, проведення допиту ви

магає особливої тактики. Від ефективності та етичності процесу допиту залежить якість отриманих даних і психічне здоров'я постраждалих.

Окреслена проблематика є предметом обговорення сучасних вчених, таких як М. А. Готвянська (2019), Г. Ю. Нікітіна-дудікова (2020), О. М. Пасько, В. В.Грошко (2022), Ю. М. Чорноус, С. О. Власенко (2022) та ін. Однак, дослідивши юридичну літературу, зокрема напрацювання в галузі криміналістики, кримінального та кримінального процесуального права, можемо констатувати брак досліджень щодо допиту свідків і потерпілих під час розслідування порушення законів та звичаїв війни [2].

Г. Ю. Нікітіна-дудікова висвітлює поняття допиту як вербальну слідчу (розшукову) дію, що потребує врахування тактики його проведення, а саме: тактичних прийомів і криміналістичних рекомендацій, спрямованих на встановлення психологічного контакту й отримання необхідних відомостей від малолітнього потерпілого [7].

Постраждалі внаслідок воєнних дій часто переживають сильний стрес, депресію, тривогу або інші психічні порушення. Вони можуть бути травмовані

настільки, що будь-які згадки про події здатні викликати страх або навіть панічні атаки. Під час допиту особливо важливо враховувати психологічний стан таких осіб і уникати ситуацій, які можуть їх ретравматизувати. Успішний допит потребує не лише дотримання юридичних норм, а й спеціальних етичних підходів.

Етичність під час допиту полягає в дотриманні принципів конфіденційності, поваги до почуттів і досвіду потерпілого, забезпеченні відчуття безпеки. Важливим завданням є також уникнення тиску чи примусу, що може спотворити свідчення або вплинути на психічний стан людини. Тому для роботи з постраждалими рекомендується залучати фахівців, які мають досвід у психології травми [3, с. 97].

Слідчий, який проводить допит за окреслених умов, повинен мати не лише знання, а й досвід роботи з особами, які пережили травми та стресові ситуації. Допит свідків і потерпілих має бути здійснено відповідно до міжнародних стандартів прав людини, забезпеченням дотримання принципів законності, гуманізму, справедливості, поваги до честі ц гідності особи, недопущення та запобігання будь-якому виду примусу. Також важливо забезпечити безпеку та конфіденційність для свідків і потерпілих під час допиту, щоб вони могли почуватися вільно й розкуто під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Допит неповнолітніх, які стали жертвами насильства, є однією з найскладніших слідчих дій, оскільки він супроводжується як загальними труднощами (необхідністю встановлення контакту, здобуттям точних і повних свідчень), так і специфічними особливостями дитячої психології. Неповнолітні часто схильні до фантазування та самонавіювання, що може ускладнити встановлення об'єктивних обставин подій. Крім того, при допиті підозрюваних чи обвинувачених неповнолітніх обов'язковою є присутність адвоката, законних представників та психолога, які мають право задавати питання. Це вимагає від слідчого не лише дотримання процесуальних норм, але й спеціальної підготовки, спрямованої на забезпечення виваженого підходу до роботи з неповнолітніми, що допомагає не

тільки зібрати необхідні докази, але й мінімізувати ризик психічного травмування дитини [8, с. 274].

Військові злочини, зокрема на окупованих територіях, часто включають насильство та трагедії, свідками яких можуть бути діти. Такі обставини можуть завдати серйозної шкоди психічному стану допитуваного неповнолітнього, тому тактика слідчого повинна бути спрямована на захист його емоційного та психологічного благополуччя.

Особливу увагу слід приділяти забезпеченню безпеки та конфіденційності під час допиту неповнолітнього, що стає ще складнішим завданням, якщо злочин стався в умовах воєнного стану або дитина стала жертвою насильства з боку близьких. Відповідно до Конвенції ООН про права дитини, діти мають право на особливий захист та дбайливе ставлення з боку суспільства, що передбачає застосування спеціальних методик і підходів під час слідчих дій [4].

Для забезпечення точності свідчень під час допиту неповнолітніх рекомендується використовувати спеціалізовані методики, зокрема рольову гру та інші ігрові методи, які допомагають дитині почуватися комфортніше. Також, під час допиту малолітніх, можна застосовувати демонстраційні засоби, наприклад, анатомічні ляльки, що полегшують дитині відтворення та опис подій.

Так, підготовка до допиту неповнолітніх, які стали жертвами насильства, сексуальних злочинів або трагедій в умовах воєнного стану, є критично важливим етапом для забезпечення їх безпеки, захисту прав та досягнення справедливості. Завдяки належній підготовці можна значно підвищити ефективність допиту, оскільки отримані результати можуть мати вирішальне значення у кримінальному провадженні, впливаючи на визначення вини або невинуватості обвинуваченого.

Допит вибудовується поетапно: попереднє вивчення та аналіз обставин кримінального правопорушення, безпосередньо – обставин, які унеможливають участь особи під час судового розгляду, що відображено за змістом клопотання слідчого й відповідних підтверджувальних документів, доданих до нього; психологічна підготовка слідчого судді до допиту; виконання процедури допи-

ту (пропозиція розповісти все відоме у справі, постановка різного виду запитань, застосування тактичних прийомів); фіксація перебігу та результатів допиту; аналіз та оцінка результатів допиту.

Отримати достовірну та повну інформацію від малолітнього потерпілого – складний процес, оскільки він залежить не лише від розвитку дитини, її світосприйняття, індивідуальних особливостей тощо, але й тактики проведення слідчої (розшукової) дії. Найчастіше показання потерпілого є першочерговим джерелом інформації щодо характеру події злочину.

З огляду криміналістики процес допиту малолітнього потерпілого можна поділити на відповідні етапи: підготовчий, робочий, заключний, оскільки він залежить від розвитку самого постраждалого а нашому випадку – неповнолітніх.

Виходячи із вищенаведеного, допит неповнолітніх під час збройної агресії є не тільки складним криміналістичним процесом, а й дуже чутливим до емоційного стану дитини. Слідчі повинні бути ретельно підготовлені до цього завдання, дотримуючись високих етичних стандартів і застосовуючи індивідуальні підходи для захисту психологічного благополуччя неповнолітніх потерпілих. По-друге, ефективність допиту безпосередньо залежить від ретельного попереднього вивчення особи допитуваного.

У загальному підсумку, такий допит є надзвичайно складною та чутливою слідчою дією, яка вимагає особливої підготовки та уваги до психологічного стану дитини. З урахуванням специфічних особливостей дитячої психології, таких як схильність до фантазування і самонавіювання, а також емоційної вразливості, слідчий повинен застосовувати спеціальні методики, які мінімізують ризик психічного травмування та сприяють збору точних і правдивих свідчень. Важливим є також забезпечення безпеки та конфіденційності під час допиту, особливо в умовах воєнного стану або в ситуаціях, коли дитина стала жертвою насильства з боку близьких.

Належна підготовка слідчого до допиту неповнолітніх, знання психологічних особливостей та застосування індивідуальних підходів дозволяють ефекти-

вно зібрати необхідні докази, водночас забезпечуючи захист емоційного та психологічного благополуччя дитини. Тільки в такому випадку можна досягти балансу між отриманням правдивих свідчень та захистом прав неповнолітніх, що є основним завданням під час проведення таких слідчих дій.

Допит жінок, які стали жертвами насильства, є однією з найскладніших і водночас найвідповідальніших процедур у кримінальному розслідуванні. Особливості цього процесу обумовлені не тільки вимогами до збору доказів, а й необхідністю врахування психологічного стану потерпілої особи, її емоційного та фізичного благополуччя, що вимагає особливої тактики з боку слідчого. Враховуючи високий рівень стресу та травм, які можуть виникнути під час допиту, важливо розуміти, як правильно підготуватися до цього процесу і що саме слід зробити, аби він не завдав ще більшої шкоди жертві. Першим і найважливішим кроком є ретельне вивчення особистості потерпілої. Слідчий має зібрати інформацію про вік, місце народження, рівень освіти та професійну діяльність жінки, а також про її соціальне оточення: родину, колег, друзів і сусідів. Зрозуміло, що жінка, яка пережила насильство, може бути вразливою, тому варто також звернути увагу на можливі психічні розлади та етапи їх лікування. Всі ці фактори дозволяють краще розуміти, як правильно підходити до допиту, аби отримати точні й правдиві свідчення без додаткового травмування. Ще одним важливим аспектом є вивчення зв'язків потерпілої з насильником. Оскільки насильство часто має особисті чи професійні корені, потрібно з'ясувати, чи був у потерпілої зв'язок із насильником (наприклад, родинний чи службовий). Вивчення зовнішніх ознак жертви також є важливою частиною підготовки до допиту. Наприклад, аналіз її одягу та особистих речей під час скоєння насильства може допомогти встановити додаткові факти, важливі для розслідування. Але навіть найкраща підготовка не дасть результату, якщо не забезпечено правовий захист потерпілої [6, с. 28-29].

Крім правового захисту, слід також врахувати психологічні аспекти допиту. Для того, щоб провести допит успішно, необхідно створити атмосферу довіри та безпеки для потерпілої. Важливо, щоб жінка розуміла порядок проведен-

ня процесуальних дій, щоб їй було надано необхідну психологічну підтримку, зокрема залучення професійного психолога, який допоможе їй адаптуватися до процесу допиту. Психолог також може пояснити потерпілій, що її свідчення важливі для розслідування і можуть допомогти запобігти подібним злочинам у майбутньому. Більше того, необхідно чітко пояснити, що свідчення будуть конфіденційними, і що кожен крок спрямований на те, аби винний поніс покарання.

Окрему увагу слід приділити методам, які можуть допомогти жінці не тільки пройти через допит, а й зробити його максимально комфортним для неї. Використання спеціалізованих методик, таких як рольові ігри чи інші техніки, може значно знизити рівень стресу у потерпілої та сприяти кращому відтворенню подій.

Допиту постраждалих від агресії рф має базуватися на дотриманні етичних принципів, розумінні психологічного стану потерпілих та адаптації процесу до їхніх потреб. Врахування цих особливостей сприяє отриманню достовірних свідчень і запобігає додатковій травматизації.

Наслідками збройної агресії рф проти України є значна кількість постраждалих цивільних осіб, зокрема тих, які змушені були покинути своє місце проживання внаслідок збройної агресії проти України та переміститися на більш безпечні території всередині України та за її межі, особи, які були депортовані чи примусово переміщені, а також населення, яке залишилося проживати на тимчасово окупованих територіях або в районах проведення бойових дій.

Можна констатувати, що допит на нинішньому етапі розвитку законодавства, науки і практики тлумачать як: слідчу (розшукову) дію, регламентовану КПК України [5]; інформаційно-пізнавальний процес; практичну діяльність уповноважених КПК України, спрямовану на забезпечення доказування та досягнень кримінального провадження, що реалізують з урахуванням тактичних і психологічних особливостей.

Список використаних джерел

1. Гриценко І.М. Психологічні аспекти роботи з постраждалими внаслідок збройних конфліктів. *Психологія і право*. 2022. № 1. С. 32–41.
2. Жовтюк О. Особливості проведення допиту свідків і потерпілих під час розслідування порушення законів та звичаїв війни. 2024. С. 101–109. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1643>
3. Кодекс етики поведінки під час допиту потерпілих: посібник для слідчих. *Центр прав людини*. Київ. 2023. 85 с.
4. Конвенція ООН «Про права дитини» (1989 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 21.11.2024).
5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. № 1001-05 (Кодекс втратив чинність на підставі Кодексу N 4651-VI від 13.04.2012 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text>
6. Левицький А.О., Тарнавська О.О. Тактика допиту потерпілих-жінок від насильницьких злочинів. *Ольвійський форум–2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. 2024. С. 25–31.
7. Нікітіна-Дудікова Г. Тактика допиту малолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. *НАВС «Юридична психологія»*. 2020. Том 26 (1). С. 77–84.
8. Пасько О.М., Горошко В.В. Комунікативна готовність слідчого як необхідний складник допиту неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № ½. С. 273–277. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/50.pdf>

Струж П.В.

аспірант кафедри кримінального
процесу та криміналістики
факультету №1

ЗМІСТ ТА МІСЦЕ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ В МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВПОРУШЕННЯ

Подія кримінального правопорушення та протидія розслідуванню явища взаємопов'язані. Протидія розслідуванню – складний багатогранний процес. Саме цим, на думку вчених, пояснюється наявність багатьох наукових підходів, позицій, які стосуються її сутності. Не дивлячись на те, що протидія розслідуванню вивчається вченими-криміналістами вже достатньо тривалий час, не всі проблеми цього криміналістичного вчення отримали чітке вирішення.

При описанні протидії розслідуванню різні дослідники виділяють різні аспекти даного явища: форми, способи, ситуації, фактори детермінації, суб'єктивну сторону, часові фактори, якісну сторону тощо. При цьому більшість авторів основну увагу приділяють класифікації за різними підставами та опису окремих проявів протидії.

Деякі автори оперують термінами «криміналістична характеристика протидії», «загальна характеристика протидії», зокрема, І. В. Грицюк, Р. В. Мудрецький, О. І. Ромців, В. Г. Рубцов, О. Ю. Федоренко. Але в роботах цих та інших авторів немає визначення ні першого, ні другого.

Вивчення змісту матеріалу, який викладається у публікаціях дозволяє виділити їх бачення складових криміналістичної характеристики протидії:

- форми та способи протидії розслідуванню;
- суб'єкти протидії розслідуванню.

Ці два компоненти є традиційними для всіх досліджень протидії розслідуванню, навіть тих, у яких терміни криміналістична чи загальна характеристика не використовуються.

В рамках першого компонента науковці вирішують в першу чергу класифікаційне завдання, виділяючи та розкриваючи прояви протидії розслідуванню (форми) та деталізуючи їх особливості через розкриття поведінкових актів у яких вони втілюються (способи). А другого – виділяються види суб'єктів протидії, мотиваційна основа їх дій та можливості у впливі на хід та результати досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Переважає більшість криміналістів, які присвятили свої наукові розвідки протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, цим і обмежуються. Наукова цінність узагальнень форм, способів, суб'єктів протидії розслідуванню є безумовною, але чи достатньо цього для належного інформаційного забезпечення діяльності суб'єктів досудового розслідування щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню? Очевидно що ні. На нашу думку, суттєвими недоліками такого підходу до розкриття сутності протидії розслідуванню є відсутність визначення та описання зовнішніх проявів результатів застосування конкретних способів протидії, тобто матеріальних та ідеальних слідів відображень таких дій. Без таких даних не можуть бути побудовані моделі механізму протидії розслідуванню певним способом та наслідки його застосування. Відповідно, без цих моделей неможливо визначити процес пошуково-пізнавальної діяльності слідчого від слідчого комплексу, який утворюється в наслідок складних процесів впливу на оточуюче їх середовище дій особи, спрямованих на вчинення кримінального правопорушення, його приховування та перешкоджання його розслідуванню, дій осіб, як зацікавлених так і ні в результатах розслідування, до одержання визначеними кримінальним процесуальним законом засобами достовірних даних про обставини події кримінального правопорушення та осіб, причетних до неї. Саме такий підхід до вироблення якісних криміналістичних рекомендацій з розслідування окремих різновидів кримінальних правопорушень є загально визнаним [1, с. 61; 2, с. 40–41; 3, с. 14].

Для підвищення якості наукових розвідок протидії під час розслідування окремих різновидів кримінальних правопорушень є необхідність запровадження в науковий обіг категорії її криміналістичної характеристики. Але

для цього необхідно визначити її співвідношення з криміналістичною характеристикою кримінального правопорушення та її місце в структурі методики його розслідування.

Криміналістична характеристика протидії розслідуванню окремого різновиду кримінального правопорушення є системою даних про типові криміналістично-значимі його ознаки, відомості про які є необхідними для виявлення фактів здійснення протидії розслідуванню, з'ясування їх впливу на джерела фактичних даних про обставини події кримінального правопорушення та осіб, причетних до неї, визначення засобів подолання протидії. Основними структурними компонентами криміналістичної характеристики протидії розслідуванню для забезпечення її прикладного значення для розробки алгоритмів розслідування окремого різновиду кримінальних правопорушень пропонується визначити типові: 1) суб'єкти протидії розслідуванню, їх мотиви та типові об'єкти впливу; 2) форми, способи протидії розслідуванню та їх вплив на джерела фактичних даних про обставини події кримінального правопорушення; 3) ознаки застосування певних способів протидії розслідуванню.

Важливим є не просто наведення переліку структурних елементів криміналістичної характеристики протидії розслідуванню окремого різновиду кримінальних правопорушень, а змістовне їх наповнення, щоб вона не перетворилася у наукову абстракцію. Для цього рекомендується:

1) при характеристиці кожного з видів суб'єктів протидії розслідуванню описувати потенціал їх впливу на хід та результати розслідування кримінального правопорушення, умови за яких ці особи можуть бути залучені до протидії розслідуванню, мотиваційну основу їх дій та характер їх взаємозв'язку із особою, яка вчинила кримінальне правопорушення;

2) виділяти та описувати типові форми та способи протидії розслідуванню, демонструючи їх взаємозв'язок із видом кримінального правопорушення, типовими для нього джерелами фактичних даних про його обставини та особливостями збирання доказів. Також важливим є виділення умов, за яких може бути обраний той чи інший спосіб протидії розслідуванню з виділенням чинни-

ків, які можуть впливати на ефективність чи не ефективність їх застосування;

3) в описанні ознак застосування певного способу протидії розслідуванню концентруватися не тільки на його матеріальних слідах відображеннях, а й на проявах в поведінці суб'єктів протидії розслідуванню ознак намагання приховати інформацію, яка має значення для кримінального провадження. При чому не слід обмежуватися наведенням ознак застосування певного способу протидії. Значення для слідчої практики буде мати описання видозмін у комплексі слідів, який мав би бути сформований в результаті вчинення кримінального правопорушення без застосування цього способу протидії, і які саме сліди вчинення кримінального правопорушення, яким чином видозмінюються під впливом таких дій.

Криміналістична характеристика протидії розслідуванню окремого різновиду кримінального правопорушення, на наше переконання, має бути інтегрована як окремий компонент в структуру методики розслідування окремого різновиду кримінального правопорушення. З категорією криміналістичної характеристики кримінального правопорушення вона знаходиться у відносинах часткового перетину. І то тільки у випадках умисних кримінальних правопорушень, тому що приховування таких кримінальних правопорушень може бути складовою їх способу та механізму вчинення. Однак, ця обставина не виключає окремого викладення особливостей протидії розслідуванню в рамках її криміналістичної характеристики. В плані послідовності наведення, то очевидно в першу чергу має бути розкрита криміналістична характеристика кримінального правопорушення, потім на підставі цього матеріалу – криміналістична характеристика протидії розслідуванню, а надалі – дані з цих криміналістичних характеристик виступатимуть інформаційною основою для вироблення слідчих ситуацій та методичних рекомендацій з розслідування кримінального правопорушення на початковому та наступному його етапах. Такий підхід забезпечить категоріальну послідовність та термінологічну зрозумілість, а також розширить можливості з розкриття закономірностей кримінально протиправної діяльності та її розслідування.

Список використаних джерел

1. Коновалова В. О. Проблеми методології галузевих наук (кримінальне право, кримінально-процесуальне право, криміналістика, судова експертиза). Право та інновації. 2015. № 4. С. 58–64.
2. Барган С. С. Пізнавальна діяльність слідчого : криміналістичний та процесуальний аспекти : дис... докт. філософії : 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2024. 258 с.
3. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. Криміналістика: підручник. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.

Тітова Н.В.

ад`юнкт кафедри
кримінального процесу та криміналістики
*(Львівського державного університету
внутрішніх справ)*

ДОКАЗУВАННЯ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ОЗНАКАМИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 201² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Не найкращі часи на в Україні «породили» збільшення кількості вчинених злочинів, пов'язаних із «незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» передбаченого ст. 201² Кримінального кодексу України (Далі - КК) [1].

Аналізуючи судову практику, найбільш поширеними злочинними діями є ввезення на територію України автомобілі, що визнаються гуманітарною допомогою для Збройних Сил України (Далі - ЗСУ) або територіальної оборони міст

країни. Перетнувши кордон без сплати мит за розмитнення транспортного засобу, злочинці з метою особистої наживи продають автівки.

Першочергового, в ході досудового розслідування кримінального провадження слід отримати у Державній митній службі України перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, а також інформацію про пропуск вантажу, який перетнув кордон без розмитнення транспортного засобу і з якою метою. Мета в даному випадку є визначальною, оскільки товари є гуманітарною допомогою для вітчизни.

Аналізуючи судову практику, яскравим прикладом документування події кримінального правопорушення та інших обставин вчинення злочину є проведення негласної слідчої (розшукової) дії (Далі – НС(Р)Д), а саме контролю за вчинення злочину у формі оперативної закупки відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України (Далі - КПК) [2]. Згідно з вироком Святошинського районного суду м. Києва у справі 759/1547/23 суть на території України діяла «Благодійна організація», яка з-за кордону перевозила автомобілі до митної зони України як гуманітарну допомогу ЗСУ [3].

В ході досудового розслідування органом досудового розслідування було проведено контроль за вчинення злочину у формі оперативної закупки двох автівок, які були ввезені на територію України як гуманітарна допомога ЗСУ [3].

Один із обвинувачених висунув вимогу «покупцеві» перерахувати грошову суму 470 000 грн. на рахунок «Благодійної організації» із призначенням платежу – благодійна допомога, доставивши «покупця» до відділення банку для здійснення платежу [3].

У результаті контроль за вчинення злочину було припинено, проведено обшук і вилучено два транспортні засоби, які є предметом кримінального правопорушення [3].

Крім того, в ході досудового розслідування застосовано декілька ефективних засобів НС(Р)Д як засоби встановлення події кримінального правопорушення: «- аудіо, - відеоконтроль особи»; ««зняття інформації з електронних комунікаційних мереж», а також доступ до облікових записів, усіх програмних

продуктів, поштових сервісів обвинуваченого» [3]. Відтак обвинувачення ґрунтується на доказах отриманих НС(Р)Д.

В практичній діяльності також наявні злочинні дії щодо волонтерської допомоги у вигляді персональних тактичних аптечок для військової частини. За обставинами справи, обвинувачений співпрацював із представниками британської благодійної організації, отримував волонтерську допомогу, яку був зобов'язаний передати військовим. Незважаючи на це зобов'язання, всупереч йому, обвинувачений передавав своїм співникам з метою збуту та отримання неправомірної вигоди. Ті, в свою чергу, здійснювали збут волонтерської допомоги через інтернет – магазин, в соціальній мережі «Інстанграм» [4].

В ході досудового розслідування слідчим спільно з оперативними працівниками було проведено декілька обшуків за місцем проживання та праці обвинувачених. Аналізуючи ухвали про надання обшуку, слід зазначити, що для зібрання та відтворення усіх обставин події кримінального правопорушення судом було надано дозвіл на вилучення, а саме: «гуманітарної допомоги, чорнових записів з інформацією про отримання товарів гуманітарної допомоги, платіжних квитанцій та доручень на відправку аптечок поштовим сполученням, актів прийому – передачі товарів гуманітарної допомоги, тощо ... » [4].

Слід відзначити, що обшук залишається в топі найбільш правозастосовних слідчих (розшукових) дій, оскільки його примусовий, силовий характер без згоди особи дозволяє вилучити усі необхідні докази для встановлення події кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями, станом на 21.11.2024, режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> – назва з екрану – дата звернення 21.11.2024.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями, станом на 21.11.2024, режим доступу

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> – назва з екрану – дата звернення 22.11.2024.

3. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 01.11.2024 у справі № 759/1547/23, режим доступу: URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122732162> - дата звернення 24.11.2024.

4. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 23.04.2023 у справі № 686/1876/23, режим доступу: URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110463611> – дата звернення 25.11.2024.

Хитра А.Я.

завідувач кафедри

кримінального процесу та криміналістики,

к.ю.н., доцент

*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

Татарин І.І.

доцент кафедри

кримінального процесу та криміналістики,

к.ю.н., доцент

*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ
ПРОВЕДЕННЯ ЗНЯТТЯ ПОКАЗАНЬ З ТЕХНІЧНИХ ПРИЛАДІВ ТА
ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО МАЮТЬ ФУНКЦІЇ ФОТО-, КІНОЗ-
ЙОМКИ, ВІДЕОЗАПISУ, ЧИ ЗАСОБІВ ФОТО-, КІНОЗЙОМКИ,
ВІДЕОЗАПISУ**

Процесуальні дії слідчого або прокурора під час досудового розслідування, незалежно від їх мети, спрямовані на швидке, повне та неупереджене розслідування кримінального провадження. Тому всі процесуальні дії слідчих у кримінальному провадженні можна назвати слідчими (розшуковими) діями. Проте в юридичній літературі слідчими (розшуковими) діями вважаються лише ті дії, які мають безпосередню мету виявлення, збирання, вивчення, дослідження, оцінки та використання доказів, тобто діяльність слідчих, результати яких безпосередньо впливають на отримання доказової інформації у кримінальному провадженні.

Відповідно до статті 245¹ Кримінального процесуального кодексу України зняття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису відноситься до слідчої (розшукової) дії.

Крім того, використання органами та підрозділами поліції технічних пристроїв і технічних засобів із функціями фото- та відеозапису, відеозапису, фото- та відеотехніки, відеозапису регулюється Наказом від 18.12.2018 р. № 1026, який містить окремі положення вилучення таких фото-, відео-, кіно показань, зроблених органами та підрозділами поліції із застосуванням відеореєстраторів, портативних відеореєстраторів, автомобільних систем технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відео-, аудіозапису, стаціонарних систем технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису тощо [1].

Передбачені кримінальним процесуальним законом ряд умов, які надають слідчим право на проведення однієї чи кількох слідчих (розшукових) дій і є правовою підставою для зняття показань з технічних приладів, іншими словами, є нормою кримінального процесуального законодавства (стаття 245¹ КПК України).

Фактичною підставою для здійснення зняття показань можуть бути різні фактичні дані, які зумовлюють необхідність виявлення, збирання та перевірки

доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення обставин кримінального правопорушення.

Процесуальною підставою для збирання доказів в тому числі знаття показань з технічних приладів є рішення, винесене в процесуальному акті уповноваженою особою (слідчим, прокурором), що ґрунтується на фактичних даних і нормах кримінального процесуального закону.

Цілі, з якими проводяться слідчі (розшукові) дії, зазвичай прямо обумовлюються кримінальним процесуальним законом. Відтак, зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису проводиться з метою в одержанні слідчим, прокурором від особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, необхідних для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, копій фото- або кінозйомки, відеозапису, здійснених у публічно доступних місцях, у тому числі в автоматичному режимі, за виключенням місць, що відносяться до приватних помешкань осіб.

До технічних пристроїв та засобів, з яких можна отримати дані, відносяться автомобільні відеореєстратори, безпілотні літальні апарати, призначені для польотів без пілота та проведення фото- або відеозйомки. Також до них відносяться портативні відеореєстратори, які використовують підрозділи Національної поліції для автоматичної фото- та відеозйомки, і стаціонарні системи, встановлені в громадських місцях для охорони публічної безпеки, майна, безпеки дорожнього руху та забезпечення громадського порядку, а також для фіксації правопорушень [2, с. 358].

Закон України «Про Національну поліцію» містить норму стосовно використання технічних пристроїв, засобів та спеціалізованого програмного забезпечення (ст.40). Вона визначає, що такими пристроями можуть бути фото- та відеотехніка, у тому числі в автоматичному режимі, а також технічні засоби для виявлення й/або фіксації правопорушень. Також включено поняття «інформація, отримана за допомогою фото- і відеотехніки» та «матеріали фото- і кінозйомки, відеозапису» [3].

Щодо місця і часу проведення слідчих (розшукових) дій, вони в основному виконуються там, де слідчий вважає за потрібне. Найчастіше це його кабінет. Однак деякі дії не можна провести в кабінеті, наприклад, огляд місця події або слідчий експеримент. Іноді розслідування проводиться за місцем знаходження допитуваної особи: потерпілий у лікарні, підозрюваний у слідчому ізоляторі. Зняття показань у конкретному випадку здійснюється там, де знаходяться технічні засоби, що зафіксували подію кримінального правопорушення або інші події. Кримінальний процесуальний закон встановлює, що слідчі (розшукові) дії зазвичай проводяться вдень (з 6 до 22 години). У нічний час їх можна проводити тільки в невідкладних обставинах, коли зволікання може призвести до негативних наслідків: втрат доказів, продовження злочинних дій або приховування злочинців. Зняття показань рекомендується здійснювати протягом денного часу за добровільною згодою власника технічного засобу, щоб уникнути створення для нього дискомфортної ситуації.

Отримання даних з технічних приладів і засобів забезпечує об'єктивну інформацію про їхню роботу, параметри й стан. Згідно зі статтею 245¹ КПК України, існують декілька способів отримання таких даних з пристроїв із функціями фото-, кінозйомки і відеозапису:

1. Самостійне копіювання власником або користувачем.
2. Копіювання за участю спеціаліста на носії, що надає слідчий або прокурор.
3. Надання копій на власних носіях за бажанням власника або користувача.

Таким чином, копіювання даних може бути здійснено у присутності слідчого або прокурора, самим власником чи користувачем, або за участю спеціаліста. Вибір носіїв для копіювання також може бути зроблено залежно від бажання власника або користувача чи їх надає слідчий або прокурор. Процес отримання даних можна виконувати за допомогою різноманітних технічних приладів, включно з датчиками, сенсорами, вимірювальними приладами, комп'ютерами та програмним забезпеченням, підключеними до обладнання або бездротово.

Як відзначається в науковій літературі, до тактичних особливостей підготовки до зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису слід віднести:

1. Огляд місця події для фіксації розташування камер зовнішнього спостереження, які могли зафіксувати окремі аспекти вчинення кримінальноо правопорушення.

2. Встановлення наявності у свідків фото-, відео- та аудіозаписів, що стосуються події.

3. Вимога надання інформації про розміщення технічних пристроїв із функціями фото-, кінозйомки і відеозапису в певній місцевості.

4. Отримання згоди від власника або користувача пристроїв на надання їхніх копій.

5. Залучення спеціаліста для копіювання даних і вирішення додаткових питань.

6. Підготовка технічних засобів і програмного забезпечення для копіювання.

7. Винесення постанови про знаття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису, ін. [4, с. 268].

До таких технічних приладів можна віднести будь-які пристрої з функцією фото-, кінозйомки та відеозапису, зйомка на яких може здійснюватися як автоматично, так і вручну. Особистий мобільний телефон також є таким приладом, оскільки має ці функції [5, с. 135].

Важливість процесуальної регламентації проведення зняття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису, мають значний доказовий потенціал, процес їх зняття, обробки та використання потребує чіткої правової регламентації для забезпечення достовірності та допустимості доказів у судовому процесі. Правильне документування зняття показань з технічних за-

собів сприяє захисту прав та інтересів усіх учасників процесу, забезпечуючи прозорість і об'єктивність отриманих даних. Існує потреба в удосконаленні законодавчої бази та деталізації норм, що регулюють процедури використання технічних засобів, для уникнення зловживань і забезпечення належної об'єктивності та справедливості у судових розглядах. Чітке процесуальне регламентування проведення зняття показань з технічних засобів сприятиме більш ефективній та коректній діяльності правоохоронних органів, що може знизити кількість судових помилок і підвищити рівень довіри до судової системи.

Таким чином, процесуальне регламентування процедур зняття показань з технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису є важливим елементом кримінального судочинства, який потребує подальшого розвитку та вдосконалення для забезпечення законності, справедливості та ефективності судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Інструкція із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України № 1026 від 18.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0028-19>
2. Капліна О.В. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів: правовасутність та процесуальний порядок. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»: у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 357-360
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 40-41. ст.379.
4. Матюшкова Т.П. Тактика вилучення фото-, кінозйомки, відеозапису при розслідуванні кримінальних проступків. учасні тенденції розвитку кримі-

налістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану. Харків, 2022. С.266-269.

5. Смаль І. Практичні аспекти зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- кінозйомки, відеозапису у кримінальному процесі. *Věda a perspektivy*. № 6(25). 2023. С.130-147.

ЦІМЕРМАН У. Ю.

здобувач рівня вищої освіти «бакалавр»

факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДОПИТ НЕПОВНОЛІТНЬОГО

Допит особи є однією з основних слідчих дій у кримінальному процесі на стадії досудового розслідування та важливим джерелом доказів під час судового розгляду. КПК України передбачає та виокремлює допити різних учасників кримінального процесу (зокрема, допит підозрюваного, потерпілого, обвинуваченого, свідків, неповнолітнього, експерта)[1].

Актуальність теми допиту неповнолітнього зумовлена потребою забезпечення належного захисту прав та інтересів дитини у кримінальному провадженні – це є важливою складовою побудови правової держави. Неповнолітні – це особлива категорія учасників процесу, вони потребують спеціального підходу під час проведення слідчих розшукових дій, беручи до уваги їхню психологічну та емоційну вразливість.

У кримінальному процесуальному законодавстві в п. 11, 12 ст. 3 КПК України також закріплено визначення зазначеного поняття. Під малолітньої особою розуміють дитину до досягнення нею чотирнадцяти років, під неповнолітньою – малолітню особу, а також дитину від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Отже, у положеннях чинного законодавства не встановлено мінімального

віку потерпілого. Щодо процесуального статусу в кримінальному провадженні дітей, то вони являють собою особливу соціально-вразливу групу, щодо яких законом передбачено закріплення додаткових правових гарантій для захисту їх прав і законних інтересів[2].

Допит неповнолітнього є особливою процесуальною дією, яка вимагає врахування емоційних, психологічних та вікових особливостей дитини, здійснених в умовах, які забезпечують максимальний захист її прав та інтересів, а також дотримання норм законодавства для запобігання тиску, маніпуляції та порушення права дитини.

Одним із способів отримання такої інформації є допит потерпілої особи. При цьому допит дитини в кримінальному провадженні має свою специфіку.

Чинний КПК України передбачає можливість проводити допит не тільки за місцем проведення досудового розслідування, а також в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати.

Отже, місце для допиту має бути обрано так, щоб забезпечити зменшення можливої психологічної травматизації дитини. Допит, наприклад може відбуватися за місцем проживання чи місцем навчання дитини і в атмосфері, дружній для дитини, із якнайкращим забезпеченням інтересів дитини. На практиці існують випадки проведення допитів у непристосованих приміщеннях, що не сприяє налагодженню необхідного контакту з дитиною.

На етапі досудового слідства ефективною є методика допиту дитини – «Зелена кімната». Зазначена методика розроблена з метою впровадження найкращого досвіду допиту дитини, коли не травмують останню та забезпечують можливість зібрати всі необхідні докази у справі. На жаль, випадки допиту потерпілої дитини за методикою «Зелена кімната» не є частими, зважаючи на невелику кількість таких «Зелених кімнат», а, отже, значну віддаленість правоохоронних органів від таких спеціально обладнаних приміщень.[2].

Насамперед слід зазначити, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться обов'язково в присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - під час допиту може бути присутній лікар.

При цьому до початку допиту зазначеним особам роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі. Коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника (частина третя статті 227 Кримінального процесуального кодексу)[3].

Статтею 52 КПК України передбачено обов'язкову участь захисника в кримінальному провадженні щодо осіб, яких підозрюють або обвинувачують у вчиненні правопорушення у віці до 18 років (із моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою)[4].

Пунктом 2 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» передбачено, що діти мають право на безоплатну вторинну правову допомогу згідно із цим Законом[5].

Також законодавчо закріплено обмеження часу щодо часу допиту. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Дитині, яка не досягла шістнадцятирічного віку повідомляють про надання правдивої інформації, не попереджаючи про кримінальну відповідальність за відмову та за неправдивість показань.

Хочу зазначити, що проблематикою даної теми є такі, як :

1. Психологічна вразливість дитини, тобто вони не можуть розуміти суті допиту або відчувати тиск і це може призвести до неправдивих показань.
2. Порушення прав дитини полягає у відсутності присутності педагога, психолога чи законного представника, це може призвести до неякісного допиту.

3. Неправильні методи допиту, які не відповідають психологічним та віковим особливостям, може негативно вплинути на психіку, та викликати ризик отримання фальшивих свідчень.

З вище сказаного можу зазначити, що допит неповнолітнього є складною процесуальною дією, вона вимагає особливої уваги для дотримання прав дитини, враховуючи її психологічні та вікові особливості. Незаконне проведення допиту може призвести до недостовірності отримання свідчень.

Список використаних джерел:

1. Допит підозрюваного як інструмент сторони захисту - Юридична Газета. *Юридична газета – онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/dopit-pidozryuvanogo-yak-instrument-storoni-zahistu.html>(дата звернення: 25.11.2024).
2. Вища школа адвокатури Національної Асоціації Адвокатів України. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/>(дата звернення: 25.11.2024).
3. Гришанова Н. Допит неповнолітнього: що потрібно знати. ЮРЛІ-ГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/209538_dopit-nepovnoitnogo-shcho-potrбно-znati(дата звернення: 25.11.2024).
4. Юридичний інтернет ресурс. Стаття 52. Обов'язкова участь захисника - Кримінальний процесуальний кодекс України | Protocol. *Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні!*. URL: https://protocol.ua/amp/ua/kriminalniy_protseualniy_kodeks_ukraini_stattya_52/(дата звернення: 25.11.2024).
5. Юридичний інтернет ресурс. Стаття 13. Поняття безоплатної вторинної правничої допомоги - Про безоплатну правничу допомогу - Закони України | Protocol. *Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні!*. URL: https://protocol.ua/amp/ua/pro_bezoplatnu_ppravovu_dopomogu_vid_02_06_2011_3460_vi_stattya_13/(дата звернення: 25.11.2024).

Чайковська А. Р.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Хитра А. Я.

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Львівського державного університету внутрішніх справ

к.ю.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повідомлення про підозру та особливості його процесуального та практичного здійснення у час воєнного стану в Україні є однією з тем обговорення, так як дана процедура дає старт строкам досудового розслідування, особі надається статус «підозрюваний», відбувається розширення повноважень працівників органів досудового розслідування. Однак виникають певні складнощі у здійсненні такої необхідної процесуальної процедури, зокрема у застосуванні її до російських військовослужбовців, колаборантів, осіб, що співпрацюють з ворогом та надають йому свої «послуги» у викритті позицій ЗСУ тощо. З огляду на вище наведене виникає потреба у систематичному аналізі даної теми та пошуків раціональних вирішень.

Для прикладу: коли є неможливим вручення повідомлення про підозру безпосередньо особі, слідчі та прокурори можуть використовувати більш дієві способи. Деякі науковці та дослідники обраної теми стверджують, що доціль-

ним у воєнний час було б викладати повідомлення про підозру не лише на офіційному інтернет-сайті Офісу Генерального прокурора, а також висвітлювати таку інформацію на публічних сторінках структурних підрозділів поліції, прокуратури та надати можливість іншим користувачам поширювати такий контент. Такий вид розповсюдження охопить значну частину аудиторії, що збільшує шанси того, що особа, з приводу якої було розміщено таке повідомлення про підозру, побачить його та зможе ознайомитися зі змістом та як наслідок ефективніше захищати свої права та реалізувати захист у судовому процесі [3, с. 40].

В час воєнного стану повідомлення про підозру набрало ще більш вагомого статусу, так як визначає права та обов'язки сторін процесу під час розслідування кримінального правопорушення. Таким чином держава зберігає принцип законності, незважаючи на виклики, кинуті військовими діями зі сторони рф. Така процесуальна процедура гарантується законом, виступає юридичним засобом під час офіційного оголошення особі про підозру, що в подальшому дає змогу притягнути особу до кримінальної відповідальності абсолютно у рамках закону. Однак важливою у даному процесі залишається роль органів досудового розслідування та прокуратури, які в свою чергу повинні докласти зусиль задля уникнення порушень та помилок, що можуть призвести до таких негативних наслідків як зниження рівня довіри населення до справедливості судової системи та зневіра у дотриманні наданих державою прав та свобод [1, с. 14].

Кримінальним процесуальний кодекс України у статтях 2776-279 урегульовує процедуру повідомлення про підозру, підстави прийняття рішення, зміст тексту, процесуальний порядок та строки вручення повідомлення, його зміну. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-ІХ від 14.04.2022 року дає більш удосконалений та точний порядок проведення кримінального провадження, а саме розширює перелік суб'єктів сторони захисту. Бачимо, що у п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України додано «особу, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення

про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю», а у п. 27 ч. 1 ст. 3 КПК України роз'яснено, що такою особою є «фізична особа, яка не набула статусу підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з її смертю, але стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення» [4, с. 594].

Також позитивною зміною у законодавстві, що допомагає здійснювати досудове розслідування в умовах воєнного стану є зміни у ч. 7 ст. 615 КПК України, які регламентують строки повідомлення про підозру, а саме дають можливість оголосити особі повідомлення про підозру не протягом 24-ох годин з моменту її затримання, а збільшити цей час до 48-ми годин, у разі виникнення об'єктивних обставин [4, с. 594].

Також досліджено, що у деяких повідомленнях про підозру, оголошених підозрюваним у вчиненні порушень у сфері ідеологічного та культурно-освітнього колабораціонізму були виявлені порушення ст. 277 КПК, а саме невідображення місця народження та громадянства особи; граматичні та лексичні помилки тощо. Виявлено порушення Закону України «Про захист персональних даних» під час публікування повідомлень про підозру на сайті Офісу, а саме оприлюднення персональних даних підозрюваних [2, С. 260-261].

Проведений аналіз підтверджує використання слідчими та прокурорами типових шаблонів повідомлення про підозру, які не відповідають вимогам ст.277 КПК. З 57 повідомлень про підозру тільки 237мали усі структурні елементи відповідно до ст.277 КПК, проте вони містили неприховані дані підозрюваних усупереч Закону України «Про захист персональних даних». Таким чином, вважаємо, що існує неякісне складення повідомлень про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111КК, що може спричинити їх оскарження та ускладнення досудового розслідування [2, С. 260-261].

Отже, повідомлення про підозру є важливим процесуальним механізмом, умови дотримання якого гарантують збереження принципу законності в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Аббасов С.С., Шиян А.Г. Порядок повідомлення про підозру та його особливості в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (08 груд. 2023 р., м. Дніпро). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 14-17. (дата звернення: 24.10.2024).

2. Гутник А.В. Повідомлення про підозру у вчиненні ідеологічного та культурно-освітнього колабораціонізму: наліз дотримання вимог ст. 277 КПК. 2023. С. 250-273. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-11> (дата звернення: 24.10.2024).

3. Литвиненко О.Г., Груздь О.І. Окремі питання повідомлення про підозру. Правовий часопис Донбасу, (2), 2024. С. 37–42. (дата звернення: 25.10.2024).

4. Півненко Л.В. Особливості повідомлення про підозру в умовах воєнного стану. Матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану», 26-28 квітня 2023 року, рекомендовані до друку Вченою радою географічного факультету ДВНЗ «Ужгородського національного університету» від 27 червня 2023 року, протокол №8. С. 591-595. (дата звернення: 25.10.2024).

Чолій В.В.

Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»

факультету №1

(Львівського державного університету

внутрішніх справ)

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану правопорядок і безпека держави зазнають значних викликів, що створює нові обставини для правоохоронної діяльності. Такі умови ускладнюють розслідування, оскільки система правосуддя працює в умовах надзвичайного тиску, загроз та обмежених ресурсів. Розслідування злочинів під час воєнного стану є складною багатогранною діяльністю, яка потребує інтеграції новітніх технологій, міжвідомчої координації та дотримання принципів верховенства права. Вивчення цієї теми є важливим для розробки ефективних механізмів протидії злочинності, захисту прав людини та забезпечення справедливості в умовах війни.

Правове регулювання кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів відзначається значною специфікою. За таких обставин законодавець може вводити норми, які відходять від стандартів, характерних для мирного часу, з метою забезпечення ефективного реагування на загрози, що виникають у суспільстві та державі. Водночас такі норми повинні відповідати Конституції та міжнародним стандартам, щоб уникнути порушень прав людини [1, с. 40].

Введення режиму воєнного стану в Україні з 24 лютого 2022 року створило необхідність адаптації кримінально-процесуального законодавства до умов надзвичайної ситуації. Це обумовлено зростанням кількості злочинів, у тому числі військових, терористичних, злочинів проти національної безпеки, а також злочинів, пов'язаних із порушенням прав цивільного населення [2, с. 196]. Саме тому 14 квітня 2022 року до **Кримінального процесуального кодексу України** було внесено зміни, які деталізують порядок кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Закон України «**Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану**» запровадив низку важливих змін, спрямованих на адаптацію кримінально-процесуальних процедур до умов во-

енного часу. Такі зміни стосуються ключових аспектів кримінального провадження: 1. Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). 2. Процедури проведення обшуку / огляду житла, іншого володіння особи або обшуку особи. 3. Строків виконання процесуальних дій у кримінальному провадженні. 4. Особливостей проведення допиту підозрюваного. 5. Участі захисника у проведенні окремої процесуальної дії [3].

В умовах воєнного стану, згідно зі змінами до **ст. 615 КПК України**, були впроваджені спеціальні положення для забезпечення можливості здійснення досудового розслідування навіть за відсутності доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) [4]. У разі технічної неможливості доступу до ЄРДР, рішення про початок досудового розслідування ухвалює дізнавач, слідчий або прокурор. Для цього виноситься відповідна постанова, яка має бути оформлена невідкладно після завершення першочергових слідчих дій, таких як огляд місця події

Натомість позиція Т.О. Лоскутова акцентує увагу на важливому недоліку чинного регулювання – потреба складання паперової постанови ускладнює швидке реагування на злочини, адже час, витрачений на підготовку формальної документації, можна було б використати для проведення інших важливих процесуальних дій. Також у бойових умовах, коли ресурсів (часу, персоналу, технічних засобів) може бракувати, додаткові бюрократичні дії створюють зайве навантаження на слідчих і прокурорів [5, с. 466].

Під час дії воєнного стану в Україні були внесені зміни і до порядку проведення обшуків і оглядів житла, інших володінь, а також обшуків особи. Основні нововведення стосуються можливості проведення цих слідчих (розшукових) дій без залучення понятих, якщо їх присутність є небезпечною або неможливою. У такому разі обов'язковим є використання технічних засобів для фіксації процесу, зокрема **безперервного відеозапису**.

Також як зазначають Х.Р. Сливка та І.В. Поштаренко, нововведення, які регулюють строки у кримінальному провадженні під час воєнного стану, спрямовані на забезпечення гнучкості та адаптивності роботи правоохоронних ор-

ганів. У складних умовах, пов'язаних з військовими діями, такі зміни дозволяють ефективніше фіксувати процесуальні дії та проводити розслідування з урахуванням специфіки воєнного стану [6, с. 138].

В умовах воєнного стану проведення допиту в кримінальному провадженні також зазнало змін, спрямованих на забезпечення балансу між оперативністю розслідування та дотриманням прав учасників процесу. Зокрема, для використання показань, отриманих під час допиту підозрюваного, запроваджено наступні обов'язкові умови: відеофіксація допиту та обов'язкова участь захисника. І. Гловюк слушно зазначає, що норма щодо дистанційної участі, передбачена у Кодексі, поширюється **виключно на захисника підозрюваного**. Водночас щодо інших учасників процесу, таких як представники потерпілого, цивільного позивача чи відповідача, або юридичних осіб, яких стосується провадження, КПК України змін не передбачає [7, с. 61].

У контексті воєнного стану реалізація права на професійну правничу допомогу дійсно стикається з низкою викликів. Зміни в організації діяльності адвокатів та розширення "режимів" їхньої участі у кримінальному провадженні, зокрема збільшення випадків обов'язкової участі захисника, є адаптацією до нових умов. Проте проблема захисту конфіденційності спілкування між підозрюваним та захисником залишається ключовою

Важливо відмітити, що процес фіксації речових доказів у кримінальному провадженні має певні особливості, що впливають на ефективність та швидкість досудового розслідування. Згідно з нормами Кримінального процесуального кодексу України, постанову про визнання речовими доказами виносити не обов'язково. Це спрощує процедуру, але водночас залишає певні виклики для слідчих органів. Проте, відсутність необхідності виносити постанову не скасовує вимог до належного оформлення вилучення речових доказів.

Таким чином, розслідування злочинів в умовах воєнного стану є складним та багатогранним процесом. Внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України, спрямоване на забезпечення оперативності та безперервності досудового розслідування. Однак ці нововведення потребують подальшого вдо-

сконалення для забезпечення балансу між ефективністю розслідування та дотриманням прав учасників процесу.

Список використаних джерел:

1. Санакоєв Д., Скрябін О. особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 39-45.

2. Сьомко Ю. О. Кримінальне провадження під час воєнного стану. *Теоретичний аналіз та наукові дослідження сучасної юридичної науки* : матеріали науково-практ. конф. (м. Ужгород, 13–14 травня 2022 р.). Херсон : Вид-во «Молодий вчений», 2022. С. 196–199.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14 квітня 2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#top> (дата звернення 20.11.2024).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (в редакції від 01.11.2024). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.

5. Лоскутов Т.О. Нормативне забезпечення стандартів ефективного досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 465-468.

6. Сливка Х. Р., Поштаренко І. В. Розслідування та протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану: матеріали підсумк. наук.-теорет. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених (Київ, 16 трав. 2024 р.) / редкол.: С. В. Русанівський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 180 с.

7. Гловюк І.В. Питання реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану* : матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 57–63.

Наукове видання

**ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Тези доповідей учасників науково-практичного семінару
29 листопада 2024 року

Опубліковано в авторській редакції

Формат 60x84/8.

Папір офсетний. Умовн. друк арк. 14,12.

Львівський державний університет внутрішніх справ

Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2541 від

26 червня 2006 р.